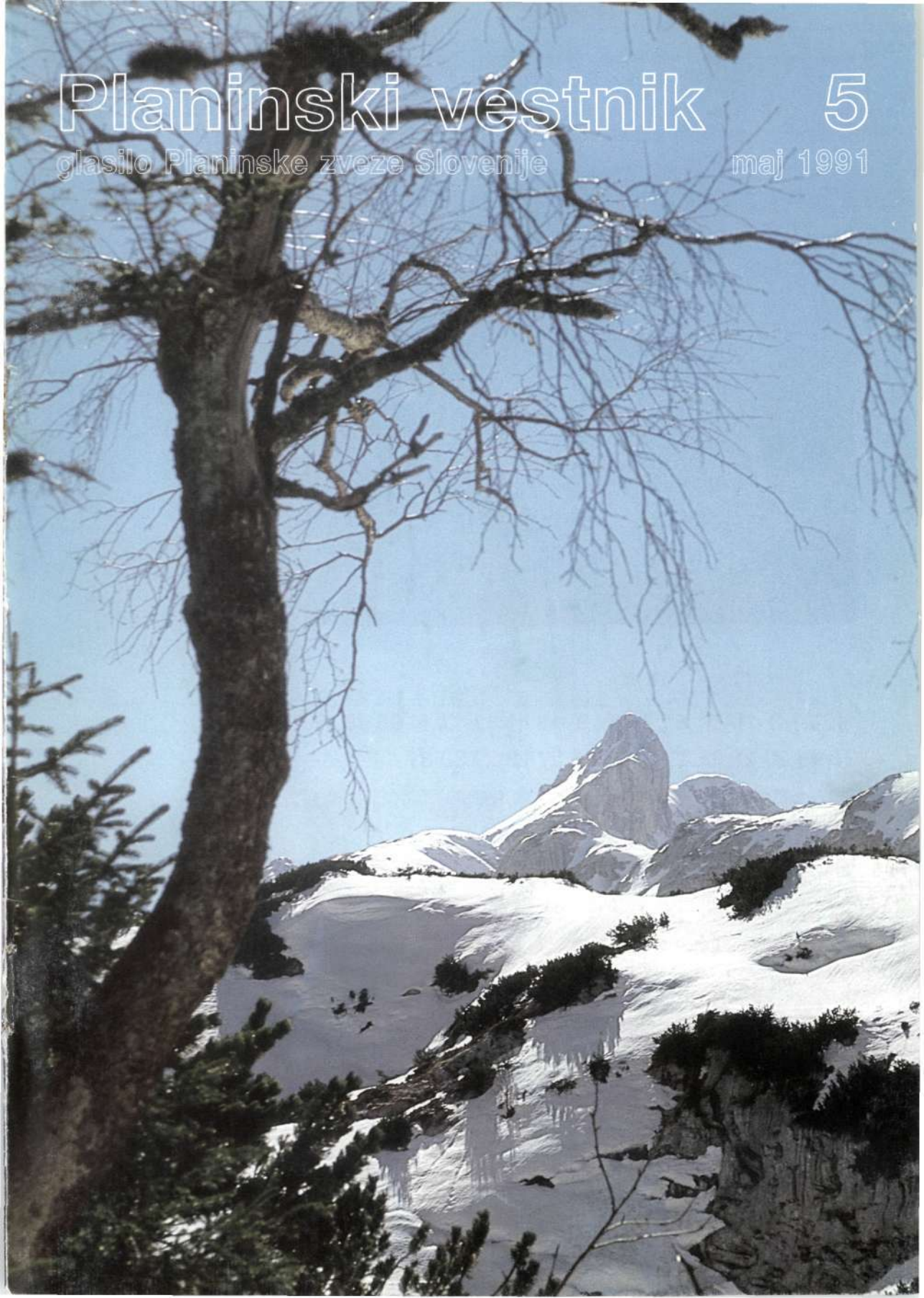

Planinski vestnik

5

glasilo Planinske zveze Slovenije

maj 1991

PLANINSKI KOLEDAR 1992

Za leto 1992
smo pripravili
tradicionalni
planinski
koledar

OKTOBER - 1992 - OCTOBER

Sreda Wednesday	Četrtek Thursday	Petek Friday	Sobota Saturday	Nedelja Sunday	Ponedeljek Monday	Torek Tuesday	Sreda Wednesday	Četrtek Thursday	Petek Friday	Sobota Saturday	Nedelja Sunday	Ponedeljek Monday	Torek Tuesday	Sreda Wednesday	Četrtek Thursday	Petek Friday
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31			

SLOVENSKE GORE 1992

Stenski koledar s 13 velikimi in 36 manjšimi fotografijami prikazuje najlepše predele naših gora, gorskih gozdov, jezer in rek, posnetke iz živalskega in rastlinskega sveta itd. Vsebina je opredeljena že v samem naslovu, poudarjajo jo tudi misli znanih planinskih piscev.

Format koledarja je 34 cm × 47 cm s 5 cm podaljškom za dotisk firme. Cena do 31. avgusta 1991 je 7 DEM v dinarski protivrednosti. Večja naročila sprejemamo že sedaj in priznavamo do 20 % popusta.

Vse informacije o nakupu, prodaji in pogojih pri Franju Zupančiču (061) 312 553 ali 315 493, kjer si jih lahko tudi ogledate.

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

maj 1991

5

letnik XCI izhaja od leta 1895

vsebina

	Planinska pota in brezpotja	194
Marjan Rztresen	Rekorderji	194
Vojko Arko	Športniki in prvopristopniki	195
	Slovenska alpinistična znamka	199
	Plužne sani iz smuči	200
	PROKS na mednarodni ravni?	203
Dr. Franc Novak	S smučmi na Mont Blanc	204
Tomaž Vrhovec	Divjina za prihodnost	208
Tomislav Jagačić	Zdravljica na vrhu Prutaša	211
	Ravniharjeva Katedrala Lotse	213
Tomislav Jagačić	Ormoška Lahonska pot na hrvaško Ravno goro	214
Pavle Kozjek	Chacararaju	215
Ante Mahkota	Sfinga	217
Viki Grošelj	Štirikrat osem tisoč	221
France Bernot	Zima 1990–1991 na Kredarici	224
Lojz Šteblaj	Žigovci, čredniki in drugi	225
	Odmevi	228
	Iz planinske literature	230
	Društvene novice	234

Slika na naslovn strani: **Minin bogaz (Durmitor) s poti na planino Lokvice** Foto: Peter Pehani

PLANINSKA POTA IN BREZPOTJA

V Kamniški Bistrici je bil 9. marca sestanek komisije za poti v razširjeni sestavi, na katerem so obravnavali precej vprašanj o vzdrževanju planinskih poti in sprejeli usmeritve za delo v tem letu.

Kategorizacija planinskih poti je v zaključni fazi. Izdelan je seznam zahtevnih in zelo zahtevnih poti, pripravljene pa so tudi table z oznakami zahtevnosti poti. Do konca tega leta bodo vse zahtevne in zelo zahtevne poti opremljene z dodatnimi tablami.

Delo pri izdelavi novega katastra poti napreduje počasi. Večini območnih skupin so bili razdeljeni računalniški izpiski iz obstoječega katastra. Nekatera društva so izpiske že dopolnila in naredila nove opise poti. Za dobro ureditev katastra je potrebno, da vsaka pot pripada enemu samemu planinskemu društvu.

V letošnji pomladi bo potekal seminar za markaciste-inštruktorje. Osnovni namen seminarja je usposobitev novih in mlajših inštruktorjev. Tema seminarja bodo planinske karte in vrisovanje poti. Zaključen bo tudi tečaj za markaciste v Trebnjem, za katerega je dala pobudo PD Trebnje. Komisija bo dala pobudo še za izvedbo tečaja na Primorskem.

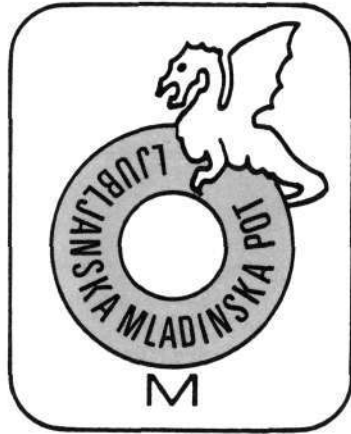
Komisija je razporedila večja obnovitvena dela na planinskih poteh, saj je razporeditev potrebna zaradi porazdelitve strojne opreme PZS. Med večjimi akcijami so predvidene Kriška steina, Jalovška škrbina, Kopinškova pot, Kremžarjeva pot in Jeseniška na Prisojniku.

Komisija je upoštevala pripombe na sklep o opustitvah poti in sprejela nov sklep, ki se glasi:

1. Postopek za opustitev poti začne društvo ali PZS. Predlog je treba utemeljiti.
2. Pobudnik mora poskrbeti za objavo v sredstvih javnega obveščanja.
3. Odstraniti je treba vse markacije na vstopu (izstopu) na opuščeno pot.
4. Na poti je treba odstraniti uničena varovala. Dobra varovala in markacije ostanejo.
5. Opuščeno pot je treba ekološko sanirati.
6. Pobudnik mora poskrbeti za vnos sprememb v kataster poti in obvestiti izdajatelja zemljevidov in vodnikov.

Med predlaganimi potmi za opustitev so Hanzova na Prisojnik, pot skozi Jalovčev ozebnik in pot čez Komar na Dolič. Pri obravnavi predlogov za opustitev je upoštevala komisija predvsem ekonomske in varnostne razloge in frekventnost poti.

Doslej je bilo izvedenih 12 tečajev za markaciste, ki jih je uspešno zaključilo 276 markacistov (med njimi 18 žensk). Le 88 društev (49,2 %) ima registrirane markaciste. Število markacistov z opravljenim tečajem ne odraža dejanskega stanja na terenu. Markacistom, ki nimajo opravljenega tečaja in imajo več let izkušenj, je treba omogočiti opravljanje tečaja v skrajšani obliki in

jih uvrstiti v seznam aktivnih registriranih markacistov.

Precej pozornosti so na sestanku v Kamniški Bistrici posvetili Slovenski planinski poti, ki naj ostane v celoti v glavnem takšna, kot je zamišljena, spremeniti pa jo je treba tam, kjer so nastopile nove razmere, na primer nove ceste, vlake, opuščene planinske kočice in podobno. Spremembe je treba sprejemati po dogovoru s prizadetimi planinskimi društvi ter jih takoj sporočati pisemno vodnikom in risarjem kart.

Kot je bilo rečeno, naj se SPP na Pohorju drži

namesto komentarja

REKORDERJI

*Kaže, da v današnjem času ne gre brez tekmovanja in kot posledico tega brez rekordov: medtem ko je bila včasih hoja, na primer, na Triglav, prava majhna ekspedicija, se zdaj Ljubljančan, na primer, odpravi navsezgodaj od doma, da je že v zgodnjem jutru pod gorami, potem pa »v rahlem drncu«
če ne še hitreje vzame pot pod noge, prisopiha na najvišjo točko dežele, si umiri dih in se požene nazaj v dolino, da je pred televizijskim dnevnikom že spet doma.*

Včasih so se alpinisti v soboto popoldne odpravili v steno in prišli v nedeljo zvečer iz nje, zdaj taiste stene prosto preplezajo v

glavnega grebena, varianta od Bajgota do Osankarice pa bi kazalo opustiti. Upoštevati je treba, da je na Lovrenških jezerih dober razglednik in da so čez močvirje položena bruna. Obdržati je treba smer prek Klopnega vrha, ki je oskrbovan. Iz Doma na Pongartu je treba prenesti kontrolni žig na Veliko Kopo, vendar se je treba pred tem o vsem pogovoriti z markacisti območne skupine za Podravje.

Po mnenju prisotnih na sestanku je treba pregledati variante z Raduhe v Robanov kot in na Korošico ter z Raduhe v Logarsko dolino, na Okrešelj in na Turski žleb. V Karavankah je treba slediti prvotni zasnovi: Begunjščica – Stol – Medji dol (grebenska pot) – Golica – Rožca – Mojstrana; tod je treba določiti tudi traso po planinah pod Stolum, tako da bi se izognili spustu na Pristavo. Kontrolni točki naj bosta na vrhu in v Koči na Golici, planinec pa lahko izbira med obema žigoma. Prav tako so alternativni žigi koč Kredarice. Planike in Doliča pod Trigla-

Komisija za pota ima ponudbo izdelovalca skrinjic za vrhove: skrinjica stane 250 dinarjev, izdelovalec pa jih izdelava v dveh tednih. Tista planinska društva, ki se za to zanimajo, naj Komisiji čimprej pošljejo naročilnico.

vom in lahko planinci izbirajo med enim od njih, kot velja za kočje na Vrščicu.

Posebej je bilo poudarjeno, da je SPP problematična od Porezna do Nanosa in dalje prek Vremščice vse do morja. Kot so dejali prisotni, bi bilo treba ugotoviti možnost za pot od Cerknega čez Robidensko brdo do Ermanovca in naprej.

Pri razširjeni poti naj bi določili več kontrolnih točk, nemara 60, od teh pa naj bi jih pohodnik dosegel vsaj 30. S tem bi obvezne točke odpadle.

nekaj urah. Zdaj menda sploh ni več pomembno, da je kdo prišel na Mount Everest ali na Šišo Pangmo, ampak šteje le to, v kakšnem času je bil na vrhu in nazaj. Kar je manj kot 55 stopinj naklona, v alpinističnem smučanju komajda še kaj velja, in v gore pripeljejo s helikopterji vrhunske smučarke, da bi dosegli rekordno hitrost na dveh deskah (iz plastike, kajpada). Jadralni padalci hočejo skočiti s čim višje in čim bolj divje gore, po dolgih evropskih pešpotah ni več moderno hoditi peš, ampak je treba postaviti rekord bodisi z gorskim kolesom bodisi s tekom in v spremstvu prijateljev v avtomobilu, jekleni triatlonci, na smrt utrujeni že od veslanja in kolesarjenja, tečejo še v gorski svet. Rodila se je, skratka, nova kategorija planincev-dirkačev.

Kot so zdaj nekateri navdušeni nad rekordstvom v gorah, so bili včasih, še prav pred kratkim, nad gorskimi hoteli: v hribih je

ZGODOVINA SLOVENSKEGA PLANINSTVA
V ARGENTINI – 4

ŠPORTNIKI IN PRVOPRISTOPNIKI

VOJKO ARKO

Zdaj, ko je Planinski vestnik prinesel »Sago patagonske šume«, kot je bila natisnjena v tržaški »Mladiki« leta 1978, se mi zdi primerno dodati še nekaj vrstic o delovanju Slovenskega planinskega društva v Argentini v zadnjih letih.

Verjetno je najznačilnejša zgodovinska poteza ta, da postaja SPD vse bolj društvo bariloških Slovencev in opravlja razne naloge, čeprav še vedno posebej poudarja planinstvo. Kulturni odsek društva prireja gledališke predstave in igre, večja skupina se trudi ob praznikih narodnostnih skupin, na katerih nastopajo folklorne skupine iz Buenos Airesa, v okviru društva pa delujeta tudi ljudskošolski in srednješolski slovenski tečaj, ki se imenujeta po Jakobu Aljažu. Pouk je enkrat tedensko.

NEIZMERNE GORNIŠKE MOŽNOSTI

V začetku osemdesetih let smo preuredili Planinski stan, ki zdaj služi kot slovenski dom za prireditve slovenske srenje, a nudi tudi ceneno prenočišče gostom iz drugih krajev. Seveda je treba prinesiti s seboj spalne vreče, ker je na voljo samo nekaj skupnih ležišč, ni pa odej za goste.

Med planinskimi postojankami je Petričkova kočja »Pod Skalco« najbolj obiskana točka slovenskih gorskih izletnikov, a jo uporabljajo tudi neslovenci, včasih z dovoljenjem društva, včasih samovoljno. Ker je ta svojska kočica na eni

bilo moderno postavljati udobne planinske kočje, komajda dovolj velike za septembrske sobotne navale in prevelike za običajne poletne dni. Pa smo skorajda hkrati z drugimi alpskimi deželami ugotovili, da selimo dolinske navade, dolinsko razkošje, dolinske dirke, dolinske jedi in pijače, dolinske razvade in dolinske zablode v gore – in smo se odločili spet vračati goram njihov mir in skromnost.

Ko bomo nemara že letošnje poletje začeli v planinskih kočah opuščati dolinsko udobje, bomo morda začeli tja gor tudi hoditi po starem: tako, kot so hodili včasih, da je bilo čas tudi kaj videti, da je bilo čas tudi o čem premišljevati, da se je bilo čas tudi kdajpa kdaj ustaviti, med drugim tudi ob srečanju s popolnoma neznanim planinskim istomišljenikom. Tako se bo človek spet vrnil v naravo in h goram – in s tem k sebi.

Marjan Raztresen

Mladi rod pred spominsko ploščo Tončku Pangercu ob Tončkovem jezeru (Laguna Tonček) v Osrednji Kordiljeri

od najbolj prometnih gorskih poti, je razumljivo, da je njeno vzdrževanje problematično in smo pravzaprav lahko kar zadovoljni, da bajtice planinski vandali vsako poletje še bolj ne poškodujejo.

Zadnja leta se je vse bolj ukoreninila zamisel, da bi postavili kočo – bivak v zgornji dolini na Cerro Capilla, kjer so slovenski planinci taborili vse od prvega izleta v februarju 1951. Od leta 1980 naprej so številne mladinske skupine obiskale slovenski križ na vrhu te razmeroma zahtevne gore. Ker je vzpon naporen, dolgotrajen in tudi tehnično zahteven (plezanje prve stopnje), se turisti-planinci iz Buenos Airesa radi potrudijo, da opravijo »turo, ki ni za vsakega«. Za mlade Bariločane pa je skoraj nujno, da opravijo vzpon na Cerro Capilla, saj sicer veljata fant ali dekle za nešportna in neplaninska tipa.

Kljub drugim dejavnostim društva so gorski izleti še zmeraj pomembna aktivnost našega članstva. Pa ne le obiski koč, ki privlačijo tako mladino kot odrasle! Tudi ture na pomembnejše gore bariloške pokrajine so zbrale večje število slovenskih planincev. V Katedralnem pogorju so naši člani večkrat obiskali najvišji brez resnega plezanja dostopni Pico Sur (2388 m), ki je samo nekaj metrov nižji od Velikega stolpa (2405 m). Mimogrede povem, da je Cerro Catedral druga najvišja gora narodnega parka (najvišja je Tronador, ki meri 3475 ali 3550 m – triangulacije so v Kordiljeri še vedno negotove). Prav tako so posamezniki, pa tudi večje planinske družbe priplezali na Tronadorjev najvišji vrh (Pico Principal, Pico Internacional ali Pico Anon) in precej lažji 200 metrov nižji Pico

Argentino. Slovenske naveze so se povzpele tudi na vulkan Lanin (3776 m), ki je že izven parka. Medtem ko zahteva Tronador nekaj plezanja v ledu in skali in vsaj poglavitni vrh ni enostaven, je Lanin po normalni smeri lahko dostopna, čeprav precej visoka gora. Mladina je izvedla nekaj prečenj med kočami po zaznamovanih potih ali pa izven steza, kot je to v oddaljenih kordiljerskih predelih itak nujno potrebno. Mimogrede se je skoraj vsaka izletniška družbica povzpela še na kakšen lažji vrh (Cerro Negro, Navidad itd.).

CERRO DINKO

Bariloška smučarija po izrednem vzponu v šestdesetih in sedemdesetih letih v zadnjem času precej nazaduje. Ne le težavne gospodarske razmere, temveč tudi izredno mile zime brez snega zavirajo smučarski razvoj. V organizaciji smučarskih tekov še vedno deluje nekaj Slovencev; omenil bi predvsem **Matjaža Jermana** in **Klemna Arka**.

V plezanju se je v mladem slovenskem rodu izurilo nekaj posameznikov, ki so v argentinski andinistiki dobili svoj pomen. Ker je razvoj tudi to razmeroma maloštevilno športno panogo usmeril v napredovanje, ti mladi fantje manj izstopajo kot so svojčas »šumski bratje«. Vendar je, na primer, **Tonček Arko** postal v argentinski andinistiki znan ne le po svojih plezarijah v katedralskih stolpih, temveč tudi po vodičih, ki jih izdaja in ki obravnavajo pota in izlete po bariloških gorah. Prav tako sodeluje pri organizaciji gorskih vodnikov kot tajnik te ustanove.

Ta mladi plezalec je plezal različne smeri v Tronadorju, obiskal najrazličnejše bolj oddaljene gore (Crespo, Pantojo, južna stena Lanina, vulkan Tromen) in se udeležil ture na Aconagua, ko naveza ni dosegla vrha, ker je eden izmed treh plezalcev zbolel za višinsko boleznijo. V Patagoniji je skupaj z **Mariom Gonzalezom** opravil drugi vzpon na Cerro Cubo in prvi pristop na Cerro Sonntag v pogorju Cordon Adria jugozahodno od Lago Argentino (leta 1985). Tonček je tudi opravil nekaj težjih plezalnih tur z **Dinkom Bertonclem** in **Jožetom Škuljem**, kar pomeni povsem slovensko navezo. Prav ta trojka je marca 1982 opravila četrti pristop na Cerro Tuma ob tridesetletnici prvega vzpona.

Drugi mladi bariloški fantje, ki se udeležujejo v plezanju, so **Janez Rode**, **Marjan Mavrič**, **Blaž Razinger**, **Edi Bergant** ter **Bogdan** in **Andrej Bertonclem**. Zadnja dva dosti plezata s svojim očetom Dinkom. Izmed deklet pleza najbolje **Anica Arnšek**, nekaj večjih tur pa je naredila **Monika Kambič**; med drugim je preplezala tudi Triglavsko severno steno.

Skupina bariloških planincev, ki se posveča Capilli, se je 26. februarja 1990 lotila prvenstvenega vzpona na plezalni vrh, na koto 1850 zahodno od gore s slovenskim križem. V bariloških Kordiljerah je namreč mogoče najti v predelih, oddaljenih od naselji, še vedno vrhove, ki še niso doživeli človeškega obiska. Vendar je res, da trenutno ti vrhovi mlade plezalce ne zanimajo preveč, saj se posvečajo skoraj iz-

ključno tehničnemu plezanju v bližini katedral-ske Freyve kočice in komaj pogledajo v manj znane gorske predele. Tako je bil ta vzpon na koto 1850 nekaj posebnega, ker je bil prvenstven, in plezalna družbica (vsi trije Bertonclji, Edi Bergant in Blaž Razinger) je torej opravila zanimivo nalogo. SPD je potem predlagalo za vrh brez imena ime »Cerro Dinko«, kar so sporočili upravi narodnega parka.

DELO JE NATANČNO OPISANO

Mladina iz Buenos Airesa se v zadnjem desetletju razmeroma malo ukvarja s planinstvom. V vsakoletni maturantski skupini, imenovani »Rast«, ki tabori v januarju (argentinske poletje; op. ur.) v Bariločah, vodi včasih **France Bergant** mladince na vrhove, ki zahtevajo trohico plezanja, kot na primer na Cerro Negro. Kakšnega bolj navdušenega pa pelje tudi na Lopezov stolp, kar pomeni že skromno plezalno turo. Iz take družbice je izstopil **Janko Gorše**, ki se je večkrat vrnil v Bariloche, plezal Veliki Katedralski stolp in Tronador, rad pa potuje po amačonski kotlini v Braziliji in po Patagoniji. **Martin Rode** iz Buenos Airesa je obiskal Aconcagua in dosegel vrh te gore.

V zadnjem desetletju sta izšli dve številki periodične publikacije »Goré«: leta 1982 4. številka kot priloga tednika »Svobodna Slovenija« in leta 1987 peta številka v obliki knjižice, ki prinaša mojo kroniko »Cerro Shaihueque«. Vseh pet števil »Gorá« točno in natančno navaja pomembnejše ture, ki jih je članstvo SPD izvedlo. Prinaša tudi nekatere članke, ki niso izšli v drugih periodičnih glasilih. Medtem ko sta prvi dve številki povsem razprodani, je knjižici »Ljubezen po pismih« (Gore št. 3) in »Cerro Shaihueque (Gore št. 5) in zvezek Gore št. 4 še najti na trgu.

Odkritje spominske plošče Tončku Pangercu na skali ob Tončkovem jezeru, zadaj Torre Principal del Catedral (Veliki Katedralski stolp, 2405 m)

Razstava ob 40-letnici SPD v Argentini

Žarometi razsvetljujejo razstavljene umetnine. V kotu, kjer so fotografije gorskih vzponov, listajo obiskovalci albume, ki prikazujejo zgodovino kluba. V odseku Barinih slik dve dami razpravljata o Barinem slogu in njenih stalnih stilnih spremembah. Tudi slike **Maksima Gasparija**, slikarskega antipoda naše prijateljice in ustanovne članice SPD, pritegnejo. Gaspari si najbrž še na stara leta, ko je tehnika že občutno zmanjšala svet, ni predstavljal, da bo večja zbirka njegovih del razstavljena v Patagoniji, torej povsem na drugem koncu sveta.

Še manj si je predstavljala družbica fantičev, ki je 22. februarja 1951 v skupni kuhinji lesene bajte v argentinskih Bariločah, kjer je včasih gorelo več kot pol ducata bencinskih kuhalnikov, ustanovila Slovensko planinsko društvo, da bo tisti skromni sestanek po 40 letih proslavljen v občinski razstavni dvorani turističnega mesta Bariloche.

Ob fotografijah Slovenskega zvonika se zmeraj spomnim, kako je padel **Frenk Jerman** zgodaj zjutraj v najino skupno sobo z nahrbtnikom na ramah. »No, in?« sem pobaral. »Včeraj invencible (nepremagljiv) in nikdar več!« je odgovoril prijatelj. »Včeraj popoldne sva bila na vrhu.« Seveda me je dvignilo z zanikrnega ležišča in burno sem čestital. Vzpon na Slovenski zvonik, Campanile Esloveno, je bil pomembno slovensko dejanje v Osrednjem katedralskem pogorju, kjer smo začrtali Slovensko stezo, postavili Kočo pod skalco, odkrili spominsko ploščo **Klementu Jugu** in dosegli, da je Club Andino Bariloche zgradil kočo »**Emilio Frey**«, ki je danes središče argentinskega plezalstva.

Za trenutek se zamaknem v rvjaste posnetke z dela na Slovenski stezi. Te sličice zdaj hudo mušno mežikajo preostali »šumskim bratom«, ki postavajo po razstavni dvorani. Še spodbudneje nas pritegne odlična **Makekova** slika Treh vrhov, kjer Torre Tuma kraljuje nad značilno gorsko trilogijo. Prav tako zaživijo spomini na odkritje Jugove plošče: na mizi pod takratnimi fotografijami leži Jugova knjiga ob članku v reviji Claba Andino Bariloche, ki v vsem razumljivem španskem jeziku argentinskemu gostu pojasnjuje, kdo je bil alpinist in ideolog iz Solkana in zakaj je udarna družbica »bratov« pritrčila takšno ploščo v gorskih predelih, povsem nepoznatih Jugu in Skalašem, a kjer sta jugovska zagnanost in vztrajnost uresničili slovensko kordiljersko sago.

Naši likovni umetniki v Argentini so vedno vzdrževali dobre stike z bariloškimi plezalcami in smučarji. K temu je pripomogla zlasti aktivna **Bara Remec**, zvesta sodelavka Slovenskega planinskega društva. Ko je svoj čas vodila umetnostno šolo Kulturne akcije v Buenos Airesu, je svojim učencem dosti povedala o bariloški pokrajini. Ti fantje in dekleta so potem obiskali deželo jezer in se brž navdušili nad naravnimi lepotami okrog Nahuel Huapija. Na razstavi ob štiridesetletnici je opremila poseben, osrednji oddelek, kjer je nekaterim svojim starejšim slikam dodala pravkar naslikane akvarele in serijo

Ustanovni člani SPD Bariloče na razstavi ob 40-letnici društva – z leve na desno Davorin Jereb, Vojko Arko, Bara Remec (umrla je nekaj dni po obletnici društva, 1. marca letos), Dinko Bertoncely in Blaž Razinger; zadaj so vitraže Marka Jermana

keramičnih izdelkov. Zaradi njene zmeraj v bodočnost nakazujoče tehnike njena dela za občinstvo niso vselej sprejemljiva. Bolj dostopne so slike **Ivana Bukovca**, ki v živahnih barvah predstavlja bariloško pokrajino. Mirnejši so prikazi **Marjete** in **Andreje Dolinar**, najbolj umirjena pa je mlada bariloška umetnica **Zalka Arnšek**, ki se predvsem posveča keramiki, a je prispevala tudi nekaj lepih slik. Zdaj je v Ljubljani, kjer študira na umetnostni akademiji. Izredno pozornost so vzbudile vitraže **Marka Jermana**, med katerimi je prikupen lik smučarja-tekača. Bariloški sodelavec **Tone Bergant** ni narisal le primernega zemljevida Slovenije in prikupnega reklamnega letaka, temveč je prispeval tudi sliko gorske skupine Fitz Roy iz Južnih Andov.

Slovenijo so na razstavi predstavile slike, last bariloških Slovencev. Poleg že omenjenih številnih Gasparijevih folklornih motivov smo videli Bled, Kamnik, vasico Suha v škofjelški okolici, Martuljško skupino, Triglavsko severno steno in Jalovec, pa zbirko panjskih končnic. Tem umetninam so drugovale slovenske knjige o gorah in umetnosti. Občinstvo je lahko listalo **Kugyjeva** dela v nemščini, slovenščini in italijansčini. **Lipovškova** »Obzorja in obliča«, pa seveda **Česnov**o avtobiografijo »Sam«. Posebej so bili predstavljeni bloški smučarji z odlomki iz **Valvasorjeve** »Slave vojvodine Kranjske« v nemščini in španščini. Te ilustracije sta dopolnjevali **Orlova** in **Gučkova** knjiga o bloškem smučanju in članek, ki je izšel o isti temi v reviji Cluba Andino Bariloche. Različne lepo opremljene knjige so poročale o slovenski umetnosti, o znamenjih in cerkvah v Sloveniji, nekaj bogato

ilustriranih del pa je prikazalo občinstvu lepote slovenske zemlje.

Otvoritvi razstave so prisostvovali zastopniki civilnih in vojaških oblasti, predstavniki narodnostnih skupin in predvsem bariloški Slovenci. Moški zborček je zapel tri narodne pesmi, predsednik **Dinko Bertoncely** je pozdravil navzoče in razglasil, da je razstava odprta. Nekaj zgodovine in pojasnil je povedal pisec tega članka, medtem ko je staremu šumskemu bratu **Blažu Razingerju** pripadla naloga, da je v narodni noši drugoval mlajšim društvenim članom; fantje in dekleta v slovenskih narodnih nošah so namreč postregli navzočim s prigrizkom in kupico vina.

Razstava je bila odprta šest dni in so jo obiskali številni gledalci. Časopisje, radio in televizija so objavili pohvalne kritike, bariloški Slovenci pa se je bodo radi spominjali kot izredne kulturne prireditve, ki je pritegnila tudi neslovensko publiko. Vodja razstave je bil arhitekt **Andrej Duh**, sodelovali so številni člani SPD, vsi bariloški Slovenci pa so prispevali v denarju in delu, da so lahko zamisel v splošno zadovoljstvo izvedli.

Vojko Arko

Poslanstvo gorá

Ljudje različnih kultur od Andov do Himalaje in od Olimpa do Kilimandžara so goram pripisovali veličastna poslanstva in jih častili po božje.

Tudi v naših časih se prek vseh dežel razlegajo njihova poslanstva:

Gore molčijo – nad hrupnim svetom.

Gore mirujejo – nad naglico sveta.

Gore terjajo – v pomehkuženem svetu.

Gore grejejo – v hladnem svetu.

Gore se svetijo – nad mrakom svetá.

LETO DNI PO ČESNOVEM USPEHU NA LOTSEJU:

SLOVENSKA ALPINISTIČNA ZNAMKA

Ob izidu poštne znamke, ki obeležuje podvig **Toma Česna** v južni steni himalajskega osem-tisočaka Lotseja, je bila 24. aprila v posloplju PTT v Ljubljani tiskovna konferenca, ki sta jo sklicala glavni direktor sestavljenega podjetja PTT Slovenije **Miloš Mitič** in predsednik Planinske zveze Slovenije **Andrej Brvar**. Tiskovne konference sta se udeležila tudi »lik z znamke« Tomo Česen in oblikovalec znamke **magister Dimitrij Čudov** iz Beograda.

Predsednik PZS Andrej Brvar je v pozdravnem nagovoru dejal, da je v planinskih krogih znamka ena od najredkejših obeležitev celo največjih gornjskih dejanj in dogodkov, zato je treba izidu te znamke pripisati še toliko večji pomen. Potem ko je povedal, da je Česen dokazal, kako se tudi v alpinizmu premikajo meje možnega in kako tudi slovenski alpinisti oblikujejo sedanje meje možnega v svetu, je nanizal nekatere največje alpinistične uspehe Toma Česna in poudaril, da je bil njegov zadnji svetovni dosežek trajneje obeležen s filmom, vrsto predavanj, knjigo ter naposled še z znamko in posebnim poštним žigom, »s čimer je bilo vnovič dokazano, da alpinizem ni samo športno dejanje, ampak bogat tudi kulturno zakladnico slovenskega naroda«.

Lepa znamka, ki jo je izdelal mag. Dimitrij Čudov

V imenu PTT je **Viljem Kosem** razložil, kdo in kako je lahko obeležen na poštni znamki. Jugomarka iz Beograda vsako leto izda 20 do 24 priložnostnih poštних znamk, ki jih predlagajo najrazličnejše organizacije ob (navadno) okroglih jubilejih pomembnih dogodkov ali ob posebnih svetovno odmevnih prireditvah pri nas. Dolej so med drugim izšle znamke ob uspehu smučarke **Mateje Svet**, ob mariborski Zlati lisici, obletnici Slovenske akademije znanosti in umetnosti, 300-letnici izida **Valvasorjeve** Slave vojvodine Kranjske, o freskah iz Hrastovelj, ob 500-letnici rudnika živega srebra v Idriji in prvi medalji v alpskem smučanju za našega smučarja z upodobitvijo **Jureta Franka**. Vendar je bilo poudarjeno, da načelno na posebnih znamkah niso upodobljeni živi ljudje (»razen v izjemnih primerih«), zato upodobljenci niso prepoznavni, »čeporav se natančno ve, za koga gre«; tako niti Tomo Česen na tej znamki ni prepoznaven,

Poseben poštni žig prvega dne, ki ga je izdelal inž. Janez Bizjak

vendar se ve, da je plezalec na delu znamke on, saj je na večjem delu znamke upodobljen Lotse z vrisano njegovo smerjo v južni steni.

Znamka Toma Česna, ki jo je izdala Skupnost PTT Jugoslavije, ima nominalno vrednost 7,50 dinarja. Natisnili so 143 000 znamk v polah po 25 kosov.

Ob izidu znamke so v Beogradu izdali priložnostni poštni ovitek in beograjski žig prvega dne, po zaslugi sekretarja Filatelistične zveze Slovenije **Janka Štampfla** pa je bilo mogoče v Kranju, rojstnem mestu Toma Česna, na pošti dobiti 24. aprila, na dan izida znamke in natančno eno leto po datumu, ko je Česen priplezal na Lotse, poseben poštni žig prvega dne, na katerem je inž. **Janez Bizjak** odlično upodobil Lotse z vrisano Česnovo smerjo po južni steni na vrh. V Kranju je bilo mogoče dobiti tudi maksimum karte.

Prav gotovo bosta letos izšli vsaj še dve priložnostni poštne znamki, ki ju bodo natisnili na pobudo iz Slovenije. Dne 1. junija bo izšla znamka ob otvoritvi cestnega predora skozi Karavanke (Avstrijci so takšno znamko izdali že sredi aprila), 18. julija pa bo izšla priložnostna znamka ob 400-letnici smrti skladatelja **Jakoba Gallusa**.

M. R.

Tragedija na Kančendzengi

Vse je že kazalo, da se bo letošnja slovenska alpinistična odprava na himalajski osem-tisočak Kangčendzengo nadvse uspešno končala, saj je pet naših alpinistov priplezalo na tri vrhove te gore, ko se je zgodila nesreča: le 150 metrov pod Glavnim vrhom te gore sta se odločila za vrnitev v bazo Marija Frantar in Jože Rozman in se med sestopom smrtno ponesrečila, kar smo zvedeli tik pred začetkom tiska te številke Vestnika. Podrobnosti o dogajanjih na tej slovenski himalajski odpravi bomo objavili v prihodnji številki.

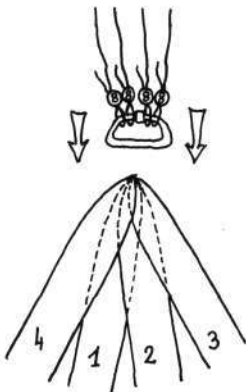
PLUŽNE SANI IZ SMUČI

Plužne sani iz smučí s konicami v špico so med našimi turnimi smučarji najbolj poznano improvizirano reševalno sredstvo. Za njihovo izdelavo poleg dveh parov smučí, palic in nahrbtnika potrebujemo razmeroma malo druge opreme. Zadostuje le primerna vponka in nekaj pomožnih vrvic. S pridom lahko uporabimo tudi lavinsko vrvico.

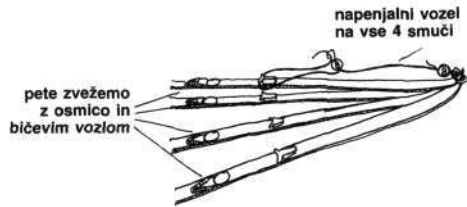
Izdelava plužnih sani je dokaj enostavna. Zato si skoraj ne moremo zamisliti zimskega tečaja ali zimske planinske šole, kjer te tematike ne bi obravnavali. Upamo, da bomo z objavo v Planinskem vestniku poenotili izdelavo teh sani na različnih tečajih in obenem predstavili to temo tudi širšemu krogu tistih, ki pozimi zahajajo v gore. V naši strokovni planinski literaturi točne izdelave teh sani še nismo predstavili, čeprav jih uporabljamo že desetletja. To vrzel smo zapolnili prvič šele s priročnikom Tehnika gorske reševalne službe, ki je izšel decembra 1990 in od koder povzemamo ta članek. Avtorji priročnika so **M. Salberger, Z. Korenčan, J. Senegačnik, T. Kralj, A. Sazonov** in **J. Rožič**.

(Za objavo v Planinskem vestniku pripravil Jurij Senegačnik)

1. Štiri smučke postavimo v špico tako, da drugo smučko položimo na prvo z desne, tretjo na drugo z desne, četrto pa na tretjo z leve strani. (Krajši dve smučki sta spodnji.) Čez krivine vseh 4 smučí natakemo vponko (oblike delta) z matico, na katero smo prej z osmico fiksirali 4 krajše pomožne vrvice. (Če pa imamo dve daljši vrvi, njuni sredini fiksiramo na vponko z bičevim vozlom.)

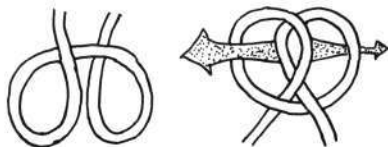
2. S pomožnimi vrvicami naredimo napenjalne vozle (škripčke za zategovanje) od vponke do glave vezi na vsaki smučki posebej. Nato skupaj zvežemo pete vezi (in ne glave!). Paziti moramo na različne tipe vezi! Zunanji peti pritrdimo z osmico, srednji dve pa z bičevim vozlom (običajno so to vpleteni vozli – odvisno od tipa vezi). Med posameznimi smučkami

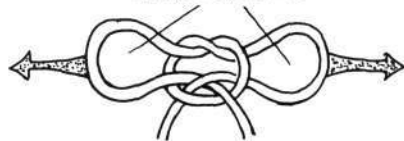
mora biti nekaj centimetrov razmaka. Zato poteka vrvica od ene do druge pete zelo ohlapno.

3. Prvi dve palici zvežemo skupaj z lisicami. Začetek tega vozla je takšen kot pri bičevem vozlu. Notranji pramen od vsake zanke potegnemo skozi nasprotno zanko in dobimo nekakšne lisice.

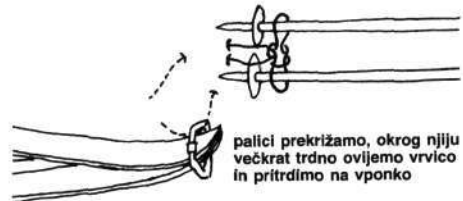
izdelava lisic

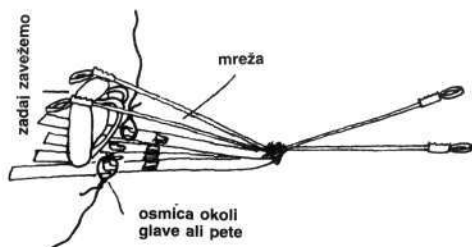
zanki (lisice) za palice

4. Lisice natakemo na palice čez krpljice in vozle zategnemo. Palice prekržamo. Oba konca vrvice večkrat ovijemo okrog prekržanega dela palic v vseh smereh in močno zategnemo. Ovijanje zaključimo z ambulantskim in varovalnim vozlom ter obe palici trdno pričvrstimo na vponko. Plužne sani bomo lahko vodili le, če so palice zelo čvrsto pritrjene.

5. Na stičišče teh dveh palic in vponke pritrdimo še drugi dve palici (v nasprotno smer). Ti dve palici služita za pričvrstitev ponesrečenca na sani. Teh palic nič ne križamo, ker to vzame preveč prostora nogam ponesrečenca. Na vsaki palici naredimo bičev vozle nad krpljico, nato pa vrvico nekajkrat čvrsto ovijemo okrog stičiš-

ča prvih palic. Na koncu naredimo ambulatne in varovalne vozle.

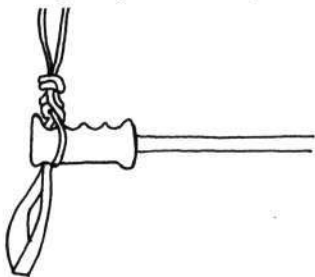
Za udobnejši transport ponesrečenca uporabimo nahrbtnik kot naslonjalo. Pod ponesrečenca položimo dele obleke, veje ipd. Ponesrečenca zaščitimo pred mrazom in ga položimo na sani. Jermenčke palic zvežemo za hrbtom ponesrečenca preko nahrbtnika, kar omogoča trdnejšo oporo. Po potrebi lahko spletemo še mrežo (kot pri nosilih) zgoraj med palicama preko nog.

Na vezi (glave ali pete) zunanjih smučic z osmico ali bičevim vozlom pritrđimo 2 daljši vrvi (vsaj 5 m dolžine – lahko glavna vrv). S tema vrvema sani na strmem terenu zaviramo ali pa jih pri vzponu pomagamo vleči.

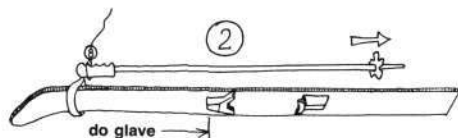
VLAKE IZ SMUČI

Vlake iz smučic so med zimskimi obiskovalci gora manj znano improvizirano reševalno sredstvo kot plužne sani. Izdelava teh vlak je namreč nekoliko bolj zapletena, pa tudi uporabnost je drugačna. Poleg para smučic in palic potrebujemo še dva cepina, pomožne vrvce in trak ali debelejšo vrv za izdelavo oprti. Poseben način pritrjevanja palice na smučko, ki ga tu predstavljamo, je razvil **A. Sazonov**. Za izdelavo vlak moramo obvladati križno vez in pletenje mreže, kar smo že predstavili v eni od prejšnjih števil PV pri izdelavi nosil.

1. S pomožno vrvico naredimo zategnjeno osmico okrog ročaja smučarske palice.

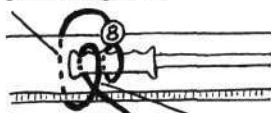

2. Ročni jermenček te palice preko krivine natakemo na smučko in ga skupaj s palico ob drsni ploskvi potisnemo do glave smučarske vezi. Palica mora biti položena na spodnjo stran smučic tako, da krpeljica te palice za dlan gleda preko repa smučke.

3. Nato začnemo ovijati vrvico okrog palice in smučke na nekoliko neobičajen način. Večino časa držimo obrnjeno navzgor spodnjo stran smučke, na katero je položena palica. (Zato naj oznaki »spodnja«, »zgornja« stran med tekstom ne zavajata!) Vrvica gre od ročaja palice (pritrđitev z osmico) s spodnje strani smučke na drugo (zgornjo) stran, kjer gre pred glavo vezi. Potem se ponovno vrne na spodnjo stran. Tu gre preko ročaja in okoli njega, kjer se smer navijanja obrne. (Prvi ovoj okrog ročaja se naredi nad osmico.)

pred glavo na drugi strani

prvi ovoj okrog ročaja nad osmico

4. Postopek se potem ponovi. Vrvica gre spet s spodnje strani navzdol okrog zgornje strani na spodnjo stran. Tu gre okrog palice in zopet spremeni smer. (Po potrebi – odvisno od dolžine palice – gremo na drugi oz. zgornji strani z vrvico še enkrat pred glavo.) Postopek takšnega navijanja vrvice potem ponavljamo po celi dolžini palice od glave vezi do repa smučke na vsakih 10–15 cm. Vsak ovoj posebej zategnemo. (Vmes moramo z 1 ali 2 ovojevma pritrđiti lovilce smučic, če so na smučkah.)

5. Pri zadnjih dveh ovojih (vsaj pri dveh) pa ne gremo samo okrog palice, ampak vrvico pri ovoju križamo samo s seboj.

pri zadnjih dveh križamo

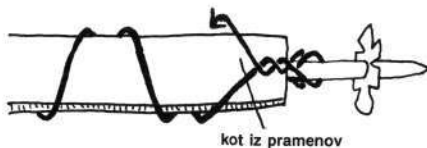
6. Od zadnjega takšnega križanja okrog palice (ca. 10 cm pred repom smučic) gre vrvica spet na drugo (zgornjo) stran. Tu teče poševno do sredine repa smučke, kjer jo nato dvakrat ovijemo okrog palice tako, da sta zavoja že za repom.

smučko obrnemo – pogled na zgornjo stran

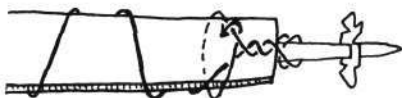

poševni pramen

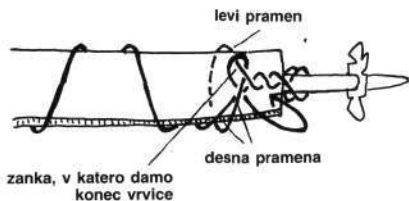
7. Nato ne tej, zgornji strani smučke vrvico enkrat ovijemo nazaj okrog zadnjega poševnega pramena.

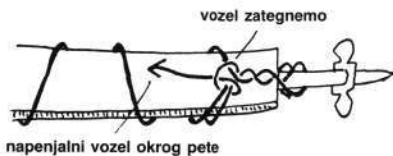
8. Z vrvico gremo nato z zgornje strani okrog spodnje strani (preko palice) nazaj na zgornjo stran. Na tej strani imamo sedaj nekakšen kot iz pramenov vrvice. Z vrvico gremo najprej z notranje strani pod enim (na sliki levim) pramenom in preko pramena nazaj.

9. Potem gremo na drugi strani pod obema (na sliki desnima) pramenoma tako, da v kotu nastane zanka. (Pojma levo in desno sta lahko zamenjana. To je odvisno od tega, s katere strani smučke pride ovoj.)

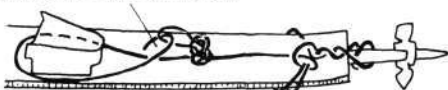

10. Vrvico vtaknemo v nastalo zanko in vozec močno zategnemo. Dobili smo vozec oblike nekakšnega varovalnega vozila.

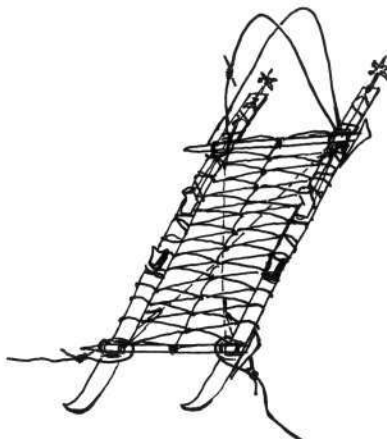

11. Z dovolj dolgim ostankom vrvice naredimo okrog pete vezi napenjalni vozel (škiprček za zategovanje). Prva smučka je tako pripravljena.

zaključimo z varovalnimi vozli

12. Isti postopek ponovimo z drugo smučko in drugo palico. Nato na obe smučki s križno vezjo (tako kot pri nosilih) pričvrstimo dva cepina. Razdaljo med obema smučkama in oddaljenost prvega cepina od repov smučki si reševalec

pridei glede na svojo velikost. Drugi cepin pa pritrdimo na drugi strani ca. 30 cm od krivin. Krivine smučki so zaradi stabilnosti nekoliko bolj narazen kot repi (odvisno od dolžine cepina). Med obema smučkama nato spletemo mrežo (tako kot pri nosilih). Za lažji transport reševalec uporabi oprt (tako kot pri nosilih).

Na koncu na vlake pritrdimo še dve vrvi. Za pritrditev izberemo tisti mesti, kjer je drugi cepin (pri krivinah) s križno vezjo pritrjen na smučki. Obe vrvi pritrdimo z vpleteno osmico preko križne vezi. Vrvi služita za pomoč pri spuščanju navzdol ali vleki navkreber.

Trekinške vrečke za smeti

Skrbeti je treba za to, da bi bilo na trekingih nasploh čim manj smeti, tiste, ki pa bi bile, bi morali odnesti s seboj v doline. To je vsekakor dober namen, ki pa bo – vsaj kar zadeva Summit Club Nemške planinske zveze (DAV) – v letošnjem potovalnem letu dosledno uresničen. Na 20. trekinškem srečanju v Berchtesgadnu letošnjega januarja je vodstvo komercialne gorniške in smučarske šole Nemškega Alpenvereina predstavilo svoj »protismetni koncept«.

Po tem konceptu bodo proizvajalci in trgovci, ki izdelujejo in prodajajo članom trekinških skupin, najtesneje sodelovali s trekinškimi agencijami. Posebne škatle, v katere bodo trekerji spravljali tisto, kar bi sicer zavrgli, bodo zmanjšale količino odpadkov ob trekinških poteh. S šolanjem gorskih vodnikov, ki jim ne bo vseeno, kakšne so gorske poti, bo poskrbljeno, da na trekinških poteh ne bo več nobenih odpadkov. Vsak treker mora na pot obvezno vzeti še vrečko za smeti, v katero bo spravjal odpadke, na katere bo naletel ob poteh.

Samo največji organizator trekinških potovanj iz Nemčije pelje letno samo v Nepal kakšnih 1100 gornikov; ko bo vsak od njih vzel s seboj vrečko za smeti, bo s tem že storjen prvi korak, da ob poteh ne bo toliko trekinških smeti. Vprašanje pa je, v kolikšni meri bo mogoče samo s to akcijo zaustaviti plaz smeti v trekinških deželah, saj trekerji niso edini obiskovalci na teh poteh. Kot ugotavljajo poznavalci, odpade zelo znaten del teh odpadkov na alpinistične odprave. Seveda je vprašanje, če se bodo vsi člani teh nadvse spoštovanih nekomercialnih podvigovalnih hoteli spriznili s takšnimi vrečkami za smeti. Nemška planinska zveza bo vsekakor podpirala izvedbo takšnih predlogov. Morebiti bo dobila še kakšnega posnemovalca.

SISTEMI ZA KLIC V SILI ZA ALPINISTE

PROKS NA MEDNARODNI RAVNI?

V različnih krogih že nekaj let raziskujejo možnosti za uvedbo planinskega radijskega sistema za klic v sili (PROKS). Namen takega sistema, ki bi bil zelo privlačen tudi za druge uporabnike, bi naj bil:

- skrajšati čas od trenutka nesreče do reševanja oziroma zdravniške pomoči;
- usmerjeno in s tem učinkovitejše izkoriščanje ljudi in pripomočkov za reševanje;
- preprečevanje nepotrebnih in dolgotrajnih iskalnih akcij.

Švicarska letalska reševalna služba (SRFW) premore že od konca sedemdesetih let široko razvejano vsešvicarsko radijsko omrežje za zvezo med svojimi reševalci, letali in helikopterji. Izkušnje so zelo dobre; zavoljo teh naprav za zvezo so že prenekatero akcijo izvedli hitreje in učinkoviteje, kot bi jo sicer. Seveda pa je delovanje in vzdrževanje sistema zelo drago. V Zvezni republiki Nemčiji obdelujejo vprašanje PROKS v okviru raziskovalne naloge pri ministrstvu za delo in socialne zadeve Bavarske deželne vlade.

NUJNO POTREBNA INFRASTRUKTURA

Tudi IKAR (Mednarodna komisija za reševanje v gorah – MKGRS) je že sestavila pregled svojih želja (Bilten IKAR, št. 6, julij 1989). Po mojem mnenju bi ta izbor morali še razširiti, pa tudi relativizirati. Opredeliti bi bilo potrebno, katerim minimalnim zahtevam glede robustnosti in zanesljivosti bi naprave morale zadostiti. Postaja, ki v odločilnem trenutku ne deluje, nam prav nič ne koristi. Poleg tega še ni opredeljena služba, ki bo sprejemala klice na pomoč; prav gotovo je ta vsaj tako pomembna kot radijske postaje in naprave. Na noben način pa si ne smemo dovoliti, da bi se dokončno odločili glede postaj, dokler ne bo jasna podoba celotnega sistema. Če bi si privoščili enostransko zaletavost pri nabavi postaj, bi se iz tega lahko izcimile precejšnje težave pri izgradnji sistema kot celote. Pomislimo samo, da je cena trpežne profesionalne radijske postaje velikostnega reda 2000 CHF, pa bomo takoj sprevideli, da so naše predstave o ceni postaj za PROKS precej prenzike! Tudi če bi radijsko postajo za te namene gradili v enokanalni izvedbi in v tisoč kosih, bi bila končna cena za porabnika komaj pod 1000 CHF.

Dajanje mednarodnega klica na pomoč je vprašljivo vse dotlej, dokler nam ne bo na voljo ustrezna in nujno potrebna infrastruktura za prestrezanje in vrednotenje takih pozivov. Prenosne postaje PROKS bi se morale povezovali z dežurnimi centralami GRS, zato je po mojem mnenju zahteva po taki zmogljivosti odveč. Zahteve glede frekvence ne upoštevajo, da MKGRS sploh nima možnosti, da bi jo komurkoli dodelila. PTT in organi za dodeljeva-

nje frekvenc dežel članic na območju alpskih dežel in s tem CEPT bodo željam MKGRS v najboljšem primeru kvečjemu blagohotno prisluhnili, nikakor pa niso dolžni, da jim tudi ustrezajo. Podobno je tudi z industrijo: vsako podjetje lahko razvija in izdelava določen izdelek, ne da bi se poprej posvetovalo z MKGRS.

Prenosno radijsko postajo, ki bi ustrezala zahtevam, lahko pri današnjem stanju tehnike in pripomočkov razvije vsak strokovnjak. Prav tako lahko uresničimo zamisel o sodelovanju s katerokoli že obstoječo in delujočo infrastrukturo, kot to dokazuje zgled SRFW. Tehnični problemi so potemtakem rešljivi. Znatno hujski problemi se pojavljajo v zvezi z rednim delom in finančnimi vprašanji.

Možnosti, da si priborimo enotno – vseevropsko ali celo svetovno – frekvenco – dvometriskem pasu, so praktično nične. To področje je v vseh državah zasedeno zelo na gosto. Frekvenca 434.475 MHz v 70-centimetskem pasu, o kateri ta hip razpravljamo, bi bila kar sprejemljiv kompromis. Neugodno je, da ni kompatibilnosti z radijsko opremo, ki nam je ta hip na voljo in – ne nazadnje – še to, da je moč oddajnikov v tem pasu omejena na 0,5 W. Prednost so kratka antena in možnost izdelave radijskih postaj iz cenenih, standardnih sestavnih delov.

POKLICNA ORGANIZACIJA

Da bi CEPT lahko priporočili izbrano enotno frekvenco, je potrebna pobuda več dežel članic. Obstoječa ali bodoča soglasja iz alpskih dežel so osnovni pogoj; da bi pa naša stremjenja bila uspešna, bo potrebna usmerjena akcija še v drugih državah. Šele če bo večina držav članic mnenja, da gre za nujen problem, se bo CEPT z njim resno ukvarjala.

Širša mednarodna dodelitev frekvence je še težja. Izvesti jo je treba prek WARC (World Administrative Radio Conference) CCIR. Dokler zahtevka ne podpira CEPT kot bistvena regija, s te strani nimamo kaj pričakovati. Torej si ne smemo delati prevelikih iluzij. Preden bomo dobili priporočilo CEPT, bo poteklo dve do pet let. Da pa bi določili enotno mednarodno frekvenco za planinski klic na pomoč, bo – če do tega sploh pride – potrebnih še nadaljnjih osem do deset let!

Klic na pomoč ni vreden počenega groša, če ni nikogar, ki bi ga prestregel. Na voljo mora biti ustrezna infrastruktura, ki pokriva kar največji del ozemlja in dela noč in dan. Njeno financiranje in vzdrževanje službe bosta stali veliko denarja, vendar si glede zneska ne upam navedsti kakršnihkoli števil, ker nimam dodatnih pojasnil. Glede tega nam je lahko usmeritev radijska služba SRFW s svojimi izkušnjami. V bistvu bi stroške morali kriti uporabniki. Razjasniti bi morali vprašanje, če so kakšne možnosti olajšav pri financiranju: zavarovanje, oprostitev

davkov (nosilca dejavnosti) in podobno. Če bo sistem uspešen, bodo nujno morali ustanoviti ustrezno poklicno organizacijo. Infrastruktura mora delovati po poklicnih načelih – z upravo, kakršna je v vsakem podjetju. Z amaterji pač ne bo šlo, če upoštevamo mednarodni značaj in pričakovan obseg dela. Za prve začetke bi morda še ustrezala enostavna organizacija, vendar je to že od vsega začetka treba pripraviti za kasnejšo razširitev in prehod na poklicno delo, saj bi sicer prehod z enega na drugi režim ne bil možen.

FREKVENCA ZA VSAKOGAR?

Čim bo več planincev nosilo s seboj radijske postaje, bi bilo iluzorno pričakovati, da teh aparatov ne bodo uporabljali (tudi) za povsem običajne zasebne pogovore, ki s klicem na pomoč nimajo prav nobene zveze. Po mojem mnenju je edina možnost, da bi bile postaje v tem omrežju res na voljo samo za klic na pomoč, v tem, da s tehničnimi ukrepi onemogočimo njihovo uporabo za govorne zveze. V nasprotnem primeru bomo prav v kratkem imeli

samo še eno »frekvenco za vsakogar«, ki bo omogočila elektronsko veseljačenje v gorah, najmanj pa služila potrebam, ki jim je namenjena. Že sedanje odlično organizirane GRS in oprema so pripomogli, da je vse več nepotrebnih klicev na pomoč. Po eni plati gre za veliko skušnjava, da bi se lotevali zahtevnih tur brez razmisleka, ali jim bomo kos tudi takrat, ko se bodo pokazale težave – vsaj dotlej, dokler bodo na voljo helikopterji. Po drugi strani je dandanes vse očitnejša težnja, da kličejo na pomoč GRS samo zategadel, da bi si prihranili sitnosti, na primer če pride do vremenskega preobrata. Iz vsega tega nastajajo različni problemi za GRS.

Navsezadnje je tu še eno vprašanje: si mar res smemo privoščiti iluzijo, da lahko vsako tveganje, ki nam ga prinaša življenje, odvrčamo s tehničnimi pripomočki? Če bo šlo tako še v prihodnje, bo nekega dne računalnik spremljal sleherni korak planincev in o njih vsak hip postregel z zaželenimi podatki.

Po članku »Notfunksysteme für Alpinisten«
– Bilten IKAR št. 7, junij 1990. Avtor dipl. ing.
Felix Meier, prevod P. Segula

DOGAJALO SE JE PRED VEČ KOT 50, PRED SKORAJ 60 LETI

S SMUČMI NA MONT BLANC

DR. FRANC NOVAK

Ondan sva se srečala z znanim slovenskim zdravnikom-ginekologom in porodničarjem (v pokoju) prof. dr. Francem Novakom in obrala marsikatero zeleno in belo planinsko kost, pa si v poklicni uredniški deformiranosti nisem mogel kaj, da ga ne bi prosil za sodelovanje: napisal naj bi kaj o svojih turnosmučarskih podvigih, saj je znano, da je eden od največjih poznavalcev turnosmučarskih predelov v slovenskih gorah. Uspešno se mi je izmikal, češ da so nekateri drugi enako dobri poznavalci, kar je podkrepil s konkretnimi imeni, in ko sem že skoraj kapituliral, sem ga še prosil, naj nekoliko pobrskata doma po predalih, kamor je nemara kdaj spravljal kakšen rokopis iz davno minulih časov, zdaj pa bi ga lahko poslal v objavo. Dejal je, da bo to storil, da pa ima skoraj gotovo pri roki revijo »Življenje in svet« (ali pa nekaj podobnega), v kateri je bila objavljena njegova reportaža o tem, kako je pred petdesetimi ali šestdesetimi leti šel s smučmi na Mont Blanc. In je »Življenje in svet« iz konca leta 1933 res poslal – dve številki, v katerih je bilo to objavljeno. Da ne bi šel ta podvig dr. Novaka čisto v pozabo, njegovo reportažo ponatiskujemo. (Op. ur.)

***

Širok smeh prijatelja Cassouxa me je zbudil na binkošno soboto.

»S Crussardom pojdeva na Aigle Verte. Če imaš še namen naskočiti Mont Blanc, te prav rada potegnava do Chamonixa.«

Ni še dobro zaprl vrat, sem že tlačil stvari v nahrbtnik. Saj veste, če človek nekaj mesecev

neprestano leze po hribih, je vse pri roki...

Cassouxova mati mi je naredila med nahrbtniki, cepini, vrvmi in smučmi iz blazin in odej imeniten prestol. Naš avto je imel namreč le dva sedeža, tretjega pa le za silo.

Opoldanski Grenoble je bil hitro za nami. Na mostu pred Albertville smo zagledali bele vrhove Mont Blancove skupine. Naš »šofer«, navdušen smučar in strasten alpinist, ni od tega trenutka prav nič več pazil na znamenja ob cesti, ampak drvel, drvel...

Dauphineška in Savojska sta letoviški pokrajini, pa se vendar čuti bližina Chamonixa po prijaznih pisanih hiščah in okusnih vilah z negovanimi vrtiči.

Nad Le Fayet St. Gervaisom so krasne serpentine. In Mont Blanc imaš že tik pred nosom. Naš »šofer«, ki je bil že gori, nama je razlagal vrhove, grebene in pota. Hup!... Hup!... Hu...up! Po gladki asfaltirani cesti si zadršala nasproti dva zavrtta avtomobila. Starejši gospod nas iz svojega velikega, lepega avtomobila ozmerja z izbranimi besedami, ki jih ne bi prisodil njegovi vnanjosti. Njegova mlada spremljevalka pa se nam prav sladko nasmeje. Predvsem smo zadovoljni, da ima neznančev avtomobil tako sijajne zavore. Potem se je naš šofer zamaknil v cestne ovinkne. S Cassouxiom sva odkrila v njegovem nahrbtniku češnje. Ker sva bila mnenja, da češnje niso primeren proviant za turista, sva jih zatrla do zadnje peške.

V Chamonixu sem zlezal z gostoljubnega prestola, prijatelja pa sta se sama odpeljala še nekaj kilometrov naprej. Ker je bilo še zgodaj popoldne, prijatelj Mehnert pa bi moral priti

Smer, po kateri je šel avtor na Mont Blanc: x – Grands Mulets (3051 m), xx – Cabane Vallot (4362 m)

šele zvečer iz Lyona, sem zanesel ropotijo v hotel, nato pa odšel na ogled.

ŠPORTNIKI IN ALPINISTI

Oprt na deblo ogromne smreke na robu preseke na pobočjih južno od Chamonixa se zazrem v to tako dolgo pričakovano pokrajino. Mesto pod menoj se mi zdi malo majhno za svojo veliko slavo. Hiše, vile in veliki hoteli so nametani le bolj ob glavni cesti in pa ob oni, ki se odcepi proti kolodvoru. Ima pa zato sijajno reklamo na severu, najvišjo v Evropi, visoko 4807 metrov.

Zagledal sem se v velikana iz skal, snega in ledu. Ni tako vitek kot ostri vrhovi na vzhodu, ni tako divji kot razbiti grebeni, ki jih božajo zadnji sončni žarki. Vse sosede pa prekaša po svojih mogočnih, razsežnih ledenikih.

Edino njegov vrh se blešči v zlatu. Dalj ko ga gledam, nižji se mi zdi.

Pogled mi zdrči po mrkih ledenikih v dolino, pogreznjeno v mrak.

***

Ura prihoda lyonskega vlaka. Odpravim se proti kolodvoru. Ves Chamonix je na cesti. Pravkar so privozili tekmovalci tridnevne kolesarske dirke. Pred gostilnami in kavarnami so veliki daljnogledi. Jože mi je že v Grenoblu govoril o njih. Hudomušnež pravi, da so večji od našega največjega daljnogleda za zvezde... Po mojem mišljenju pa so izrednega, rekel bi zgodovinskega pomena. Pomislite samo, zakaj neki je pri

nas toliko »športnikov« in razmeroma tako malo alpinistov? Chamoniški daljnogledi pojasnjujejo to vprašanje.

Če hočeš biti športnik – vsa čast pravim športnikom, ki pa si ne nadevljejo tega izrabljenega in izrabljenega imena –, moraš predvsem nositi obleko, ki je v modnih revijah označena za športno; moraš pokupiti pasove, srajce in ovrtnice, pod katerimi se blešče v izložbah napisi »za šport«. Zelo povzdigneta tvoj šport fotoaparati in pipa. Če pa hočeš biti res pristni športnik, potem moraš v vsak pogovor vplesti hvalo ali grajo nad prireditelji državnih plavalnih tekem. Neobhodno potrebno je, da hodiš »drukat« na nogometne tekme. Tu obenem lahko treniraš za boksarsko kariero. In če hodiš na klubске seje, se v športni rubriki blesti tvoje ime. Pri tem športu si utrdiš posebno kožo – tam, kjer dobiva hrbet drugo ime in tvegaš kvečjemu hlače.

Če pa hočeš biti hribolazec, moraš natakni težke čevlje, moraš se potiti po strminah v mrazu in v vročini, s stalno pokoro na ramah, ki se imenuje nahrbtnik. Pozimi nosiš vrhu tega še okrog sedem kilogramov smučarske ropotije. Vstajati moraš, ko je spanje najslajše, trpeti žejo in dostikrat tvegati življenje. In zakaj vse to? Za prazen nič! Nihče te ne gleda, nihče te ne slavi. Niti vrstice v listih!

Toda časi se bodo spremenili, ko bo iznajden radio daljnogled po 10 din. Ko bo lahko »športnik« našel v programu, kako na primer binglja na tej in tej valovni dolžini tam v Severni steni **Joža Čop**. In takrat bodo poročali dnevnik z isto vnemo o zmagovalcih Rženikove stene kot zdaj o mednarodnih smučarskih skakalnih tekmah. *Ali niso chamoniški daljnogledi prvi pionirji teh zlatih dni?*

Komaj še pritečem na kolodvor do prihoda vlaka. Skozi izhod se vali armada postavnih smučarjev. Le mojega prijatelja ni. Zaradi poročil o slabem stanju ledenikov jo je rajši pobrisal v Nico.

Znani francoski smučar **Molle**, o katerem sem zvedel, da namerava s smučmi na Mont Blanc, me ni hotel sprejeti v svojo družbo, ker niti on niti njegovi prijatelji niso poznali mojih hribovskih sposobnosti. Prav nič mu nisem zameril, saj bi vsak ravnal tako. Ker pa sem si zabil v glavo, da čimprej s smučmi zlezem na streho Evrope – in na ledenikih rabiš tovariša –, sem se v Hotelu d'Arve domenil s simpatičnima **bratoma Girand** in tehnikom **Lacondeminejem**, ki so imeli iste želje.

NA POBOČJIH BELE GORE

Vsak odkritosrčen turist mora priznati, da ni lepše melodije na svetu od rahlega udarjanja dežja, ko zjutraj zaropota budilka. Kajti če je lepo, godrnjaš zjutraj, ko moraš vstati, če pa dežuje, se jeziš čez dan, ko čepiš v koči. Tudi ta problem se da rešiti tako, da je volk sit in koza cela. Le pogledjte, kaj so si izmislile zvite chamoniške buče! Ustregle so sebi in gostom, čeprav se ti navidez jeze. Tam lahko naročiš, da te zbude v zgodnjem nočnem jutru, potem si pa itak prisiljen, da uživaš spanje pravičnega

še naprej, tudi če je najlepše vreme. Vzpenjača začne namreč funkcionirati šele ob osmih.

S prvo gondolo smo odrinili. Ko smo se gugljali navzgor, smo zaman iskali na vse strani lepih smuških terenov, poznanih s slik. So precej od rok, na drugi strani doline.

Peljemo se ob robu ledeniškega jezika, ki sega globoko v dolino. Strašno je razbit, Jean pravi, da bi se na te igle sijajno nabadali metulji in hrošči. Gondola se ustavi okrog 2300 metrov visoko, v pusti in prazni veži. Obda nas vlaga in hlad. Pred postajo je pravi rov v zametih snega.

Priprnemo dereze in jo odkurimo počez pod Aigu du Midi. Tu je zloglasni prehod, pred katerim sem imel rešpekt, odkar sem bral v vodiču, s kakšno radodarnostjo pošilja ta hrib turistom pozdrave na glavo. Pa je zdaj očitno tudi prizadet s splošno krizo, ker niti gori gredé v poznem jutru, niti nazaj gredé v vročem popoldnevu ni priletel doli najmanjši atom.

Kmalu smo stopili na pravi razpokani Glacier des Bossons. Jezik tega ledenika, ob katerem smo se peljali z vzpenjačo, nas je plašil prav po nepotrebnem. Ledenik je tu prav malo nagljen in ob pogledu na ta krasna pobočja z idealnim snegom mora zavriskati najbolj razvajeno smučarsko srce. Nalepili smo kože na smuči, ki so zdaj nadomestile dereze. In navezali smo se. Med razpokami, pod ogromnimi seraki, ki štrle v mirno, čisto, veselo modro nebo, čez trdne in krhke mostiče, gre naša sled.

Ob stoku ledenikov Bossons in Taconnaz smo morali na razdaljo kakih sto metrov sneti smuči. Še nekaj strmih ostrih serpentin – in stojimo pred skalnim otokom, na katerem je kočica Grands Mulets (3051 m). Nosači hodijo od žične

železnice do sem kar nenavezani. Vodniki pa vlačijo turiste seveda lepo navezane.

Najprej smo se oddahnili in okrepčali. Potem smo se posvetili duševnim užitek. Z mostiča pred kočico smo občudovali plazove, ki se kar naprej vsipajo zaviti v megljo bleščečih kristalov z Mont Maudita. »To so bratje plazov, ki ste jih gledali v filmu Vihar na Mont Blancu,« nam radevoljno razlaga zagoreli vodnik.

Račun smo poravnali šele tik pred odhodom. Koča je znana kot ena od najdražjih planinskih koč in si nismo hoteli greniti opoldanskega počitka. Koča ni zastoj slavn.

Nebo brez oblakov in opoldanska lenoba sta nas navdahnila z iznajdljivostjo. Naredili smo iz odvišnega provianta in oblek čulo ter jo pustili v varstvu oskrbnika. Ko smo naprtli nahrbtnike, je bil vsak na tihem prepričan, da ima lažji nahrbtnik od drugih. Tako smo sijajno razpoloženi odrinili.

SREČANJA NA POTI

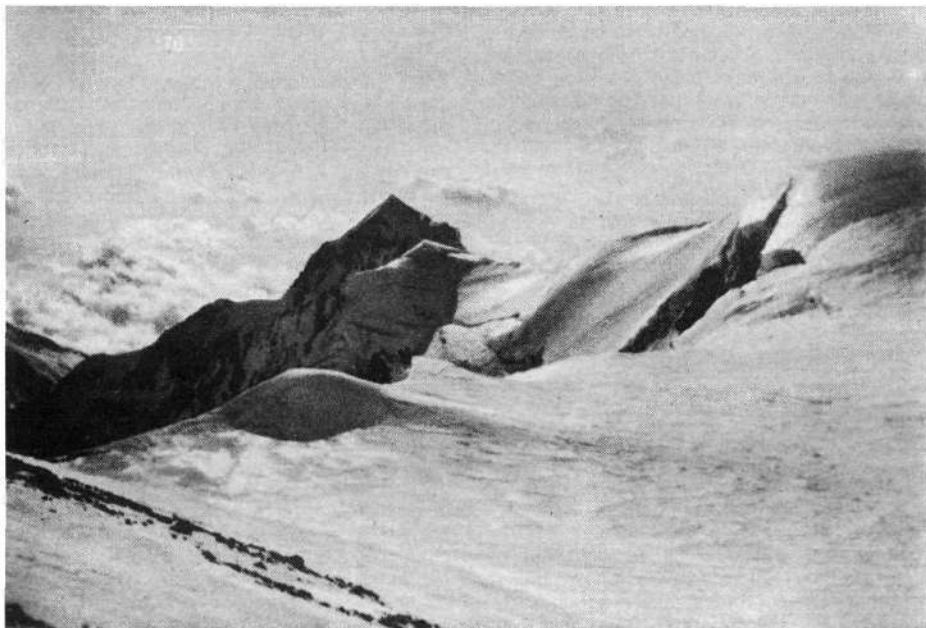
Vse dopoldne nas je morila vročina. Sonce se je upiralo z zaprte snežne kotline in ogromna bela pobočja, ki so se bleščala v mavričnih barvah. Niti najmanjše sapice ni bilo. S pomočjo robcev smo se prelevili v Arabce, namesto kamel pa smo imeli v tej beli Sahari smuči.

Stisnjenih ustnic, a veselih oči švigne mimo nas v divjem smuku krdelo smučarjev. Solnati sneg brizga okrog njih. Vidijo se le še konice cepinov, ki štrle iz nahrbtnikov. Nato izginejo in se spet pokažejo globoko pod nami, kjer vozijo med razpokami, da nam zastaja dih.

Izmučena se vrača druga družba. Sonce, žeja in redek zrak so jim ubili vso smučarsko umetnost.

Pot nas vodi ob groblji velikih plazov. Visoko nad nami počijo seraki. Utruženi in leni prav nič

Mont Blanc – pogled izpred Cab. Vallot

ne skušamo uiti. Računamo s tem, da se ustavi tam kot prejšnji.

Sredi pota med Grands Mulets in Cabane Valot, ki je bila naš današnji cilj, sta si idilično uredila bivak dva francoska turista. Stiskata se v senco razpete pelerine in čakata večernega hladu in zmrznjenelega snega. Imata le krplice, čez katere pa neusmiljeno zabavljata. Z nežnim, hvaležnim pogledom objamemo naše težke, dolge smuči. Pa naj še kdo trdi, da niso za gore! Ustavimo se pri teh turistih in si skuhamo vode, ki je popijemo bajne količine.

Zrak postaja redkejši, ko lezemo po dolgih, srednje nagnjenih lepo zasneženih pobočjih Gd. Plateauja. Dolge so že naše sence, zrak prijetnejši, hladnejši. Kmalu pa tako nesramno prijeten, da moramo natakati rokavice in zavrovati ušesa. Kože se ne prijemajo več na ledeni skorji, ki se pa udara pod golim čevljem. Pod smuči navežemo dereze in tako lezemo po poslednjem pobočju proti Col du Dôme. Tik pod Cabane Valot (4362 m) položimo v sneg smuči in jih pritrdimo s palicami, ker nad 4500 metri vodi pot po grebenu.

NOČ V PLANINSKI KOČI

Potem zlezemo do koče, ki se nam je, ko smo jo zapazili pred dvema urama, zdela že čisto blizu. Prostorček pred njo je poln nahrbtnikov, cepinov, vrvi, derez in smučarjev, zamotanih v odeje, s temnimi naočniki in namazanih na debelo po obrazu z mažo. Brata bi ne spoznal. Seveda mi tudi nismo bili nič manj razbojniški. Zato me je od začudenja skoraj zadela kap, ko me je znan glas poklical po imenu. »Ravno prav, da si prišel, imamo nekaj pacientov zate!« Spak me je spoznal po mojih zaslužnih hlačah. Iz zdravnika sem se hitro prevelj v lekarnarja in kahal pijačo od vročine, sonca in redkega zraka izdelanim trem smučarjem.

Vsi prebivalci koče smo se spremenili v eno samo veliko družino. Ker je imel razen mene le še neki Švicar samovar, sva morala brez odmora kuhati čaj. Bila sva najbolj upoštevanji osebi. In kako se nama je prilizovala postavna smučarka! Oh, te ženske – in za kapljo vode!

Pa vsaka stvar ima svoj konec in strašna žeja se je tudi polegla.

Kar mraz me je spreletaval, če sem pomislil na noč. Neoskrbovana koča je zelo, zelo tesna, nas pa toliko! Pa nas še razveseli klic izpred koče: štirje novi! Tako nas je bilo ravno dva tucata. Večina se je spravljala spat, ko sem smuknil skozi vrata in zlezl navzdol do Observatoire Vallot pogledat, če niso mogoče odprta vrata. Zastonj, vse je bilo zabito. Pa mi ni bilo žal tega sprehoda. Tam v dolini je bil mrak in mir, vrhovi pa so bili v srebrnem siju meseca kot bajna zakladnica kralja devete dežele. Mrtvi so ledeniki, pokojni so neizprosni grebeni. Prav nič se mi ni mudilo nazaj v kočo. Zakaj naj bi v spanju iskal sanj, ki to noč ne morejo biti lepše od resnice?

Tiho in spoštljivo sem se vrnil v kočo. Tam, kjer smo kuhali popoldne, so zdaj ležali trije. S cepinom so podprli nekako polico nad »ognjiščem«, da se onim trem na polici ne udre, ker

so deske ukrivljene do skrajnosti – in pa da oni, ki je na robu, ne cmokne na bedne »zemljane«, razprostrte po golih, umazanih skalnih tleh.

Med perilo si natlačim papirja in se zarinem med trojico na ognjišču. Odej je bilo premalo, kljub temu pa je bilo toplo.

V planine gredo ljudje, da se naužijejo svežega zraka, ampak osvežijo ga ne. Zrak je kaj hitro postal podoben onemu v nabasanem opoldanskem metroju pariškega podzemlja. Sicer moram pohvalno pripomniti, da se priljubljena igra turistov – plinska vojna – ni vršila. Tako smo bili na tesnem, da je bila onemogočena...

Debele srage so mi stale na čelu, ko sem se zbudil sredi noči. Po stropu je rdeče plapolal odsev ognja. Ob samovarju, ki je obzirno šumel in se skladal s hrčanjem spečih, sta čepeli dve postavi. Zbudil sem tehnika. Po dolgem ogledovanju in premišljevanju sva spoznala polnočna kuharja – Francoza s krplici, ki sta čakala noči sredi poti. Zadovoljna z diagnozo sva zadremala.

NA STREHI EVROPE

Dolina še spi v mraku, vrhovi pa so že živi v ognju prvih žarkov, Nestrpno čakamo tehnika, ki prileze iz koče kislega obraza in v copatah.

»Ne grem, se slabo počutim.«

Z jezikom, aspirinom in bunkami smo mu hitro predrugačili zdravje in sklep.

Umerjenih korakov se dvigamo po ledeni skorji. Redek zrak nam ne dela prav nobenih preglastic, ker sistematično globoko dihamo. Veter nam meče ostre kristale v obraz. Nad grebenu so cele zastave tega snega. Po grebenu, čez malo sedlo z razpokami, čez nekaj snežnih streh, po ostrih strmini in spet po grebenu gre naša pot. In potem – nobenega hriba ni višje od nas, nobena pot ne pelje naprej. Le nebo. Je bilo že lepo na strehi Evrope, ampak mraz tudi! Hribčki pod nami so v soncu, dolinice pa so zabasane z mehкими oblaki. Nad glavami nam jadra vran. Ker pa turisti niso še nič pustili, se pogrezne nižje. Nekaj posnetkov, majhen teaterski nasmeš proti Chamonixu – kdo ve, če nas ne opazujejo med zajtrkom z daljnogledom!

Navzdol je šlo brez nezgode. Le Andréju se je zanohtalo. In tehnik je nekajkrat poskušal zdrcat v večnost, pa smo mu preprečili nakane.

Pred kočo smo se posvetili nahrbtnikom. Moram omeniti, da smo imeli apetit le za kompot, pomaranče, čokolado, biskvite in čaj. Kruh in meso sta ostala nedotaknjena.

Prišli so prvi turisti, ki so odšli iz Grands Mulets ponoči. Bili so veseli koče. Mi smo bili židane volje, ker smo imeli vrh. Jeziki so se nam razvozljali kot novi trakovi za čevlje. Nekdo je izvlekel orglice in tehnik ga je spremljal na glavniki.

Smuči smo mazali z vso skrbnostjo. Potem je André razdelil zadnje pomaranče. Vsi smo jih takoj pojedli, le tehnik je svojo zagrebel v sneg, da bi se ohladila. Natakamo smuči. Prvi se spusti tehnik, za njim André. Z Jeanom se spogledava, odkopljeva pozabljeno pomarančo, jo prereževa na dvoje in pogoltneva vsak svojo

polovičko kar s kožo. Begunce sva hitro dohitela, ker je šlo nebeško.

Od kočice Vallot vzameš naravnost do Col du Dôme, tu obrneš, kot moreš, in spet gre naravnost do Gd. Plateauaja. Vozili smo nenavezani. Levo in desno ob sledi številne smuške karavane, ki je to jutro prišla do kočice, smo rezali svoje kristjanije, sprva po ledenem snegu, kjer so se kovinski robniki prav lepo obnesli, nato po skorjastem snegu. Na strmih pobočjih pod Gd. Plateajem je bil sneg solnat in naš užitek popoln.

NEBEŠKO SMUČANJE

Žal je sonce pritiskalo neusmiljeno. Sneg je postal voden in težak. Zadrževali smo sapo, ko smo švigali čez mostiče. Kdor se ne more odvaditi preštevilnega padanja pri smučanju, naj gre na ledenike! Jamčim mu, da se bo odvadil, ker ga bo strah pasti na mostiču ali nad pokrito razpoko.

Pokaže se kočica Grands Mulets. Teren je manj strm, zato pa nič manj ne drvimo. Široke razpoke zevajo že od daleč in se jih ogibaš prav lahko.

Jean si zatakne v težkem snegu smučko in si zviže nogo. Zdad šele vidimo, da so se pripodili težki oblaki. Peš in navezani gremo do kočice, kjer Jeanu trdo zavežem nogo. Pri koči srečamo tudi Molleja, ki se vrača – brez vrha. Zadovoljen sem, da se me je branil vzeti na svojo vrh. On pa mi, kot pravi planinec, brez zavisti iskreno čestita.

Jean je korajžen fant. Natakne smuč, stisne zobe in odpelje navzdol proti Glacier de Bossons. Tik pod kočico je krasna strmina, ki pa se konča v razpokah. Pred temi smo sneli smuč in navezani šli prek nerodnega mesta. Potem pa v dolgem, valovitem, položnem smuku, ki ti nudi prav vse radosti smučanja po ledenikih, prifrčiš prav do postaje žične železnice. Kolena pa so – marmelada.

NARODNI PARKI NA SEVEROZHODU ZDA

DIVJINA ZA PRIHODNOST

TOMAŽ VRHOVEC

Poleti 1990 smo s planinskimi nameni obiskali nekaj narodnih parkov v Wyomingu in Montani na severozahodu Združenih držav Amerike. Vsak izmed teh parkov (Grand Tetons N.P., Yellowstone N.P. in Waterton Glacier N.P.) ima svoje zanimivosti in posebnosti. Predstavim naj nekaj planinskih značilnosti narodnih parkov Grand Teton in Waterton-Glacier.

NARODNI PARK GRAND TETON

Narodni park Grand Teton leži v severozahodnem delu države Wyoming in obsega plitvo dolino Jackson Hole z nekaj jezeri in gorsko prerijo na vzhodu ter gorsko skupino Tetons na zahodu. Zahodno od te skupine leži narodni gozd Targhee, ki pa tudi večinoma obsega le gorato in neporaslo območje vzhodnega Idaha. Začetki narodnega parka Teton segajo v prva desetletja tega stoletja, končno obliko pa je dobil v šestdesetih letih. Skupna površina parka je približno tolikšna kot območje Triglavskega narodnega parka. Od severa proti jugu poteka vzdolž glavne gorske verige in jezer ob njenem vznožju glavna cesta, prav v gorski masiv pa ni speljanih cest.

Plitva dolina Jackson Hole leži na nadmorski višini med 1900 in 2000 metri na vzhodni strani Skalnega gorovja, jezera pa se z nje odteka po reki Jackson proti jugu. Severni del goratega dela narodnega parka Grand Teton je nekoliko nižji in manj izrazito gorat kot južni: gore na severu sežejo do 3300 metrov visoko in so večinoma bolj kopaste in porasle, saj je gozdna meja okoli 2500 metrov visoko. Južni del gorá

v narodnem parku Grand Teton je višji in bistveno bolj drzen.

Med dolinama Cascade canyon in Avalanche canyon so razvrščeni velikani gorske skupine: Mt. Owen (3940 m), Grand Teton (4197 m), Middle Teton (3903 m) in South Teton (3886 m). Severno od Cascade canyona se dviga še Mt. Moran (3842 m). Iznad doline Jackson Hole se te gore pnejo zelo strmo navzgor, na zahodni strani pa se spuščajo nekoliko bolj blago. Najvišji del skupine je graniten in večinoma precej trden, medtem ko so gore v severnem in zahodnem delu narodnega parka iz precej preperelih metamorfni kamnin.

Čeravno so gore v narodnem parku Grand Teton visoke, so le malo poledenele; nekaj manjših ledenikov se začne na nadmorskih višinah nad 3500 metrov. V primerjavi z drugimi narodnimi parki na ameriškem severozahodu je v narodnem parku Grand Teton nekaj manj divjih živali; predvsem v gorah so redke. V dolini Jackson hole je nekaj čred jelenov in losov, veliko je vsakršnih glodalcev, posebno medveda pa se sreča le zelo izjemoma.

VSE PREMOŽENJE NA RAMAH

Ostri vrhovi okoli Grand Tetona so za ameriški Zahod precej obiskane gore. Obiskovalci prihajajo v te gore večinoma z vzhodne strani, kjer pelje že omenjena glavna cesta, z zahoda pa je dostop skozi območje Targhee možen le peš. Južno od južne meje narodnega parka je nad mestom Jackson smučarsko središče, kjer gondola pripelje nad 3000 metrov visoko, od tod pa je možen dostop v južne predele parka. Ob jezerih je nekaj avtokampov, hotelov je zelo malo, po gorah pa ni nikakršnih zavetišč ali koč.

Ameriška Planinska zveza (AAC, American Alpine Club) ima v dolini pod Tetoni tako imenovani climbers ranch, nekakšno planinsko kočjo. Ob jezeru Jenny tik pod osrednjim delom skupine Grand Teton je poseben avtokamp, v katerem je dovoljeno prebivati le v šotorih, tako da se tam večinoma zbirajo gorniki.

Narodni park Grand Teton upravlja – tako kot vse ameriške narodne parke – ameriška zvezna vlada prek svojega notranjega ministrstva in njegove uprave za parke. Uslužbenci uprave narodnega parka (rangerji) imajo v parku velika pooblastila in tam opravljajo tudi policijsko službo.

Zaradi precejšnje relativne višinske razlike so vzponi na glavne vrhove dvodnevni, pa tudi plezalna območja ležijo po nekaj ur hoje stran od parkirišč. Ture se namreč začinjajo povsem v dolini, z nekaj parkirišč so v glavne stranske doline (Cascade, Garnett, Avalanche, Leigh) speljane pešpoti, po večini dolin je dovoljena tudi ježa. Vzponi so v narodnem parku Grand Teton tako vedno združeni s taborjenjem v divjini, kar seveda pomeni, da je količina prtljage precej večja kot pa smo je vajeni s seboj nositi v Alpah.

STROG PARKOVNI REŽIM

Pred pričetkom resnejših planinskih tur, plezanja ali prenočevanja v divjini se morajo obiskovalci prijaviti v uradu uprave parka pri jezeru Jenny. Urad daje obiskovalcem vsakršne informacije o turah na območju parka, o razmerah na posameznih gorah, o plezalnih smereh, možnostih za taborjenje in vremenu. Glavni razlog, zakaj se morajo plezalci pred vzponom prijaviti upravi parka, je ta, da je dnevno število plezalcev v posameznih smereh in na posameznih vrhovih omejeno. Prav tako je omejeno število šotorov, ki so lahko vsako noč postavljene v vsaki izmed tabornih con. Vzdolž najbolj obljudenih pešpoti pa tudi okoli najbolj obiskanih gora so namreč določena in označena območja, kjer je taborjenje v divjini dovoljeno. V uradu parka se za taborjenje v teh conah dobi posebna brezplačna dovoljenja, pri prijavi nameravanega vzpona pa je potrebno tudi povedati, kdaj se naveza namerava vrniti. V primeru zakasnitve s ture uprava parka za prijavljene naveze sproži reševalno akcijo. Ob vrnitvi s ture mora naveza vrniti prijavo uradu uprave parka.

Za taborjenje in hojo so v narodnem parku postavljene precejšnje omejitve. Pri hoji pod vegetacijsko mejo naj bi obiskovalci hodili le po nadelanih poteh, vse odpadke naj obiskovalci odnesejo s seboj nazaj v dolino, prepovedano je metanje kamenja, nošnja orožja, sprehajanje domačih živali (psov in mačk), prepovedana je uporaba vsakršnih vozil, vključno z gorskimi kolesi, konji imajo na kolovozih prednost pred pešci. V visokogorju naj bi hodili predvsem po skalah in ne po vmesnih rušah. Kot zanimivost pa naštevam še omejitve za konje: konji smejo hoditi le po nadelanih poteh, ne smejo se pasti, ne sme se jih privezovati na drevesa, pač pa

za na to postavljene priveze, ne sme se jih puščati neprivezanih, ne smejo visoko v gore.

VRH PARKA NA ŠTRITISOČAKU

Omejitve za taborjenje so tudi zanimive: prepovedano je izravnnavati taborne prostore in kopati jarke okoli njih, prepovedano je taboriti na prostoru, ki dotlej še ni bil v uporabi, taboriti se ne sme blizu vode (vsaj 30 metrov stran) in ne preblizu poti, tabori naj se, če se da, le na neporaslih tleh. Nad 2100 metri nadmorske višine je prepovedano kuriti taborne ognje. Izjemoma se v manj obljudenih delih parka lahko tabori tudi zunaj določenih tabornih con.

Pod gozdno mejo je voda večinoma okužena s povzročitelji črevesnih bolezni, tako da priporočajo prekuhanje vode.

Najbolj obiskan je najvišji vrh parka, to je Grand Teton, ki je s 4197 metri nadmorske višine drugi najvišji vrh v Wyomingu. Tura se začne v bližini jezera Jenny, od tod pelje udobna pešpot v dolino Garnett canyon do nadmorske višine okoli 2700 metrov. Od tod naprej ni več uradne poti, je pa dobro shojena steza, ki prek skalnega skoka mimo nekaj con za taborjenje pripelje na moreno manjšega ledenika pod Middle Tetonom.

Iz zgornjega dela Garnett canyona se potem vrstijo smeri proti vrhu Grand Tetona. Klasična smer prvopristopnikov (**Owen-Spalding**) se povzpne iz zatrepja Garnett canyona na tako imenovano Spodnje sedlo in od tam po skrotju z lažjim plezanjem na Zgornje sedlo (približno 4000 metrov). Od tam sledi okoli 150 metrov plezanja III. stopnje v granitu, tik pod vrhom pa se strmina vnese. Druga klasična smer Exum se iz skrotja nad Spodnjim sedlom prer usmeri v vršnjo zgradbo Grand Tetona; tudi v tej smeri je plezanje III. stopnje. V visoki sezoni je v vsaki od klasičnih smeri po nekaj navez.

Ostali vrhovi osrednjega dela parka so bistveno manj obiskani, vrhovi severnega obrobja parka pa le redko dočakajo obisk. V parku je mogoče najeti tudi vodnika v okviru alpinistične šole Exum.

NARODNI PARK WATERTON – GLACIER

Na meji med Kanado in Združenimi državami Amerike leži v južnem delu kanadske province Alberta in na severozahodu ameriške zvezne države Montana mednarodni mirovni park Waterton – Glacier. Po velikosti je večji od narodnega parka Grand Teton, leži pa na obeh straneh velikega kontinentalnega razvodja (Pacifik – Atlantik). Ustanovljen je bil v letih od 1895 do 1910, tri četrtine divjine tega parka je v ZDA, drugo pa v Kanadi. Precejšen del parka je razglašen za rezervat biosfere in je pod zaščito UNESCO.

Na vzhodni in zahodni strani kontinentalnega razvodja leži cela kopica jezer in jezer; na zahodni strani so jezera na nadmorski višini okoli 1000 metrov, na vzhodni pa okoli 1300 metrov visoko. Razvodje je precej razbita gorska veriga, v kateri najvišji vrhovi presežejo 3000 metrov, prelazi pa so okoli 2000 metrov visoko.

Skozi južni del parka je speljana cesta z romantičnim imenom »Cesta proti soncu« (Going to the sun road), ki je pravzaprav edina moderna prečna cesta v celotnem parku. Vzdolž zahodne strani parka je urejena makadamska cesta z dostopom do večine jezer na zahodni strani, z vzhodne strani pa so iz območij zunaj parka speljane krajše ceste do tamkajšnjih jezer. Doline ob jezerih in rekah so porasle z iglavci, gozdna meja sega okoli 2200 metrov visoko. Takoj nad gozdno mejo se začne svet brez rastlinja. Pas gorskih trat je večinoma zelo ozek. Zanimivo je, da v tem delu Amerike ne raste v Alpah tako pogosto ruševje, tako da so najvišje rastoča drevesa tod pritiklave smreke.

Ameriški del parka je dobil ime Glacier po mnogih ledenikih, ki so jih nekoč videli po teh gorah. Večina teh ledenikov danes zasluži bolj ime snežišča, saj so se tudi tu ledeniki v 20. stoletju precej zmanjšali.

Kamnina gorá v narodnem parku Waterton – Glacier je za alpske standarde zelo preperela. Najsi je kamninska osnova magmatsko metamorfna ali sedimentna, gore so zasute z obilico grušča, in to tako zelo, da so police večinoma do roba polne, pod stenami pa so obsežna črna siva melišča. Zaradi izjemne krušljivosti in gruščnatosti so te gore le malo priljubljen cilj alpinistov, vzdolž dolin, prek sedel in predvsem pod gozdno mejo pa je uprava parka speljala več kot 1300 kilometrov pešpoti. Južni del parka vzdolž »Ceste proti soncu« je dobro obiskan in tudi po poteh je srečati precej izletnikov.

ZLOŽNE RAZGLEDNE POTI

Tudi v tem parku je število prenočevalcev na posameznem tabornem prostoru omejeno in pri hoji veljajo enake omejitve kot v parku Grand Teton. Ker je v parku precej divjih živali, tudi črnih in sivih medvedov (grizlijev), velja v parku upoštevati navodila, kako ravnati s hrano. Hrane naj ne bi hranili v šotorih, da ponoči medved ne bi prišel na obisk, pač pa naj bi hrano v divjini ponoči v vreči obešali na drevo, ne veje, ki so toliko oddaljene od debla in tal, da jih medved ne more doseči. Izbrati pa je seveda dobro tako drevo, ki je nekaj deset metrov stran od šotora, da nas medvedi ponoči ne bi motili. Razen medvedov so v tem parku v višjih predelih od velikih živali tudi bele gorske koze in mufloni, v nižjih gozdovih pa jeleni, različne vrste srnjadi in losi.

Poti v parku so dobro vzdrževane in na začetku in koncu poti je tabla z informacijami o poti. Za alpske razmere so poti zelo zložne in temu primerno serpentinaste. Večina obiskovalcev parka so le priložnostni izletniki brez vsakršnih gorniških ambicij, velika večina se jih skozi park le pelje, tisti (lahko rečemo netipični obiskovalci), ki pa se podajo na katero od poti, jo večinoma želijo prehoditi hitro; nasploh ameriški izletniki jemljejo hojo mnogo bolj športno kot rekreacijsko. Tipičen izletnik, ki hodi po poti v narodnem parku, se poti zelo natančno drži in ima malo gorniških izkušenj, kar se posebno pokaže pri nekoliko bolj »izpostavljenih« preho-

dih. Za alpske razmere so ti prehodi lepe, razgledne poti, nekako take kot je pot s Pokljuke okoli Tošca na Velo polje.

Vrhovi gora so tako le redko obiskani, pa tudi melasta pobočja niso pretirano privlačna. Celo najvišji gori v parku – v južnem delu z ledeniki obdani Mt. Jackson (3064 m) in v severnem delu Mt. Cleveland (3190 m) – tako le redko dočakajo obisk, morda po nekaj obiskovalcev na leto. Ture na najvišje gore se namreč tu začno zelo daleč stran; dan ali dva se sprva hodi po dolinah vzdolž rek in jezer, nato pa se šele začne vzpon na goro. Na najvišje gore seveda ni nadelanih poti.

ATRAKCIJA: PLANINSKO PRENOČIŠČE

V narodnem parku Waterton – Glacier je na ameriški strani postavljena ena sama planinska kočica: Granite park Chalet. Stoji okoli 2200 metrov visoko zahodno od prelaza Logan pod sedlom Col Swiftcurrent. Ker je to edina planinska kočica daleč naokoli, je temu primerno oblegana in je treba prostor za prenočitev rezervirati nekaj dni prej. Kočo ima v zakupu turistična agencija, zaradi svoje posebnosti pa je kočica z okolico spomeniško zavarovana. Zanimivo je, da kočica sploh ne služi kot izhodišče za ture, saj okoli nje ni izrazitih vrhov, pač pa le kot nenavadno prenočišče. S ceste je do nje nekačo dve uri hoje.

Na nekaterih vrhovih gorá v narodnem parku so postavljene posebne opazovalnice gozdnih požarov. Obiskali smo takšno opazovalnico na Swiftcurrent lookout (okoli 2600 metrov visoko). Vse poletje 1990 je v tej opazovalnici prebila mlada mati z dvema otrokoma. Mlajši sin, star leto in pol, je bil na terasi ob opazovalnici privezan na dolgo vrvo, da bi pri svojem raziskovanju okolice, kadar matere ni bilo zraven, ne zataval prek robu in padel po pobočju. Opazovalnica je bila brez elektrike, za kuho in za obvezni hladilnik pa so uporabljali plinske bombe. Vse potrebščine, hrano in vodo so v opazovalnico tedensko vozili s helikopterjem.

Pristojbine za velikane

Komisija za odprave pri UIAA je sporočila cene pristojbin, ki jih je treba letos v Nepal plačati za vzpone na njihove najvišje gore. Dovoljenje za vzpon na Mount Everest stane letos odpravo 2516 ameriških dolarjev, pristojbine za vzpone na druge osemtisočake pa 2013 dolarjev. Za vzpon na goro, visoko od 7501 do 8000 metrov, je treba plačati 1510, za goro, visoko od 6601 do 7500 metrov, 1007 in za gore, visoke nad 6000 metrov, 503 dolarje.

Novi predsednik UIAA

Izvolili so ga že na zasedanju v New Delhiju, z letošnjim 1. januarjem pa je dr. Pietro Segantini nastopil funkcijo predsednika UIAA – Mednarodne zveze planinskih organizacij. To funkcijo je prevzel od dr. Carla Sganziinija, ki je bil predsednik UIAA zadnjih šest let. Novi predsednik se je rodil 9. avgusta 1940 v Švici, obiskoval gimnazij v Feldkirchu v Avstriji in v Švici ter študiral medicino v Zürichu in Ženevi. Specializiral je kirurgijo in je bil doslej med drugim član več združenj športnih zdravnikov in zdravniške komisije švicarske planinske zveze in UIAA.

SKRINJICA PD RADOVLJICA NA DURMITORJU

ZDRAVLJICA NA VRHU PRUTAŠA

TOMISLAV JAGAČIĆ

Na jugoslovanskem posvetovanju Kultura in turizem v Mostarju leta 1966 je poleg mene sedel **Jože Bohinc** iz Radovljice. Spoznala sva se in se dogovorila, da poveževa kulturne dejavnosti Radovljice na Gorenjskem in Varaždina na Hrvaškem.

Varaždinsko RKUD Sloboda na primer že več kot 20 let izmenjuje srečanja in gostovanja s kulturnoumetniškimi društvi in skupinami občine Radovljica, zblížale so se organizacije Rdečega križa, ena od osnovnih šol iz Varaždina s šolo v Radovljici, že več kot 10 let pa sta pobrateni planinski društvi Ravna gora iz Varaždina in Radovljica. Povedati je treba, da v teh primerih ne gre za kakšne vljudnostne in manifestacijske zveze, ampak za stalne obiske, nastope in srečanja. Planinci, na primer, hodijo na skupne pohode, izmenjavajo predavatelje in sodelujejo na društvenih proslavah.

Bil sem predstavnik svojega planinskega društva iz Varaždina in sem lanskega 17. junija zgodaj zjutraj odšel na proslavo 95-letnice PD Radovljica pri Valvasorjevem domu pod Stolom v Karavankah. Za organizacijo našega sodelovanja je poskrbela predsednica PD Ravna gora, agilna **Vladimira Horvat**, ki je bila vodja potovanja. Zame je bilo sodelovanje na proslavi hkrati priložnost, da bom spoznal tiste planince iz Radovljice, ki bodo odšli z menoj na poletno 10-dnevno potovanje na Durmitor, Taro, Komove in Maglič, za kar je z radovljiške strani poskrbel aktivni planinec **Jože Varl**.

Že dolgo se mi je po glavi pletla zamisel, da bi na atraktivnem durmitorskem vrhu Prutaš (2393 m) vgradili skrinjico, prinesli tja gor žig in oskrbeli vpisno knjigo. Moj predlog so planinski tovariši iz Radovljice sprejeli. Zato sem lahko v pozdravnem nagovoru pred Valvasorjevim domom lanskega 17. junija ob čestitkah slavljenju prisotnim dejal, da bo drugo dejanje njihove proslave 95-letnice na durmitorskem vrhu Prutašu: vsi planinci, ki bodo kadarkoli prišli na to goro, bodo iz vgraviranega napisa na skrinjici zvedeli, da so skrinjico postavili slovenski planinci iz Radovljice v čast 95-letnice svojega društva. (Ob tem je treba povedati, da so slovenski planinci, člani PD Slovenijales, leta 1989 prav tako vgradili skrinjico na Savinem kuku.) Moj predlog so prisotni z odobravanjem sprejeli, kar je bila zame velika obveznost, da bi se na pristojnih mestih dogovoril o podrobnostih in uredil vse, da bi akcija na Prutašu uspela.

Rodil se je 6. julij 1990, lep in sončen dan, kot ustvarjen za planinski izlet. Medtem ko se je večina udeležencev našega potovanja v kanjono Tare v prvem taboru pripravljala na drugi dan splavarjenja, so se planinci iz Radovljice z avtobusom odpeljali iz Žabljaka, da bi opravili nalogo. (Ob tem moram spet poudariti, da imajo veliko prednost tisti planinci, ki gredo na

Na skrinjici na Prutašu je pritrjena ploščica, na kateri je vgravirano: »Postavili člani PD Radovljica ob 95-letnici društva. Prutaš, 6. 7. 1990. Planine nas združujejo.«

Durmitor z lastnim avtobusom in drugačnim prevoznim sredstvom, kajti to jim omogoča, da je njihova dostopna pot krajša, da se višje pripeljejo in da jim potem ostane več časa za hojo po visokogorju.)

V avtobusu sem skupaj z Radovljičani. Pot nas in Žabljaka pelje skozi Pošćensko dolino ob Pošćenskem jezeru, mimo presihajočega jezera Suva lokva, nedaleč od lepega Modrega jezera, skritega v vznožju vrha Ranisave, mimo

Člani PD Jakob Aljaž iz Maribora, katerih deseterica je bila lani avgusta s Tomislavom Jagačićem na Durmitorju, je izrazila željo, da bi letos vgradili skrinjico z žigom in prinesli vpisno knjigo na durmitorski vrh Medjed. Planinci, ki jih je Varaždinec Jagačić pejal na Durmitor in Taro, so tako doslej vgradili skrinjice na Bobotovem kuku, Prutašu in Magliču, letos pa jo bodo, če bo šlo vse po sreči, še na Medjedu.

Valovitega jezera, prek Sedla in prostranih pašnikov v Dobrem dolu in prek prelaza Prijespa v Todorov dol. Tam smo pustili avtobus in se peš napotili na Prutaš. Iz Žabljaka do Todorovega dola smo se pripeljali po makadamski in deloma asfaltirani cesti, ki so jo zgradili po vojni.

V skupini slovenskih planincev, ki so se napotili na Prutaš, je najzanimivejši **Nikola Vicković** iz Zagreba. Uspelo mi ga je nagovoriti, da je šel z nami in da se je v 55. letu starosti včlanil v planinsko organizacijo. Preden se je podal na Prutaš, Vasojevički kom in Maglič, je bil samo na Medvednici in na njenem vrhu Slemenu. Takole pravi Nikola o vzponu na Prutaš in o vgrajevanju skrinjice:

»Splavarji so 5. julija odrinili po Tari, deset planincev iz Radovljice in jaz z njimi pa 6. julija na Prutaš. Le kako bo? Ali bom zdržal, saj nimam nobene kondicije? Kako hitro bodo hodi-

Planinci iz Radovljice na vrhu Prutaša, potem ko so vgradili skrinjico

li? Ali bom Radovljičanom med hojo povzročal težave? Kaj bo, če bom moral odnehati?

Vzpon se je začel. Molčim in hodim. Z vsemi svojimi čutili vsrkavam lepoto pokrajine. Prvič sem v tako visokih gorah! Radovljičani nosijo s seboj skrinjico in vse drugo, kar je potrebno, da jo bodo vgradili. In že smo tik pod vrhom. Kaj pa jaz? Zdi se mi, da se je vzpon komaj začel. Pridemo na vrh, vidno se veselimo, da nam je to uspelo. Sam sem verjetno še najbolj navdušen, saj je to moj prvi vrh, visok več kot 2000 metrov. Globoko spodaj pod Prutašem se v soncu kopajo Škrčka jezera, nad njimi so Planinica, Bezimeni vrh, Bobotov kuk, na desno proti jugu pisani Šareni pasovi, Samar. Potem so me tovariši po stari planinski navadi krstili.

Ko je bila skrinjica vgrajena, je Jože Varl poljubil ploščico, na kateri je v slovenščini napisano, da so skrinjico vgradili planinci iz Radovljice v spomin na 95. obletnico svojega društva. Vsi smo bili nadvse srečni in zadovoljni. Objeti smo na vrhu Prutaša zapeli Prešernovo Zdravljico. Tudi jaz sem pel. Takrat sem postal tudi član PD Radovljica.«

Seveda je že skoraj moja dolžnost, da na koncu predstavim skupino planincev iz Radovljice, ki so na vrhu Prutaša vgradili skrinjico ter v njej pustili žig in vpisno knjigo. To so bili **Jože Varl, Marjan Krničar, Stevo Kragič, Vida Dovžan, Ivanka Dijak, Jožica Beznik, Boris Verovšek, Božo Zadavec, Aleksandra Vremšak in Nataša Dmitrovič**, z njimi pa sta bila tudi **Marija Kožuh** z Vrhnike in **Nikola Vickovič** iz Zatreba.

Tudi letos na Durmitor!

Tomislav Jagačić, neumorni planinec iz Varaždina, že od leta 1984 organizira planinska potovanja na Taro in Durmitor, v teh letih pa je šlo z njim že 570 planincev iz Hrvaške in Slovenije. Doslej so se teh potovanj udeležili planinci z Bleda, iz Bovca, Bohinjske Bistrice, Brežic, Celja, Domžal, Divače, Dravograda, Jesenic, Kamnika, Kočevja, Kranja, Krškega, Ljubljane, Maribora, Murske Sobote, Novega mesta, Črnomlja, Ptuja, Prevalj, Radovljice, Slovenske Bistrice, Škofje Loke, Velenja, Tržiča in Vrhnike, iz več krajev na Hrvaškem, iz Futoga, Novega Sada in Valjeva v Srbiji ter Zenice iz Bosne. Čeprav je šlo lani na to potovanje 94 planincev, jih je moralo kakšnih deset ostati doma, ker v avtobusih ni bilo prostora – in ker so se prepozno prijavili.

Tudi letošnje poletje bo Jagačić organiziral dve taki potovanji, na katerih bodo popotniki tri dni splavarili po Tari in opravili planinske ture na Vasojevički Kom, na durmitorske vrhove Bobotov kuk, Savin kuk, Medjed in Prutaš, si ogledali durmitorska jezera ter hodili po cvetnih planinskih pašnikih in iglastih gozdovih, spotoma pa se srečevali z gostoljubnimi domačini in planšarji na tamkajšnjih planšarijah. Letošnji potovanji na Durmitor in Taro bosta v tej organizaciji od 29. junija do 8. julija in od 3. do 12. avgusta. Kdor bi se želel udeležiti teh potovanj in o njih zvedeti podrobnosti, lahko dobi natančen program, če piše na naslov: Tomislav Jagačić, Slavenska 19, 42000 Varaždin, telefon 042/47-512.

DVA FILMSKA AVTORJA O ENEM KRATKEM FILMU

RAVNIHARJEVA KATEDRALA LOTSE

Tržiški filmski in televizijski snemalec **Tomaž Ravnihar** hrani o svojem dokumentarnem filmu »Katedrala Lotse«, ki smo ga lahko videli na več javnih predstavitev in tudi na televizijskih zaslonih, vsaj dve mnenji dveh ljudi, ki se vse življenje ukvarjata s filmom, **Crta Škodlarja** in **Boštjana Hladnika**. Objavljamo obe oceni, med drugim tudi zato, da ne bi šel čisto v pozabo Ravniharjev film, ki je bil v naših sredstvih javnega obveščanja deležen razmeroma majhne pozornosti. (Op. ur.)

KATEDRALA SKROMNOSTI

»Katedrala Lhotse« – športni dokumentarni film; 16 mm barvni, 14 minut; scenarij, kamera in režija **Tomaž Ravnihar**; besedilo **Tomo Česen**; produkcija Unikal Studio in TV Slovenija oktobra 1990.

Prikaza »Katedrale Lhotse« v Cankarjevem domu in v Novi Gorici sta šla po krivici mimo nas skoraj neopažena. Medijska agresivnost v bojih za komercialne učinke nam je žal že otopela čute in sposobnost samostojne presoje. Zato gre pohvala redaktoric **Marjeti Svetelovi**, ker je pred projekcijo filma v razvedrilnem programu slovenske televizije omogočila avtorju povedati vsaj nekaj jedrnatih dejstev o nastajanju projekta. Lahko pa bi mu voditeljica pustila povedati še kaj več...

Tomaž Ravnihar je namreč kot tretji član mini odprave v Himalajo (drugi član je bil kranjskogorski zdravnik **dr. Jani Kokalj**) hotel dokumentirati enega od največjih podvigov ne le slovenskega, ampak svetovnega alpinizma vseh časov: solistični vzpon Toma Česna po južni steni Lotseja na 8516 metrov visok vrh.

Naj bo predstava nazornejša: v štirih dneh in nočeh (!) je Tomo Česen preplezal skoraj tri in pol kilometra prek skalovja, snega in ledu (to je za sedemdeset ljubljanskih nebotičnikov visoko!), na vrhu škljocnil nekaj fotografij za spomin, jo takojci ucvril nazaj ter se živ in zdrav vrnil v bazo. Doseženi rekord bo še dolgo zapiral sapo neprimerno bolje opremljenim in bogateje sponzoriranim zavistnežem.

Tomažu Ravniharju sem pomagal navezati stike z ljudmi slavne **Berlusconijeve** televizijske športne mreže. Želel je posneti film v pogojih, ko bi mu ne bilo treba paziti na vsak centimeter filma in je za to ponujal celo svetovno ekskluzivo. Najbolj znanemu športnemu showmanu gospodu **Ambrogiu Fogarju**, ki si na vse kriplje prizadeva osebno predstaviti športne senzacije vsega sveta, se ni zdelo vredno zadeve niti formalno odkloniti, čeprav smo mu poslali skoraj dve kili papirja... Ko se je Tomo Česen vrnil domov, pa ga je g. Fogar brž poklical na jako dolg intervju. Naši fantje posnetkov niso dovolili predvajati in blamirani showman je moral mučno pomanjkanje slikovnega materiala mašiti s pomočjo **Messnerja**, spričo Česnovih dosežkov v drugi plan potisnjena asa.

Projekt same odprave in rezultat filmskega snemanja v pogojih skrajnih meja človeške zmogljivosti pa sta zaradi takšnih in drugačnih okoliščin tako slovenska... in naravnost pregovorno nesramno gorenjsko šparovna, da bi bolj ne mogla biti. En žilav Gorenjec je pač lepega dne rekel: »Ja, jaz grem gor!« In druga dva Gorenjca sta mu pritegnila: »'ej ga, potem greva pa s tabo!« Eden zato, da bi se Tomu kaj ne zgodilo; drugi pa zato, ker rad snema filme, ampak Toma v Himalaji še ni posnel. No, Tomo bi najbrž šel tudi kar sam, pa četudi nikogar ne bi bilo zraven.

Šalo na stran: na vso srečo je gotovo prav opisana lastnost vseh treh članov odprave ta, zaradi katere je (čeprav vnaprej skrbno pripravljen) film proti vsem pričakovanjem prerasel ozki značaj dokumentarca in dozorel v eno od tistih žlahtnih pripovedi, ki jih gre z vso pravico uvrstiti med pomembne slovenske kulturne dosežke. Tomaž Ravnihar res ni mogel snemati prijatelja med plezanjem v steni niti z najmočnejšim teleskopom, kajti »... ali je Česen premajhen, ali pa je stena prevelika...!« Tudi ni mogel prikazati vse veličastnosti stene v enem samem posnetku od dna do vrha, saj se pero kamere ustavi po šestindvajsetih sekundah! V posnetkih ni kolone nosačev z živobarvnimi kontejnerji in dobro vidnimi napisi svetovnih firm. Tudi ni zmagošlavja in pompa številnega tehničnega štaba ob Tomovem povratku z vrha, kajti vsega tega tam preprosto ni bilo. Bil pa je stisk roke in potem je bila neugledna pločevinasta skodelica tople tekočine. Vendar – če bi bila ta skodelica vsaj srebrna, če že ne zlata: ali bi bil Tomo zaradi tega kaj bolj na vrhu, kot je bil?!

»Katedrala Lhotse« je umetnina prav zaradi svoje iritantne preprostosti. Človeka prisili k razmišljanju o sebi in drugih, o naravi in njeni mogočnosti. Ni moč pozabiti deviških kapljic izpod himalajskega ledenika, ki se združujejo v reko, ko poslušаш misel Toma Česna: »Velike želje niso nikoli potešene... so enostavno brez konca...«

Prav kot dolga veriga visokih himalajskih vrhov.

Crta Škodlar

DO NEDOSEGLJIVIH VIŠIN

To ni samo edinstven dokument o borbi Toma Česna z **Goro**, temveč je mnogo več: to je borba Toma s **samim seboj**.

Ta boj se konča z veličastno Tomovo zmago – in hkrati z zmago filmskega avtorja Tomaža Ravniharja, ki mu je uspelo – poleg dokumenta neprecenljive vrednosti – ustvariti briljanten filmski esej o večnem človeškem hrepenenju, da bi **zmogel** premagati in obvladati samega sebe in se z nadčloveško močjo vzpenjati vse višje in višje – vse do človeku nepoznanih in nedosegljivih skrivnostnih **višin**.

Boštjan Hladnik

MAKS MEŠKO JE »POTEGNIL« SMER, PD MAKS MEŠKO JO BO ZAVAROVALO

ORMOŠKA LAHONSKA POT NA HRVAŠKO RAVNO GORO

TOMISLAV JAGAČIČ

Pred več leti sem bil po nekakšnih turističnih opravkih v vasi Lahonci nedaleč od Ormoža in sem pri Meškovih opazil v kotu ene od sob na zidu obešen cepin, na podstavku večji kamen, v okvirih posušeno planinsko cvetje in planinske slike. »To je spomin na mojega moža Maksa. Ta kamen je po obliki čisto podoben Mangartu, gori, ki jo je imel moj pokojni mož posebno rad. Veste,« mi je takrat pripovedovala njegova žena Erna, prav tako planinka, »planinci imamo radi vse gore, toda vsak ima eno, ki jo ima še posebno rad in ki jo smatra za 'svojo'. Gora mojega moža Maksa je bila Mangart. Ta kamen, ki ima obliko Mangarta, so domov prinesli otroci. Imela sva jih devet in vsi so planinci. To je spomin na moža in dobrega očeta.«

Maks Meško se je rodil leta 1903, umrl pa leta 1969 za posledicami prometne nesreče. Živel je 66 let.

Po vsem, kar sem zvedel o njem od njegovih, sem sklepal, da je moral biti plemenit človek in tako velik zaljubljenec v gore, kakršnega je mogoče redko srečati. Pohvalil se je lahko, da je bil štiridesetkrat na vrhu Triglava. To je sicer redkost, vendar je še večja redkost ta, da se je Maks Meško iz svoje rojstne Prlekije s kolesom pripeljal do Aljaževega doma, da bi preplezal Severno triglavsko steno.

Pa pustimo, da o tem pravem planinskem podvigu pripoveduje njegova žena **Erna Meško**, planinka od nog do glave: »Zopet je potoval iz Prlekije do Aljaževega doma in Vratih s kolesom.

Vreme se je skuvalo, nekaj časa je čakal, potem pa se je le podal v steno. Nameraval je poiskati Slovensko smer v njej, pa je že od začetka plezal preveč desno in se je končno zaplezel. Začelo je deževati, nikamor se ni videlo. Po desetih urah je ves zbit, razcapan, s krvavečimi prsti sestopil nekje pod Črnim grabnom. Utrujen je bil tako, da ni mogel vzdigniti roke, da bi si popravil lase. Pa ga je čakala še vožnja iz Vrat v Prlekijo.«

Planinci po vrnitvi z vzpona na vrh komaj čakajo, da pridejo v tople planinski dom, Maksa pa je čakala vožnja s kolesom skozi celotno Slovenijo, z zahoda na vzhod. To je še na zemljevidu daleč, kaj šele v resnici.

Vendar je Maks na svojo 50-letnico v družbi s planinko Minko in z odličnim gorskim vodnikom **Janezom Brojanom** z lahkoto preplezal Severno triglavsko steno. Tako se mu je izpolnila njegova davna planinska želja.

Ali je glede na vse to čudno in nenavadno, da so planinci iz Ormoža svoje planinsko društvo imenovali po Maksu Mešku?

Ljudski pregovor pravi, da jabolko ne pade daleč od drevesa in »kakršen oče, tak sin«. Zato je razumljivo, da je zdaj predsednik planinskega društva Maks Meško Maksov sin **Ciril Meško**, čigar napredno gospodarstvo je v vasi Lahonci. V društvu je zdaj včlanjenih 460 planincev, od tega 320 mladih, kar je vsekakor perspektivno: če bodo ormoški planinci tako nadaljevali svoje delo z mladino, ni nobenega dvoma, da jih bo precejšen del ostal zvest goram, ko bodo odrasli.

Evropsko popotništvo

Dne 1. februarja letos je gorniški in popotniški prijatelj **Hans Hufnagel** v 82. letu življenja odšel na svoje zadnje popotovanje. Ta mož je eden od očetov evropskega popotniškega gibanja. Ne kot funkcionar, ampak z nahrbtnikom na ramah je prepotoval pokrajine od Kjopenhavna do Jadrana in od Atlantika do Črnega morja. Oče popotništva v Avstriji **Carl Hermann** je Hansa Hufnagla imenoval »angel miru med ljudstvi«.

Rojen in odrasel na Madžarskem je med vojno prišel v Nemčijo, v Mannheimu ustanovil družino in tam tudi ostal. V osemdesetih letih je stari vagabund, kot se je rad imenoval, peš potoval v Lurd, Fatimo, Montserrat in celo dvakrat v Santiago de Compostello. Septembra 1988 so mu v Luksemburgu kot prvemu popotniku na dolge proge podelili medaljo **Johanna Gottfrieda Seumeja**, ob otvoritvi popotniškega muzeja v avstrijskem Ivniku (Eibiswald) avgusta

1990, kjer je bil poleg, pa so mu na predlog Carla Hermann postavili spominsko tablo, česar je bil Hans Hufnagel izredno vesel.

* * *

Popotniški podvigi **Bärbel** in dr. **Reinerja Oettelsa** bodo kmalu imeli le še zgodovinski pomen, toda dokler je še obstajala Nemška demokratična republika, sta opravila zares zavidanja vredno delo: v desetih letih in v 190 popotniških dneh sta v celoti prehodila 4285 kilometrov in sta bila tako najverjetneje edina, ki sta prehodila vse najpomembnejše popotniške poti v NDR. Te poti je označila državna kulturna zveza in so povezovala najlepše pokrajine dosedanje NDR od morja do gorā.

* * *

»Evropski popotnik« **Hermann Eichner** iz Berlina je sredi lanskega leta prehodil 2060 kilometrov dolgo pot iz Berlina v Moskvo. Berlinčan je nosil s seboj evropsko zastavo, ki jo je v večjih krajih in mestih razvil in tako

Nisem si mogel kaj, da zbranim planincem PD Maks Meško na njihovem letošnjem občnem zboru 16. marca ne bi prebral – seveda z določenim namenom –, kaj je leta 1969 v Planinskem vestniku na strani 253 napisal Maks Meško:

»Bil sem še pastirček, ko sem prvič v življenju videl navpično steno iz kamna – zahodno steno Ravne gore. Z velikim hrepenenjem sem gledal to svojo prvo navpičnico in v srcu se mi je vzbudila pregrešna želja: ko bi bil tukaj doma, bi poskušal plezati čez njo... Mik gore me je omamila in hrepenenje po gorah je ostalo vedno živo, morda zato, ker se nobena gora ne vidi iz naše doline.«

Ko je bil Maks star 49 let, je v steni 686 metrov visoke Ravne gore, hriba tik za hrvaško-slovensko mejo na hrvaški strani, res preplezal svojo smer in na vrhu vklesal v kamen besedi »Lahonska pot«. »Pomagala si je z zobmi brane in z vrvjo za seno,« se spominja njegova žena Erna.

»Vašega zaslužnega planinca Maksa,« sem govoril dalje na občnem zboru v Ormožu, »čigar spomin ste počastili tako, da ste svoje društvo imenovali po njegovem imenu in priimku, so navdušile kar precej visoke skalnate stene na zahodni strani Ravne gore, od koder se odpirajo pogledi proti Maclju in vinorodnim Halozam.«

Sicer pa je o tem ostal Maksov zapis: »Pri križu na vrhu smo dolgo obsedeli. Nekje v dolini je zvonilo poldne. Bil je krasen sončen dan. Rahel vetrič je hladil naša razgreta čela. Bili smo sijajne volje, da je tura uspela. Uživali smo kot pred nekaj tedni na Jalovcu. Neskončen mir je vladal nad svetom. Tiho smo sedeli, da ne bi zmotili tega miru, te gorske ubranosti, trepetajoče v nežnih žarkih v ozračju, v belih skladih apnenca pod nami in zelenih gozdovih v ozadju.«

Glede na to, da je ta »Lahonska pot« skoraj

čisto pozabljena, sem planincem v Ormožu predlagal in jih prosil, naj bi to pot zdaj potegnili zares, naj bi jo zavarovali s pravimi klini in jeklenicami, da bi planinci lahko vedno hodili po njej in tako skrajšali vzpon na Ravno goro, če bi prišli z zahodne, slovenske strani. Tako bi Ravno goro približali predvsem slovenskim planinskim društvom.

Moj predlog na občnem zboru so prisotni sprejeli s ploskanjem. To pa seveda pomeni obljubo in obveznost, da bodo Ormožani zares uredili čisto zaresno dobro zavarovano strmo planinsko smer na Ravno goro, in sicer po možnosti že letos. Na otvoritev Lahonske poti na hrvaško Ravno goro bodo povabljeni številni planinska društva.

MINIATURA

CHACRARAJU

PAVLE KOZJEK

Stoletja so južnoameriški Indijanci obdelovali svojo zemljo v dolinah pod Andi in darovali bogovom, da bi si pridobili njihovo naklonjenost. Toda tudi bogovi so imeli svoje brazde v visoki in nedostopni gori, ki so jo Indijanci imenovali Chacaraju – Ledena njiva. Mnogi alpinisti so poskušali doseči njen vrh in le redkim je uspelo; nihče pa še ni bil na vrhu sam.

* * *

Kot že tolikokrat poprej gazim navzgor v globokem snegu. Sam sem s svojimi mislimi, ki so danes spet posvečene le enemu cilju, zasneženi steni pred mano. Chacaraju res daje vtis pokonci postavljene njive, kjer so brazde ledeni

hodil z njo v roki skozi kraje. Evropa se vse bolj zblizuje, je dejal popotnik, kako blizu je pravzaprav vse skupaj v Evropi, pa nam je s svojim popotovanjem lepo dokazal.

* * *

Hans Maierhofer z avstrijskega Štajerskega je lansko jesen končal dolgo evropsko pešpot E-4. Zadnja leta je v prostem času pravzaprav vseskozi potoval iz Gibraltarja proti vzhodu po tej pešpoti. To je bil njegov vsekakor zavidanja vreden podvig, prvi po tistem, ko je prehodil celotno evropsko pešpot z Nordkapa do Bosporja.

* * *

Popotniška vodnika **Elfriede** in **Helmut Frank** iz nemškega mesta Boppard zahodno od Frankfurta (Buchholzer Strasse 29 b, 5407 Boppard), ki sta hkrati lastnika turistične agencije, sta izdala svoj popotniški program za letošnje leto. Pod motom »Popotništvo je najlepša postranska stvar na svetu«

lahko v njem vsakdo, ki ga popotništvo zanima, najde »svoje« popotniške ture za vse letne čase. Program je mogoče dobiti po pošti.

* * *

Že dolgo ponuja zdraviliški in turistični kraj Bad Urach v nemški Švabski Albi kombinacijo takšnih počitnic, ko gostje lahko hodijo in se kopajo v zdravilni vodi. Pravijo, da je to zelo dobra kombinacija za ohranitev zdravja, popotništvo pa tam že skoraj spada v terapijo. Okoli kraja in daleč naokrog je označenih 210 kilometrov krožnih popotniških poti po Švabski Albi, na katerih je mogoče spoznati značilne jurske apneniške skale, gradove in razgledišča ter pestro rastlinstvo in živalstvo. K temu je treba kajpada prišteti še čist in oster zrak v smrekovih gozdovih, kjer je celo ob najbolj vročih poletnih dneh prijetno hladno, kraj pa je zaradi tega klimatsko zdravilišče. – Pri nas imamo tudi take kraje in take poti, le ponuditi jih ne znamo dovolj glasno.

žlebovi, ki se iztekajo v vršni greben, okrašen s perjanicami orjaških opasti in snežnih figur. Nič prijetno se ne počutim pod njimi, ko na zgornjem robu ledenika iščem prehode proti levi. Tu nekje se je pred leti končala življenjska pot **Igorja Golija**. Blizu vpadnice vrha poiščem šibko mesto v krajni počni in pogledam na uro: dobre tri ure sem že na poti. Bolje gre, kot sem pričakoval. Tudi Tina in Tine na drugi strani sta verjetno že visoko v snežiščih Yanapaqche.

Čez krajno poč se potegnem v zamahu in za hip mi zledeni kri v žilah: dva, tri metre daleč se z zamolklim stokom utrga velik kos njenega roba in izgine v globino.

Zgoraj je pršič globok, vedno globlji, in zdí se, da ga le še čudež drži v takšni strmini. Plavam proti toku, ponekod do vratu v snegu, in sanje o lepem vzponu se topijo: tukaj ni poti do vrha. Vendar nočem odnehati, dokler je kaj možnosti. Preostane mi še sestop po ozkem ozebniku proti levi; mogoče bo tam zadaj kaj bolje.

Res, ob boku serakov je snega precej manj in hitro dosežem žleb nad visečim ledenikom, kjer me čaka presenečenje: odlične razmere. Brez oddiha hitim naprej in se tiščim desnega roba kuloarja, čeprav se zavedam, da to nima pravega smisla: že majhen podrt serak ali opast me v vsakem primeru zbršve v dolino. Le kaj pomeni takšni gori drobna pika na njenem pobočju!

Skalna bariera nad menoj je vedno bližje in ledene sveče, ki visijo čeznjo, so videti vedno bolj brezupne. Morda bi šlo desno za nekakšnim stebričkom. Res gre, toda led nad kamionom se ob prvem udarcu s cepinom razleti in pokaže se granitna plošča s široko počjo, kamor gre najprej pest, nato še dereze – in zdaj ni več razmišljanja: samo še koncentracija in plezanje. Led nad ploščo je tanek in poševna polička me zvabi v levo, kjer pa se prhka bela skorja zdrobi

pod derezami, ki zdaj škrtajo po goli skali. Oprimka ni, cepin ne prime... Ves svet je polička pod vrhom Chacararaja, kjer se čas hoče ustaviti...

Potem se konica cepina zatakne za nekaj, kar drži; vsaj za ravnotežje. Ozki navpični žlebovi vodijo naprej proti nebu in nobenega pravega počitka ni do snežene gobe, čez katero tuli veter. Le zamahnem s cepinom nekam tja, kjer se greben prevesi na drugo stran; potem zdrsnem nazaj pod rob in pritisnem čelo v led. Nobene sprostivte, nobenega olajšanja; toda to je šele polovica poti, saj sestop ne bo nič lažji. Ko bom že daleč in na varnem, bom rekel: Chacararaju, enkrat je dovolj!

***

Diskoteka Tambo je center večernega življenja v Huarazu. Pravzaprav nima kaj dosti skupnega z našimi diskotekami, še najmanj pa z našo glasbo. S prijateljem Carlosom sediva v kotu, srkava vsak svoj pisico in poslušava godbo Indijancev. Potem od nekod pride čmolasa lepota in reče: »Greva plesat?« »Vamos, greva!«

Tukaj je vse tako enostavno.

»Rad plešeš huayno?« me sprašuje.

Sprva mi je nerodno, ker naju vsi gledajo, kmalu pa vse izgine v ritmu quene, kitare, charanga in bobnov in večer se spet odvrti daleč v naslednje jutro.

TEHNIČNI PODATKI:

Prvi solo vzpon v Chacararaju (6112 m –

Peru, Cordillera Blanca)

Južna stena – Ameriška smer

Ocena: spodaj 55–65° v ledu, zgoraj V+, 80–85°.

Datum: 14. 8. 1990.

Zakaj v gore z gorskim vodnikom?

V prostorih Planinske zveze Slovenije v Ljubljani je bil 18. marca zbor podkomisije za gorske vodnike pri PZS.

V povojnem času je izpizte za gorske vodnike opravilo v Sloveniji 138 kandidatov, zadnja leta pa se zanimanje za gorsko vodništvo manjša: predlanskim je bilo pri nas registriranih 42, lani pa le še 36 gorskih vodnikov z vsemi potrebnimi izpiti, od katerih pa je največja večina aktivnih pri delu Planinske zveze Slovenije. Zdaj je sicer izpitni rok za gorske vodnike, vendar med alpinisti in gorskimi reševalci ni prevelikega zanimanja – nemara tudi zaradi izredno ostrih izpitnih kriterijev, katerih ravni nikakor ne nameravajo znižati, posebno še zato, ker ugotavljajo, da je zadnji čas izpitno znanje kandidatov razmeroma skromno. Posledica takšnega stanja je tudi to, da imajo v komaj 22 slovenskih planinskih društvi gorske vodnike. Da bi spodbudili zanimanje za gorsko vodništvo in izboljšali znanje kandidatov,

organizirajo v podkomisiji predizpitne seminarje.

Podkomisija za gorske vodnike pri PZS si že več let prizadeva, da bi se vključila v mednarodno organizacijo gorskih vodnikov, kar pa ji doslej ni uspelo, ker PZS ne more plačati letne članarine 2000 švicarskih frankov. Na Slovenskem je bil pomemben korak s tega področja storjen na Tolminskem, Gorenjskem in v Savinjski dolini, kjer so poskušali po desetletjih znova oživiti gorsko vodništvo, vendar so uspehi še pičli. Taisto so poskušali tudi v klubu **Bojana Križaja** v Gozdu Martuljku, kjer pa niso sodelovali izprašani gorski vodniki. Naposled so tudi v Kranju poskušali v tej smeri, ko so ustanovili področni zbor gorskih vodnikov, ki pa prav tako ni zaživel.

Gorski vodniki so v Ljubljani ugotovili, da so s krovno slovensko planinsko organizacijo preohlapne vezi. Tako vodniki, na primer, ne sodelujejo pri izvedenskih mnenjih, ker k temu preprosto niso vabljeni, s statutarno komisijo pri PZS se bodo šele zdaj dogovarjali (predloge so že napisali), da naj bi bilo v novem statutu PZS natančneje opredelje-

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

SFINGA

ANTE MAHKOTA

V privatnem založništvu Mont izide letošnjega maja nova, močno dopolnjena izdaja knjige Sfinga, v kateri nekdanji slovenski vrhunski alpinist Ante Mahkota, eden od naših največjih alpinistov sploh in udeleženec prve slovenske odprave v Himalajo leta 1960, odkriva dogodke iz svojega alpinističnega življenjepisa. V knjigi, ki bo imela 560 strani besedila in 16 strani barvnih prilog, se sicer vse vrtili okoli »zadnje skrivnosti Triglavske stene«, okoli znamenite Sfinge, ki dotlej še ni bila preplezana, vendar so ob tem izredno berljivo, pogosto nadvse napeto opisana tudi druga plezanja, ki se jih je loteval Mahkota s soplezalci in soplezalkami v domačih in tujih gorah. – Z dovoljenjem avtorja objavljamo odlomek iz druge izdaje Sfinge (prva izdaja iz leta 1979 je že zdavnaj razprodana), ki sta ji dodana še dva dela, Trisul in Most, dopisani pa so še slovenski prispevki k mednarodnim dosežkom gorskega reševanja ter poglavji o prvem ženskem vzponu čez zahodno steno Druja in povest o Kavkazu. (Op. ur.)

NAJTEŽJE – ZA TRENING

Potem je prišla pomlad in prva tura, ki sva se jo s **Petrom Ščetininom** za trening lotila, je bila Aschenbrennerjeva smer v Travniku.

Bilo je sredi maja in čez Peharja so drli slapovi. Tam, kjer je stena najtežja, so naju varovali previsi, da voda, ki je drla z vrha stene, ni mogla do naju.

no, kdo lahko vodi skupine po naših gorah (ob tem je značilno, da so enkrat to že zahtevali, vendar zahteva ni bila sprejeta), PZS pa naj bi (na predlog gorskih vodnikov) dosegla, da bi v nomenklaturu poklicev vnesli tudi poklic gorskega vodnika (zdaj sta namreč v tej nomenklaturi poklica »planinski vodič« in »alpinistični vodič« – termina, ki sta očitno neustrezno prevedena iz srbohrvaščine).

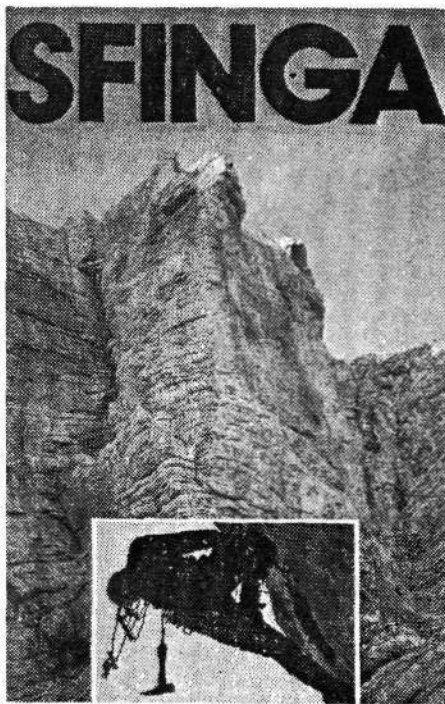
Slovenski gorski vodniki so med drugim razpravljali tudi o ocenjevanju gorskih poti in ugotovili, da je to izredno tvegano: različne temperature, vremenske spremembe, pa tudi osebno razpoloženje in pripravljenost vplivajo na težavnost poti in ture. Zato je še toliko bolj upravičen predlog gorskih vodnikov, naj bi šel z vsako planinsko skupino na organiziran izlet izprašan gorski vodnik, ki bi med drugim znal oceniti stanje na gorski poti in pripravljenost udeležencev, da turo brez nesreče zmorejo.

Načelnik gorskih vodnikov iz Slovenije je še vedno **Roman Robas**, nova člana pa sta postala **Sandi Blažina** in **Janez Duhovnik**.

Sredi dopoldneva, rekordno hitro, sva čez najtežje plošče splezala v votlino, ki se ji reče Bunker. Od tod sem krenil na levo in potem je bilo treba v kamin, ki pripelje na *rampo*.

Z levico sem se stegnil okrog roba in v trenutku me je stresla zona. Skozi kamin je drl slap snežnice in nobene druge poti ni bilo, kot da sem zamižal in se zagnal v vodo. Le nekaj minut je trajalo, da sem premagal kamin, potem sem se umaknil na levo, na *rampo*. Voda mi je pri rokavih drla pod obleko in odtrgati sem moral zadrge na pumparicah, da je lahko odtekala.

Če bi moral še pet minut ostati v ledenem slapu, bi najbrž padel ali pa umrl od mraza. Na *rampi* sem zagledal star varovalni klin, vpel sem se in mraz me je tako tresel, da me je metalo od stene in še sreča, da sem bil pripet. Za mano je prišel Peter, kot drugi v navezi je bil skozi slap hitreje. Potegnil je po *rampi* in ob pol dveh sva že bila na širokih snežiščih, kjer sem se preoblekel v viharno obleko, ki sem jo imel s seboj v nahrbtniku. Tako sem se končno ogrel. Sredi popoldneva sva bila že v koči v Tamarju.

Prihodnjo nedeljo sva se odpeljala v Dolomite. V Civetto, h kraljici čudežne dežele.

Šla sva v južno steno Tržaškega stolpa – Torre Trieste – ponoviti najtežjo predvojno smer v kopni skali na svetu.

Do kočje nisva šla, raje sva prespala v pastirski kolibi, bliže Tržaškega stolpa. V steno sva vstopila z zoro in na večer sva bila na vrhu, kjer sva bivakirala. Nobene izjemne težave nisva našla. Vse je šlo, kot bi plezala z zastavo.

Drugega dne sva se po vrveh spustila s stolpa. Sredi dopoldneva sva bila že v elegantnem Bellunu, kjer sem imel posebno nalogo. V modni trgovini pod čudovitimi arkadami sem moral kupiti ženi blago za večerno obleko – tako mi je bila naročila. Razmršen in umazan, v pumparicah, s spuščeni dokolenkami sem moral pokazati denar, preden so mi svilo prodali.

Zdaj nama s Petrom ni bilo nič preteško. Čez štirinajst dni sva bila spet v Dolomiti, v Cinah sva se namenila preplezati takrat najtežjo smer, znamenito »Francosko« v severni steni Zahodne Cine.

Da bi imel še kdo drug kaj od najine forme, sva vzela s seboj Petrovo ženo Barbko in, tako za šalo, sva jo pustila, da je vodila v navezi. Preplezali smo Rumeni raz, znamenito predvojno smer.

Drugega dne sva vstopila v Francosko smer in jo z bivakom, tik pod zadnjo streho, preplezala tako hitro, da sva bila že v zgodnjem ponedeljkovem jutru spet pri šotorčku, kjer naju je čakalo izborno kosilo. Barbka se nama je oddolžila z *instant* lečo in kranjskimi klobasami.

UKRADENA SMER

Vikend za vikendom nisva zanemarjala tudi domačih gora.

Najprej sva za 1. maj odšla taborit v Paklenico nad Karlobagom – na Velebit. Tam so bili splitski plezalci – sedem dni so bili v steni – preplezali Velebitaško smer, previse po imenu Klin. Zapršila sva se v steno in plezala brez klinov in svedrovcev, ki so »Velebitaše« tako zelo zadrževali, da so dolge dni bivakirali in se oskrbovali s tanko vrvico, po kateri so jim prijatelji pošiljali v steno kline in hrano.

V petih urah sva bila na vrhu. Slava o slovenski navezi, ki podira vse, kar ji pride pod roke, se je širila do Splita.

Zdaj sem predlagal Petru, smer sem poznal, kot bi jo imel na dlani, da ponoviva, šlo je za drugi vzpon, Raz Špika. Orlovo glavo.

Dve nedelji preden sem odšel k vojakom, sem bil z Nadjo v Orlovi glavi. Ves dan sem potreboval, da sem zabil prvi raztežaj in potem sem se spustil s stojišča na »Zelena glavo«, kjer sva bivakirala. Ponoči je pričelo deževati in drugega dne sva se morala umakniti.

Med tem, ko sem bil v vojski, sta prišla plezat v Špikovo skupino najboljša češka plezalca. Najprej sta splezala prvenstveno smer v Široki Peči, potem pa jima je Sloki – tisti negativec iz Svetinove »Stene« – pokazal Orlovo glavo in povedal, da je prvi, najbrž najtežji raztežaj že zabit. Tega mu ne bom nikoli odpustil.

Čeha sta po mojih klinih v dveh dneh preplezala Raz Špika.

Zdaj sva bila tukaj s Petrom.

Lipovčeva bajta je bila zaprta, zato sva prenočila na seniku. Bilo je na kres in kresnice so se podile okrog naju, ko sva s klinom odprla konzervo ruskih rib, skuši v *tomatnom sose*, ki jih je Peter – Ščetinin, ruska duša – imel najraje. Zavila sta se v *celzak*, prespala, in ob treh jutraj že odšla v »Srce« pod Špikovo steno.

Od prejšnjih poskusov sem poznal vse prehode in tako sva po desnem bregu Špikovega grabna že z zoro dosegla Zelena glavo in prišla do klinov, ki sta jih Čeha tiste, ki sem jih jaz zabil, pustila v steni. V desetih minutah sem splezal prvi raztežaj, potem je prišel za mano Peter in s stojišča, kjer sem nekoč odnehal, v širokem razkoraku zaplezal v nov svet.

Vreme se je *sfižilo* in pričelo je rahlo rositi, midva pa sva divjala naprej in pred poldnevom sva bila na Špikovem vrhu.

Po planinski poti sva sestopila v Krnico in potem peš v Martuljek. Vse to je še za planince zelo daleč, vendar sva že ob treh popoldne bila v Ljubljani.

Zdaj sva vedela, da sva dovolj dobra za Sfingo.

IZLET V SPOMINE

Štiri leta me ni bilo v Sfingo, toda nihče drug se ni zapičil vanjo, čeprav bi jo zdaj, ko je bila streha *nabita*, marsikdo zmogel.

Takrat je še veljalo pravilo – če se le ni od kod *pritepla* kakšna baraba – da je stena zdaj tvoja in dokler ne razglasiš, da je ne boš nikoli več naskočil, tako dolgo drugi čakajo.

Zdaj je tisto leto, ko hočem poravnati vse dolgove.

Zdaj, ko ponoči s Petrom Ščetininom blodiva k Luknji, ko sta nahrbtnika lahka, saj je ves zaklad že potegnjen v Sfingo, premlevam, da je minilo skoraj desetletje, kar sem prvič poskušal. Vse bi rad pogrel, pa ni mogoče govoriti, zakaj besede so prepočasne, samo misli lahko v trenutku premostijo vse razdalje. Tako si mislim: »Ko sem bil zadnjikrat v Sfingi, sem takim, kot sva sedaj midva, rekel *fotri*, starčki.«

Pa saj sva res očeta. Petrova hčerka je stara tri leta, moja Tina bo kmalu dve... Bog pomagaj, res sem *foter*.

Zato sva se sinoči v Vratih obnašala, kot bi prišla na diverzantsko akcijo. Oblečena sva bila v zakmašne gvante in oprema je bila skrita v prtlačniku avtomobila. Vse, kar morava vzeti s seboj, vsako malenkost, sva preverila in pregledala že v Ljubljani, celo najlonsko ležalno mrežo sva si sposodila pri Nadji, ki je pričakovala otroka. Če se nama vse zatakne, če bo res treba prenočevati v tisti odprti votlini, na robu strehe, potem usekava netopirsko varianto.

Avto sva pustila v gozdčku pod Aljaževim domom in potem kot nedolžna turista srebala čaj, naročila sobo in ob sedmih zvečer šla spat. Tisto noč, bila je sobota, je bila v Domu velika veselica. Klement Jug v olju in starem okvirju, doktor za *alpinizem*, ki je verjel v nadčloveka, je zdaj najbrž zakinkal na tistem svojem platnu za pečjo, raje kot bi gledal veseljake, ki so tako nepopisno razgrajali, da je stara Avstrija – tudi ona se je zatekla spat v taisto sobo kot midva s Petrom – nenadoma, malo po polnoči, planila iz postelje in zavpila: »Mein Gott, die sind je wie Bosniaken!«

Kaj je šele rekla potem, ko sva midva, komaj so veseljaki nehali, začela rogoviliti po sobi! Zakaj najdaljši dan naju je čakal v Sfingi in zato sva odrinila takole ob eni po polnoči.

Motovilila sva se skozi gozd in da bi bila Petru družba bolj prijazna, sem mu začel razlagati, kako sva bila z **Wolfgangom Stefanom** preplezala osrednjo steno v Ailefloride. Pravzaprav sem hotel povedati samo zgodbo, ki je kot *vic*.

Po tistem, ko sva si z Wolfgangom izkopala – z lednimi klini in stremeni – prvenstveno pot čez ledeni previs, 50 metrov visok na sredi kilometrske stene, kaj takega še nihče nikoli ni splezal, sva bila toliko nora, da sva potem, ko sva v viharju dosegla greben, zavila še na vrh, da bi bila tura do konca poštena.

V francoskih plezalnih vodnikih se tej smeri zdaj reče »Diretissima na Ailefloride Centrale«. Prvenstveni vzpon: Ante Mahkota in Wolfgang Stefan.

Na vrhu sva si stisnila roke in potem sva se po južni steni dričala v dolino, kjer se je snežna nevihta spremenila v dež. Vse sva tvegala, samo da bi se rešila v planinski bivak, saj sva bila tako premočena, da naju je treslo že ob misli, da bi morala prenočevati na prostem.

Ob treh po polnoči – takle čas približno je bil, kot je zdajle – sva planila v kočo brez oskrbnika in *nažgala* kuhalnik. V spalnici sva zagledala gospoda in trideset, morda štirideset mladih skavtk, ki so se zbudile vse hkrati. Ko so naju zagledale, premočena do kosti, so skrile obraze v blazine in se delale, kakor da spijo. Nama je bilo vseeno, če bo tudi trpela morala. Začela sva vleči raz sebe premočene cunje: vetrovki, puhovki, pumparice. Ko sem spravil s sebe že vse vrhne kože, je prišel na vrsto moj čudoviti pulover, ki mi ga je spletla Nadja in sem bil strašno ponosen nanj. Bil je škrlatno vijoličast, volna pa menda iz sloveče makedonske zadruge.

Z vso skrbjo sem ga potegnil čez glavo in zložil, saj bom spal v samih *gatah*.

Takrat se je nenadoma zahihitalo prvo dekle in potem se je vzdignil tak smeh, da je razganjalo kočo.

Smejal se je tudi gospod, za katerega se nama je razkrilo, da je kaplan.

In Wolfgang, ki je šel v predverje pristavljat čaj, se je obrnil na pragu in se tudi začel krohotati. Kar zvijalo ga je.

Jaz pa sem začudeno gledal, kateri gorski vrh jih je obsedel, dokler nisem opazil, da je šel rdeči pulover ob barvo in da sem od vratu do pete rdeč, kot bi me z bojnimi barvami premazali Indijanci.

»ZUNAJ SVA!«

»Veš kaj,« je rekel Peter, »če boš takole napletal, bova zamudila Sfingo.«

Potegnita sva, kot bi nama gorelo za petami, in v treh urah sva bila več kot tisoč metrov nad kočo, se pravi nad Aljaževim domom.

Prav malo sva se ustavila v tisti votlini, kjer smo nekoč prenočevali s Šaro in Nadjo.

Še v temi, tako sva bila prepričana o svoji moči – tudi nahrbtnika sta bila lahka – sva se na vrat na nos spustila navzdol v Jugov steber in že sva bila pri klinu, pri začetnem žeblju, ki sem

ga bil zabil pred štirimi leti, takrat, ko Nadja ni mogla naprej in sem jo prosil in zmerjal.

Šele zdaj sva se navezala. Žrebala nisva, kdo bo šel prvi raztežaj naprej. Vedelo se je, da sem tukaj *gazda* jaz.

Iz kota, kjer me je varoval Peter, sem najprej splezal nekaj metrov na levo, tam je bil star zabit klin, tam je bila nekoč pritjena fiksna vrv (zdaj je ne potrebujeva) in potem sem se spustil na klinu kak meter nižje. Na ramenih imam nahrbtnik, pa me nič ne moti in kmalu se izteče štiridesetmeterska vrv.

Pride Peter in potegne na Prižnico. Zdani se in zdaj se pravzaprav začne vsa reč zares.

Ko že tretjič v desetih letih plezam prvi raztežaj s *kancelna*, se mi zdi težji, kot sem si ga bil zapomnil od prvič, ali pa zdaj Sfingo podcenjujem in sem se takrat, ko sem prvič plezal tukaj, bal še huššega, pa se mi je potem zdelo laže, kot je v resnici bilo.

Prvega *mesarja** zabijem pod previs in potem sem čez. Stena se malo položi in tam, kjer je Šara plezal tako, da je z rokami držal zajedo, z nogami pa se opiral v nasprotno steno, se zdaj pleza laže, ni potrebno toliko moči, v razkoraku.

Kmalu dosem stojišče pod Giljotino. Za vsak kamen vem, za vsak klin, natančno znam postaviti noge, da bo napor čim manjši. Kakor blisk je Peter takoj za mano in mi spleza čez rame. Steguje se do prvega klina. Noheden ne manjka, vsi so tam, kot smo jih zabili zadnjič.

Od daleč je videti takole: stojim v dveh stremenih, obrnjen sem iz stene navzven, okrog in okrog je klinov kot *nudlov*, Levstkov in Šarin dvoglavec je tam, pa moji mesarji, pa sploh vse.

Peter ne premišljuje, vpne se v tisti aluminijasti klin z jekleno zanko, kjer sem bil zadnjič odletel. Nima se kaj sprenevedati, začne se resno plezanje.

Sreča je, da so lesene zagozde in veliki klini ostali v steni.

Dan se je naredil, sonce je razsvetlilo steno in Peter vleče kot *mašina*, ob desetih je na našem zadnjem bivaku.

Zdaj sem na vrsti jaz. Poženem se najprej po dveh zavrtanih klinih in potem je galerija klinov pred mano. Naj sva še tako dobra, čas vendarle teče. Kar že vesel sem stremen, ki še visijo v sedemmetrski stehi in karabinci mi niso odveč. Vse je pripravljeno, vse je še tam od zadnjega umika. Po stropu, čez streho, se prebijem v luknjo, v votlino brez dna.

Tukaj je skrit najin nibelunški zaklad, tukaj so v klinu pripete v šop zagozde in veliki klini, tukaj je vse, kar potrebujeva, da bova splezala naprej.

Zdaj, ko spet sedim v votlini brez dna in si pod zadnjico spet namestim *dilco*, se mi zdi vse lahko. Zategujem vrvi, s tretjo vrvjo potegnem nahrbtnik, da bo Peter hitrejši.

Pride za mano. Izredno močan je, v sunkih preprijema s klina na klin. Pobere tudi vponke, ki so štiri leta rjavele v klinih – pustil sem jih bil, ko sem se tedaj umikal z roba strehe. Zdaj mi Peter visi na vrveh pod nogami.

* Velik 30 cm dolg klin

Jaz sedim tako, da gledam iz stene. Peter se me prime in se potegne čez me.

Nad votlino se požene v svet, kjer do zdaj še ni bil nihče. Najprej se mi razkorači čez glavo, potem zabije zagozdo – vse to bolj slutim, slišim, kot vidim, zakaj z obrazom sem obrnjen ven iz stene. Čutim le kakšen drobci skale, ki mi udari na čelado, in za trenutek vidim v previsu nad seboj gumijaste podplate – škrbaste zobe.

Peter izgine čez previs, čez streho votline. Potem še ukazov, kako naj ravnam z vrvo, ne slišim več dobro. Pomagava si z odmevom. Kričiva v nasprotno steno, da se po odmevu vsaj malo sliši, kaj bi kdo rad.

Očitno je, da se je nad streho stena položila, da ni več previsna, da Peter, ki nikakor ne mara pretirano zabijati klinov, pleza prosto, le s kakšno zagozdo ali s kakšnim mesarjem si pomaga.

Čez uro me *cuknejo* odločni potegi vrvi. Na vrsti sem.

Splezal je svoj raztežaj in zdaj grem za njim. Najprej čez steno votline. Že ga zagledam, kako visi na zagozdah na vrhu krušljive zajede. Prišel je tako visoko, pod čelo Sfinge, da je zdaj sključen in ne ve ne kod ne kam. Kot že tolikokrat – v resnici nekajkrat – v Sfingi ni videti nobenega izhoda. Od spodaj, kjer sem zdaj, pa se mi zdi, da sem opazil tanko razpoko, ki vodi proti desni, kjer bi se morda lahko izognila najhujšemu previsu, orjaškemu nosu Sfinge.

Peter pritegne vrvi, da kar letim za njim. Ko sva skupaj, nekaj čez opoldne je, mi poda še nekaj železja k tistemu, ki sem ga že izbil iz skale. Drži me na vrveh, ko se stegujem proti desni. Zagozda, na kateri je pripet, ko me varuje, se maje in sploh ni pretirano varno, ko se za trenutek zdi, da me bo spodneslo.

Tisti meter, ki me loči od ozke razpoke, splezam na *trenje*. Nobenega oprimka ni, in plezam tako, da so dlani in robovi podplatov tako rekoč prisesani k steni, pa zato ni nobene prave opore. Balet.

Kot bi bil prilepljen v steno, sem razkoračen in tipam naprej, dokler nad sabo ne najdem drobne razpoke, kamor zataknem nožek, tenek, oster klin. Tak je kot rezilo švicarskega, tistega rdečega z belim križem, oficirskega noža.

Okrog vrata imam obešeno zanko in v zanki iz jekla za vzmeti zvito vponko. Vanjo vpnem klin, da ne bo odletel v globino, ko ga udarim in potem poskušam prvič, pa drugič, pa tretjič, pa vedno ne prime in končno ga toliko udarim, da

prime za prst, več ne gre v skalo. Kolikor je prijel, je prijel, upognem ga s kladivom in v zvito uho zataknem *fifija*. Potem vtaknem nogo v streme in počasi pritisnem. Klin zdrži. Zravnem se in kar verjeti ne morem, ko mi Sfinga ponudi roko. Prijem, ki je zdaj pred mano, je tak, kot bi grabil ročko v telovadnici. Potegnem se in pristanem na tako široki polici, da se lahko zlekнем.

»Zunaj sva!« zarjovem. »Tukaj bova bivakirala!«

SAMO ŠE SKALA S KLINI?

Pozno popoldne pride za mano Peter. Hrane in vode imava za štiri dni. Torej zame ni nobenega dvoma, da bova tukaj prenočila.

Peter pa noče. Gre naprej. Zapodi se v previsno zajedo na robu Sfinginega čela. Najprej dva klina, potem zagozda in potem se upre v zajedo in pleza prosto. Ti prekleti *limel*, kako močne roke ima! Pleza, kot bi se vzpenjal po lestvi, vse gre na moč, na roke, ki so strenirane, da bi kamen zdobile v moko.

Fotografiram ga. Lep prizor, saj je skala že rdeča, ker bo sonce kmalu zašlo.

***

Tri metre pod vrhom Sfinge Petru zmanjka vrvi. Štiridesetmetra se je iztekla. Mora me počakati.

Tako se je zgodilo, da sem bil prvi, ki je prišel na vrh.

Sfinga?

Samo še skala s klini?

***

Stojim na vrhu. Dolino je že zalil vijoličast mrak. Peter rahlja vezalke, tako storim tudi jaz. Za sestop ni treba, da so gojzarji tako zelo zategnjeni.

Ponoči, še nocoj, bova v Vratih. Vrnila se bova isti dan, kot sva odšla. Že čez uro bova pri Studencu.

Plemenice se barvajo s plameni zadnjega sonca, ki se utaplja za Montaž v morje.

Štiri litre vode nama je ostalo. Stopim na rob in zlivam vodo čez previse. Še nikoli se mi ni zgodilo, da bi zlivl vodo čez steno. Zdaj bo trajalo šest sekund, preden bodo kapljice razpršenega curka udarile ob prvo skalo. Pa se mi zdi, da jih slišiva kot zven kristalne čaše, ko se razbije.

Krst na Plemenicah.

Sfinga, hrepenenje naše mladosti, je izpolnjena.

NAROČILNICA Kot prednaročnik s 15-odstotnim popustom – za 570 (petstosedemdeset) dinarjev – naročam knjigo »Sfinga«. Knjigo mi po povzetju pošljite na naslov:

Priimek ..... Ime .....

poštna številka kraj ..... ulica in hišna številka .....

podpis naročnika .....

Naročilnico (izrezano ali fotokopirano), prosimo, pošljite na naslov:

Založništvo »MONT«, p. p. 24, 61116 LJUBLJANA

Naročeno knjigo vam bomo poslali po povzetju. Zavijanje in poštnina nista vračunana v ceno.

ŠE ENA NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

ŠTIRIKRAT OSEM TISOČ

VIKI GROŠELJ

V založništvu Prešernove družbe iz Ljubljane izide letošnjega maja tretja knjiga alpinista **Viki-ja Grošlja** »Štirikrat osem tisoč«, v kateri avtor opisuje tisto svoje uspešno leto, ko je pripelzal na vrhove kar štirih osemtisočakov. Takrat je že vedel, da poskuša uresničiti svojo ambiciozno akcijo »8000 plus«, v kateri namerava pripelzati na vrhove vseh štirinajstih osemtisočakov na Zemlji. Ko to poročamo, je Grošelj na poti na svoj deveti osemtisočak, na Kangčendzengo, in ko se vrne s te odprave, naj bi izšla njegova knjiga. Iz nje z dovoljenjem avtorja in založbe objavljamo odlomek, v katerem Grošelj opisuje svoje plezanje na Lotse. To naj bi bilo hkrati vabilo k branju knjige, ko izide. (Op. ur.)

***

Malo čez enajst se odločim, da je poležavanja dovolj. Prižgem kuhalnik in medtem ko topim led za čaj, v miru začnem zahtevno proceduro priprave. Že zvečer sem se kompletno oblekel, sedaj pa posebno pozornost posvetim nogam. Prste temeljito natrem s finalgolom, skrbno obujem tri pare termo nogavic, višinske notranje čevlje, pa zunanje, čez katere imam že navlečene protektorje. To zadnjo kombinacijo še prej dobro segrejem nad kuhalnikom. Tako, z nogami sem opravil. Čelno svetilko dam na volneno podkapo in čez kapuco vestona, da bo toplota telesa ohranjala baterijo čim dlje. Čaj je kuhan in malo čez polnoč se skušava siliti s hrano. Rozine, čokolado in med skušava splakniti s čajem, a nama ne tekne prav dobro. Vznemirjenje pred prihajajočimi trenutki in nenavadna ura sta glavna vzroka premajhnega apetita. Termovko s čajem napolnim do roba, jo vtaknem v že pripravljen nahrbtnik in zlezem iz šotora.

Mirna, mrzla himalajska noč. Medel sij zadnjega krajca se dotika okoliških vrhov. Nekaj hladnega, napetega je v zraku. Na polički med šotoroma se usedem na nahrbtnik ter se posvetim zadnjemu, izredno pomembnemu delu priprave, to je obujanju derez. Pritrditi jih moram tako, da bodo držale ves dan. Izvrstno mi uspe. Vzravnam se in preden nataknem še debele rokavice, pogledam na uro.

Tri četrt na eno. S polnimi pljuči skozi dve ovratni ruti zajamem mrzel zrak. Danes ali nikoli!

Slišim Stipeta, kako se jezi nad protektorji. Nog si ni namazal s finalgolom, protektorje bo moral sneti. Same težave, vendar že ve, kaj dela. Nimam več kaj čakati. Tako ali tako me bo dohitel.

Prižema z mrzlim kovinskim tleskom oprime vrvi in z odločnim sunkom jo potisnem navzgor. Svetlobni krog svetilke razsvetli le majhen del zaledenele strmine, a dovolj velik, da nemoteno napredujem. Začenjam počasi, saj si ne morem

privoščiti, da me zgrabi kašelj. Ko bom ogret, bom lahko napredoval hitreje.

STIPE SE VRNE V TABOR

Led je vse bolj prekrit s snegom in napredujem laže, kot sem pričakoval. Seveda še zdaleč ne dosegam dvajset korakov do počitka, pač pa le osem do enajst. Vseeno pa se zaradi izredne naklonine dokaj hitro vzpenjam. Pod mano se pojavi migetajoča lučka – Stipe. Oddahnem si. Vse bo v redu.

Vrvi me vodijo rahlo proti levi in ko pričakujem, da bom zdaj-zdaj prišel do skalne stopnje, zaslišim spodaj Stipeta, ki me kliče.

Obstanem. Ko se mi še malo približa, potoži, da ga pošteno zebe v noge. Kaj naj stori? Umolknem. Oprosti, prijatelj, kaj naj ti rečem? Da pojdi naprej ne glede na prste? Da obrni, saj noben vrh ni vreden ene same ozebline? Ne! Sam se boš moral odločiti.

Tema še povečuje nelagodnost in otežuje odločitev. Tesnoba trenutka je neznosna. Začenja me mraziti. Končno le spregovori in vem, kako mu je pri srcu:

»Idem nazaj, malo ču se zagrijat, pa kad izade sunce, počí ču ponovo.«

Prav, prijatelj! – Morda se nikoli nisem počutil bolj osamljenega kot ta trenutek. Vem, Stipe, da si dober, morda bolje pripravljen od mene, a teh dobrih tristo višinskih metrov, ki sva jih napravila skupaj, danes ne boš mogel nadoknaditi. Meni samemu pa bo, to že čutim, tudi veliko težje.

Z grenko kepo v grlu opazujem svetlobo Stipetove baterije, ki se vse bolj oddaljuje. Grenkobo pa vendarle preplavi odločnost. Časa za obžalovanje bo še dovolj.

Obrnem se. Temna gmota skalnega skoka je pred menoj. V rahli sivini nastajajočega dne dereze škrtnejo ob skalo. Vzpenjanje postane naporejše. Lovim ravnotežje ob vrvi na nagnjenih, s snegom posutih okrajkih in se poganjam višje. Mraz načenja prste na rokah in nogah. Težko bom pričakal sonce. Na vrhu skoka dolgo pijem. Polna čutara toplega čaja – le eno sva vzela s seboj – je edini plus Stipetove vrnitve.

Toliko se je že zdanilo, da ugasnem baterijo, nato pa prek položnih skal plezam proti levi. Po stopetdesetih metrih je pred menoj le še sneg. Vrvi, ki so napete proti južnemu sedlu, vodijo za rob še naprej proti levi, sam pa bom zavil proti desni navzgor v smeri skalnega otoka kakih dvesto metrov nad mano. Obšel ga bom na desni, nato bo še kakih 150 metrov ledišča in v dnu žleba bom. Od tam naprej ne morem več zgrešiti. Ta žleb je edina pot na vrh Lotseja, ki jo je doslej uspelo preplezati alpinistom!

Sonce se je za mojim hrbtom že dotaknilo Everest, Čo Oja, Pumorija in drugih vrhov. Božanski razgled! Okoli 7900 metrov visoko

moram biti, saj je Nuptse že pod mano. Z nahrbtnika snamem še drugi cepin in zaplezam navzgor. Zapuščam varovalno vrvi in od tega trenutka sem popolnoma odvisen od samega sebe. Nobene napake več ne smem napraviti.

Sneg je odličen, strmina ne prehuda, čeprav se ves čas rahlo povečuje. Skalni otok se kljub enakomernemu napredovanju noče in noče približati. Več kot ura je že minila, odkar sem zapustil vrvi, prekoračil sem že višino 8000 metrov, otoku skal pa sem se komaj za malenkost približal. Začenjam doživljati sluteno razliko nad 8000 in 8500 metri, nisem pa mogel vedeti, da je tako strašno velika.

ŽLEB S FOTOGRAFIJE

Nenadoma se dvigne močan veter in začne pometati pobočje, pri čemer vrtinči oblake ledenih drobcov, ki udarjajo vame. Kjerkoli na obrazu najdejo golo kožo, me neprijetno zaskeli. Sonca noče in noče biti, pa tako težko ga čakam. Noge so neobčutljive že do konca stopal.

Skalnemu otoku sem nazadnje le bliže in na polici tik pod njim opazim ostanke šotora. Dokaj sveži so videti. Verjetno šotor nesrečnih Čehov, ki so lansko jesen uspešno splezali Lotse in južno steno Everesta, na sestopu pa za vedno izginili na njem. S čudnimi občutki plezam dalje. Strmina krepko naraste.

Hrepeneče gledam proti vstopu v zasnežen žleb, kjer se bom počutil bolj varnega in kjer bo, tako vsaj upam, teren lažji. Daleč je še do njega. Počasi začenjam čutiti utrujenost. Pogled na uro mi pove, da sem že devet ur na poti in približno 8200 metrov visoko.

Sonce, ki me tisti hip obsije, je nova spodbuda. S podvojeno močjo se poganjam navzgor, vendar me vse redkejši zrak vsakih nekaj korakov ustavi, kot da bi me kdo udaril s kladivom. Čudna omrtvelost mi hromi roke in noge. Misli v glavi vznemirjeno brenče, se zaletavajo med sabo in krožijo po možganih brez logičnega zaporedja. Prihajam v višine, kjer je zavestna kontrola močno otežena. Zbrati se moram. Izkušnje in telesna pripravljenost bodo sedaj ključnega pomena.

Pri vstopu v žleb dalj časa počivam. Videti je dokaj enostaven. V mislih imam vtisnjeno foto-

grafijo iz zadnje številke revije Climbing. Posneta je s pobočja Everesta malo nad Južnim sedlom. Žleb je na fotografiji poln snega in v sila iztegnjeni obliki črke S elegantno vodi naravnost v sedlo, od koder je po blagem pobočju do glavnega vrha na levi le že nekaj korakov. Gledano od tu, kjer počivam, je vse videti zelo blizu. Morda pa bo le laže, kot sem pričakoval.

Krenem. Veter se vse bolj krepí. Tuljenje snežnih in ledenih kristalov po žlebu gor in dol mi prihaja prav do ušes, čeprav so zavarovana z nekaj sloji volne in puha. Takoj po prvih plezalskih gibih se spet oglasi tudi tisto brenčanje v glavi, ki z naporom narašča. To so ključni trenutki. Osredotočiti se moram samo na plezanje. Vsaka napaka je lahko usodna. Stipe, kje si? Tako prekleto bi te sedaj potreboval.

Razočaranje, ki pride, komaj dojamem. Kar naenkrat sneg v žlebu ni več trd, ampak povsem sipek. Dereze ob vsakem koraku zaškrtajo po skali. Samo to mi je bilo še treba! Trdno ravnotežje, ki sem ga še nekaj metrov prej vzdrževal s pomočjo obeh cepinov in derez, ni naenkrat nič več vredno. Sunki vetra imajo strahovito moč. Znak, da sem blizu vrha, so valovi pršečega snega z vetrom. Nekaj časa butajo po žlebu navzdol, naslednjo sekundo pa spet navzgor. Vrh gore so objele megle, pravzaprav kapa oblakov, običajna za opoldanske ure. To je posledica zračnih tokov, ki nad južno steno povzročijo značilne opoldanske nevihte. Kako silovito smo jih občutili leta 1981! Upam lahko le, da danes ne bodo udarile tudi na to stran. Potem je vsega konec.

NESRAMNA SKALNA STOPNJA

Sneg je spet boljši. Še malo! V skalah na desni skozi slapove snega, ki ga vrtinči veter, opazim ostanke fiksnih vrvi bogve katerega poskusa izpred let. Že nižje sem ponekod naletel nanje, a jih nisem upal uporabiti. Žleb se še bolj zoži in rahlo zavije, tako da pridem v senco. Mraz in vihar postajata strahotna, šumenje v glavi neznosno. Vlečem se navzgor in hropem kot žival. Vse se meša. Sunki viharja z vseh strani mi načenjajo orientacijo. Sredi enega od sunkov se za nekaj hipov stemni in nenadoma ne vem več, kje je zgoraj in kje spodaj. Šele ko se spet zasvetli in ko zagledam roki, ki se krčevito oklepata obeh cepinov, mi je spet vse jasno. Zdi se, da sem na koncu svojih moči in sposobnosti. Je to tista meja, ki jo iščem v gorah ves čas, kar se ukvarjam z alpinizmom? Sem našel skrajno mejo svojih sposobnosti? Če bi razumsko odločal o tem, sem jo zagotovo našel že nekaj sto metrov nižje. Vendar človek prenese veliko več, kot misli.

Pred seboj zaslutim nekaj temnega. Še malo in osupel obstanem. Je to konec? Snega ni več, pred menoj je skalnat skok v žlebu, ki ga je vihar ogulil, kot da bi bil izpran od vode. Le kakih deset metrov morda tretje težavnostne stopnje ga je – toda z derezami na nogah, na višini okoli 8400 metrov pri vetru okoli 150 kilometrov na uro?

Buljim navzgor, pa spet navzdol v vrtoglavo

Četrti vzpon na San Valentino

Čisto zadnje dni lanskega leta je 16-članska francoska odprava, v kateri je sodeloval tudi nepalski alpinist, opravila četrti pristop na San Valentino, najvišjo goro Patagonije v Južni Ameriki. Na vrh te okoli 4000 metrov visoke gore (po nekaterih podatkih je San Valentino visok 4058 in po drugih 3876 metrov) je priplezalo kar 14 članov odprave, med njimi tudi Nepalec. Te novice nemara ne bi niti objavili, če San Valentino ne bi bila tudi nekako slovenska gora: 18. decembra 1952 je trojna naveza, v kateri sta bila Slovenca Dinko Bertonec in pokojni Tonček Pangerc ter Birger Lantschner, opravila prvenstveni vzpon na to goro. Odpravo, katere del je bila ta naveza, je organiziral Andinistični klub iz Bariloče v Argentini.

globino, iz katere se bo vsak hip prikazal Stipe, da mu pokažem to krivico, da mi bo pomagal, da mu bova skupaj že pokazala. Da, da, ko pride Stipe! Skok ni več brezčutna skalna stopnja, ampak posmehljiv, zloben, zahrbtnen sovražnik, ki me ne pusti naprej, naprej tja, kamor moram. Zakaj moram tja, ne vem več, pa tudi ni važno. Le on ne pusti, da bi...

Potem ko se šumenje v glavi spet za hip umiri, se zavem, da Stipeta ne bo, da sem sam nekje tik pod vrhom Lotseja, že več kot enajst ur na poti, brez kisika, da se mi počasi že meša in da vihar vse bolj narašča. Časa ni več dosti, kajti treba bo priti še varno nazaj, vsaj 600 metrov globoko do fiksnih vrvi in potem skoraj še enkrat toliko do tabora. Naj obrnem? Sedaj? Sedaj, ko sem več kot polovico dneva potil ta krvavi pot? Ko sem pretrpel toliko kot morda še nikoli do sedaj? Ko sem na dobri poti, da poravnam, kar se tiče vrha, dolg iz leta 1981, ne le zase, pač pa, vsaj delno, tudi za prijatelje, ki so sodelovali na takratni odpravi?

Ne! Nikoli! Spet se obvladam. Celo veter, se mi zdi, je malo popustil in šumenje v glavi je vsaj znosno. Na levi opazim poličko, ki se višje gori izgubi v steni. Morda pa nad skokom le vodi nazaj v žleb... Dereze srhljivo škrtajo po skali. Kot v transu se premikam proti levi. Ne plezam, plazim, valim se. Skozi mečavo me spet za hip obsije sonce, takoj nato pa me sunki vetra skoraj odtrgajo od skale. Vidim, da bi bila v lepem vremenu ali vsaj v vremenu brez vetra prečnica nazaj nad skok možna. V takem pa je ne bi zmozel. Mirno in jasno začutim to, kot da bi stal pod Turncem in opazoval plezalski detalj, za katerega sem še premalo treniral in ga nima smisla niti poskusiti. Je to samoohranitveni nagon? Če je, je bil ta trenutek v polni formi.

BLODNJE OKOLI VRHA

Plazim se nazaj. Rešitev vendar mora biti! Zaradi suhe zime in viharnih vetrov menda ne bom odnehal prav tu. Le tri, štiri metre pred žlebom opazim v skoku dober stop za derezo in v višini glave oprimek, ki ju od spodaj ni bilo mogoče videti. V trenutku, ko ju zagledam, se prav tako kot malo prej zavem, da je to moja edina priložnost. Sploh ne razmišljam, ne čakam. Spet srhljivo škrtanje derez, še en prestop in okoren preprijem, nato pa klecnem v žleb nad skokom.

Lovim sapo in solze. Hrmenje vetra slišim kot kričanje gledalcev na orjaškem stadionu. Nekaj v meni se zlomi. Je to trans ali blodnja? Skozi vihar se opotekam naprej. Ko potegne navzdol, se komaj obdržim, ko zapiha v hrbet me skoraj nosi navzgor. Robovi žleba se sklanjajo nadme, pa spet dvigajo. Šumenje v glavi se spreminja v bobnenje, kot da poslušam Bachove orgle. Črv sem, ki se zvija navzgor, in ptica, ki leti, velikani in palček, človek in žival. Znova in znova padam na vse štiri v sneg, valovi pršca pa bobnijo čez mene. Še živim ali samo še sanjam? Če je to moj konec, potem so bili zadnji trenutki veličastni.

Napol v blodnjah vendarle zaznam, da skal na levi ni več, da belina snega tik pred menoj

prehaja v oblačno sivino. Pazi! Levo moraš in sedaj res ni več daleč. Če grem naravnost, bom priletel v naročje mednarodni odpravi, ki pod Messnerjevimi vodstvom poskuša v južni steni.

Sedelce na grebenskem robu slutim že pod sabo. Po vseh štirih, pritisnjen ob sneg, se vlečem še malo navzgor. Spet za hip zasveti sonce in nato ugasne v srhljivi drveči sivini.

Strmine je naenkrat konec. Čepim na vseh štirih in zbežan čakam na presledek med dvema sunkoma vetra. Z eno roko nerodno tipam po žepu vetrovke, polnem snega, in iščem fotoaparata, da bi napravil vsaj en samcat posnetek tega od naporov in skoraj že blaznosti pijanega človečka na vrhu gore, ki se imenuje Lotse in je visoka osem tisoč petsto in še enajst metrov...

Ne vem, kako mi je uspelo in ali mi sploh je. Stlačil sem odprt aparat nazaj v zasneženi žep in se naslednji hip že valil navzdol. Podrsaval sem po žlebu, ki mi je sedaj postajal prijatelj – edino vodilo nazaj v življenje.

Pri skoku se spominjam, da sem še skušal nekaj plezati, da mi je zdrsnilo in sem se podričal navzdol ter se ovedel v mehkem snegu pod skokom. Obe roki in nogi sta bili celi, oba cepina sta bila še pri meni.

Zdrs je bil kot streznitev. Nenadoma me je silno zanimalo, koliko je ura. Zadnjič sem prav na tem mestu pogledal nanjo in bila je malo čez dvanajst. Sedaj je dvajset čez tri. Kdaj sem bil sploh na vrhu? Dobre tri ure so minile. Navzgor sem porabil precej več. Verjetno več kot dve uri. Torej nekako okoli pol tretje ali tri četrt na tri. Začel sem malo pred eno zjutraj. Vsega torej dobrih štirinajst ur.

Kar čemim tam in napeto izračunavam, se čudim in primerjam, sneg pa me zasipava. Šele pekoča bolečina v komolcu, verjetno od udarca pri zdrsu čez skok, me spomni, da moram navzdol. Ostanke starih vrvi se mi ne zdijo več tako nezanesljivi kot ob vzponu; korajžno poprimem zanje in k sreči drže.

HLIPANJE V VARNEM OBJEMU

Pridem ven izpod oblačnega stropa – ali pa se je dvignil. Še zadnji del žleba, potem pa se strmo pobočje pod mano zablešči v popoldanskem soncu. Zdi se mi, da Stipe čaka tam pri skalah. Je to le privid? Maham mu, se spotikam navzdol, ves čas rahlo proti desni, da bi čim prej prišel do odrešilnih vrvi.

Privid nenadoma izgine, tudi vrvi ni. Zašel sem preveč desno. Nazaj ne bi zmozel niti koraka več, zato mi ne preostane drugega, kot da po desni strani skalnega otoka sestopam naprej. Strmina ni prehuda, vendar v vročični sli po odrešitvi, ki me preplavlja, čutim, da ne smem zdrsniti. Nimam več moči za hitro reagiranje in ustavljal bi se šele dobrih tisoč metrov nižje. Deset korakov, počitek, deset korakov, počitek. Saj grem navzdol počasneje kot navzgor! Sonce leze proti obzorju in z vse bolj polnimi barvami obseva pobočje, po katerem divja veter z nezmanjšano močjo. Daleč je še dolina.

Pod seboj zagledam pikico, ki se od časa do časa premakne. Še malo se spustim in vidim, da nekdo čaka sredi strmine, razkoračen, z rahlo razširjenimi rokami in napeto zre navzgor. Stipe!

Ramena in roke, široke, kot jih ima le prijatelj, se nenadoma razširijo čez vse pobočje. Ne morem več pasti! Z neznanim vzdihom olajšanja, pomešanega s ponosom, da imam takega prijatelja, mirneje sestopam naprej. Šele ko sva si že čisto blizu, njegove rame in roke spet zadobe normalne razsežnosti. Pripet na fiksno vrv me fotografira in vprašujoč kaže proti vrhu. Tako sem ganjen, da ne spravim nič iz sebe, le nemo prikram. In potem solze, nekje na obrazu. Napravim še nekaj nerodnih korakov, nato pa mu zdrsnem v objem. Stiskam se k njemu in pomalem hlipam, on pa pripoveduje, kako se je vrnil v šotor, segrel noge in s prvim soncem še enkrat odšel navzgor. Bolj zaradi mene kot zaradi vrha, ki mu je bil praktično ta dan nedosegljiv. Vseeno je zmogel do 8200 metrov, od koder me je zagledal, kako sestopam.

pam. Osupel je ugotovil, da sem zataval preveč desno. Naglo se je spustil in me na spodnjem snežišču ob fiksnih vrveh le prestregel.

Sonca ni več. Pohiteti morava. Pripnem se na vrv. Posili me kašelji. Poklekнем v strmino in iz želodca privre kljub strašni želji po bruhanju le nekaj sline. Krči me stresajo, na sneg kaplja silina in zelenkasta sluz. Kljub bolečinam pa me prevetava neznanost olajšanje in sreča. Uspelo mi je in na varnem sem!

Že v mraku tipava ob vrveh navzdol v upanju, da bo v taboru tri še kaj prostora. Trda tema je, ko ga doseževa. Nikogar ni. Pozneje sva zvedela, da je močan veter, ki se je dvignil ta dan okoli osmih, ustavlil vse naveze, ki so poskušale priti do tabora tri.

Spomnim se le še tega, da me je, potem ko sem se kot polh zavlekel v vrečo, Stipe enkrat budil za čaj, da mi je hotel še nekaj povedati, pa so se nama najenostavnejše besede tako zapletale v ustih, da sva raje odnehala. Napravil sem nekaj požirkov čaja, potem pa vso noč sanjal, kako strahovito sem žejan.

Zima 1990–1991 na Kredarici

V temperaturnem pogledu je bila pravkar minula zima v gorah mrzla. Zimski temperaturni povpreček Kredarice, ki je znašal $-8,6^{\circ}$, je bil pod dolgoletnim (normalnim) zimskim povprečkom obdobju 1956–85, ki znaša $-8,1^{\circ}$. Zimska skupna množina padavin, ki je znašala 405 mm, je presegla dolgoletno zimsko množino padavin, ki znaša 324 mm.

Podrobnosti so naslednje:

Zadnji lanski mesec, december 1990, je bil zelo mrzel. Njegov temperaturni povpreček je znašal $-9,6^{\circ}$ in je bil mesec potemtakem kar za $2,8^{\circ}$ prehladen (dolgoletni povpreček – normalna vrednost decembra je $-6,8^{\circ}$.) Najvišja decembrska temperatura je znašala $6,2^{\circ}$, izmerjena pa je bila predzadnji dan lanskega leta. Najnižjo decembrsko temperaturo, ki je znašala $-19,0^{\circ}$, pa so izmerili 2. decembra.

Januar je bil prekomerno tople. Njegov temperaturni povpreček $-6,3^{\circ}$ je bil za $2,2^{\circ}$ nad normalno vrednostjo. Najvišja januarska temperatura $5,8^{\circ}$ je bila izmerjena 11. januarja. Izmed vseh treh zimskih mesecev je bil februar najbolj mrzel. To je na Kredarici nasploh najbolj mrzel mesec v letu. Njegov temperaturni povpreček je znašal $-9,9^{\circ}$ in je bil za 1° pod normalno vrednostjo. Najvišja februarska temperatura, $3,0^{\circ}$, je bila zabeležena 25. februarja, najnižja pa 6. februarja in je znašala $-25,3^{\circ}$. Vse ekstremne temperature so bile v mejah doslej znanih temperaturnih ekstremov.

Oblačnost, sončni sij in padavine so v medsebojni povezavi.

Minuli december je bil zelo oblačen. Njegov mesečni povpreček oblačnosti je znašal 6,2 desetine pokritosti neba (normalna vrednost 5,5). Zato je bilo v tem mesecu število ur sončnega sevanja izjemno nizko. Heliograf na Kredarici je registriral samo 28 sončnih ur, kar je komaj 10 odstotkov maksimalnega možnega trajanja sončnega sija v tem mesecu.

Skupno je v decembru v 17 dneh s sneženjem padlo 186 mm padavin, kar je 144 odstotkov normalne mesečne višine padavin. 14. in 19. decembra je bila snežna odeja debela 310 cm in je presegla dosedanjo najvišjo decembrsko višino 304 cm, ki je bila izmerjena 25. decembra 1982. Decembrska sneženja so bila precej izdatna, saj je 10. in 11. decembra 1990 vsakič zapadlo po 75 cm snega, kar je povzročilo veliko in splošno nevarnost snežnih plazov.

Dolgoletni januarski povpreček oblačnosti znaša 5,5 desetine pokritosti neba, letošnji pa je znašal samo 3,2 desetine pokritosti neba. Zato je heliograf lahko registriral 158 ur sončnega sija, kar je 55 odstotkov njegovega maksimalnega možnega trajanja v tem mesecu.

V devetih dneh – izključno s sneženjem – je padlo 80 mm padavin, kar je 75 odstotkov normalne januarske višine padavin na Kredarici. Snežna odeja se je nekoliko znižala; njena največja debelina je merila le 270 cm, in sicer dne 6. januarja.

Tudi februarski povpreček oblačnosti (4,6) je bil pod dolgoletnim povprečkom (5,6). Sonce pa je obsevalo Kredarico 149 ur, kar je 51 odstotkov maksimalnega možnega trajanja sončnega sija. Mesečna višina padavin, 139 mm, je bila prekomerna in znaša 158 odstotkov normalne februarske vrednosti. Padavine so padle v devetih dneh izključno kot sneg. Maksimalna višina snežne odeje je merila 350 cm (12. in 13. februarja), vendar ni dosegla dosedanjega značnega februarskega maksima 521 cm, ki je bil izmerjen 28. februarja 1977.

Med vetrovi je po pogostosti pojavljanja prevladoval vse tri mesece severozahodnik. Maksimalne jakosti vetrov so bile med 6. in 9. jakostno stopnjo po Beaufortovi lestvici. 9. januarja 1991 ob 14. uri pa je veter dosegel celo 10. stopnjo jakosti.

Končno smo po nekaj letih – kakor kažejo podatki – imeli zopet pravo, hladno in sneženo zimo v gorah, ki je tudi terjala svoj davek.

France Bernot

ČASI SE SPREMINJAJO – IN TIPI PLANINCEV Z NJIMI (1)

ŽIGOVCI, ČREDNIKI IN DRUGI

LOJZ ŠTEBLAJ

V več kot štirih desetletjih potepanja po gorah je rajnik **Janko Mlakar** dodobra spoznal večino tega, kar je takrat hodilo ali lezlo po Alpah. Mož bistrega pogleda, ostrega razuma, znanstvenega načina razmišljanja in nabrušenega peresa je svoja spoznanja strnil v študiji »Nekaj iz morfologije in biologije planincev«. Objavil jo je v Planinskem vestniku davnega leta 1936. Zaradi odmevnosti in znanstvene teže to študijo ponatiskujejo v vseh izdajah njegovih zbranih ali izbranih spisov, pa tudi jaz ne morem mimo nje kar tako.

Rod planincev je razdelil v devet plemen:

1. Navadni planinec (*homo alpinus vulgaris*) se drži z rdečo barvo zaznamovanih poti.
2. Planinski vriskač (*h. a. ululans*) se povsod in vedno dere oziroma vriska.
3. Planinski dihur (*h. a. putorius*), po naše tudi Mica Kovačeva, piva, n'č pvačava, izgine, ne da bi plačal ceho.
4. Planinski plazilec (*h. a. reptans*), plezalec, alpinist.
5. Planinski voluhar (*h. a. hipudaus*) trga in uničuje gorsko rastlinstvo.
6. Goli planinec (*h. a. nudus*) je razgaljen ali pomanjkljivo oblečen planinec.
7. Planinski smučar (*h. a. hiemalis*) na snegu uporablja podaljšana stopala.
8. Planinska bolha (*h. a. pulex*) preskakuje ledeniške razpoke.
9. Planinski grabež (*h. a. rapax*) uničuje in onesnaži stavbe in njih opremo.

Petindeset let po nastanku študije lahko samo pohvalimo pronicljivost Mlakarjevega dela. Naša dolžnost pa je ugotoviti njegova izhodišča oziroma omejitve:

- Obravnava le ozemlje Alp in ne sega ne v Himalajo in ne na Balkan.
- Razvršča le človeška bitja, ki hodijo v gore, ne da bi se s tem preživljala; ne obravnava ne poklicnih vodnikov, ne oskrbnikov, ne kuharic in drugega pomožnega osebja, pa tudi ne nosačev, pastirjev, drvarjev, rudarjev itn.
- Zanimari tiste, ki hodijo v hribe z morilskimi nameni, tako »gospode«¹ lovce kot lovske čuvaje in nadzornike kakor tudi lovce kar tako, domače in divje.
- Upošteva le tiste, ki za premikanje uporabljajo lastne okončine. Prihranjena mu je bila obravnava voznikov in potnikov raznih smrdečih in ropotajočih pridobitev civilizacije, kot so motorna kolesa različne velikosti, avtomobili, traktorji, helikopterji, letala, motorne sani in vse vrste vlečnic, sedežnic in ostalih pasem žičnic.

Po tolikih letih od objave ugotavljamo predvsem – dejal bi, da kar desetkratno – povečanje števila planincev, pa naj bo to bodisi naraven pojav ali naravna nesreča. Seveda je v tem času prišlo tudi do temeljitega križanja prvotnih plemen. Nastala so nova plemena, križanci, pa

tudi izrodki. Upamo, da so v kakšnih odročnih dolinah le ostala tudi čistokrvna plemena, zato osnovna opredelitev Hudomušnega Janka še danes velja, razen če omenimo izginotje posebne vrste planinskega skakača (*h. a. saltans*), ki je menda prebežal med letalce.

Poskusimo sedaj po svoji moči ugotoviti nove združbe po njihovih osnovnih značilnostih. Dokler se temeljito ne ustalijo, pustimo začasno ob strani, ali so to plemena, družine, razredi ali oddelki, križanci ali izrodki.

SPOMINI NA IZLETE

10. Planinski žigovec. Razglednice, dnevnik, listke itn. žigosa večina planincev. Toda pravega starega žigovca spoznate po obupnem kriku »štampna ni!!!!«, s katerim navadno obvesti vesolje o krivici, če se mu primeri. Če resnica ni tako skrajno kruta, prvi žigovec potegne iz nahrbtnika lastno tiskarno, posebno blazinco in papir za preskusne odtise. Dnevnik ali kaj drugega resno žigosa šele takrat, ko je prepričan v stoo odstotni uspeh odtisa. Seveda se izogiba vrhov, za katere ve ali sumi, da so brez žiga. Vajenci teh mojstrov, ki še nimajo lastne blazinice, si pomagajo – če te ni v skrinjici ali pa če je suha – s slinjenjem ali mazanjem žiga s kemičnim svinčnikom. Seveda se tak odtis ne more meriti z odtisi mojstrov.

Posebna pasma žigovca ne pobira odtisov, ampak žige. To jezi prave žigovce, planinska društva in ostale skromne planince. Poskusi, da so kovinske žige priklenili na debelo verigo, niso uspeli, ker so strastni posebneži odnašali še verige. Novejši izum čvrsto zacementiranih zakrivljenih kovinskih žigov pa še ni toliko star, da bi mogli soditi, če se bo obnesel. Menda je predvidena najmanjša teža skale, v katero so zacementirani, vsaj sto kil. Res me zanima, če bo zadosti.

Žigovci so tako samice kot samci.

11. Čredni planinec živi občasno v manjših ali večjih čredah. Veselo drobi na izlete za ovnom-vodnikom, z lahkoto premaguje višave, težave in veselja hoje po gorah. Ime ima po tem, ker zvesto sledi čredi. Navadno se dosti ne zmeni, kod ga oven vodi.

Ponudi se, na primer, da bo šel s teboj, ko izve, da nameravaš nekam, kjer še nisi bil. Čredni planinec pa je tam že bil, seveda s čredo. Na izhodišču nato nebogljen ugiba med več možnostmi; kar nekako se ne more odločiti za nobeno. Če v bližini ni žive duše, moraš iz nahrbtnika potegniti poslikan papir, da lastnorčno urediš zadevo.

Drugi pripoveduje, da je bil v Dolomitih. Na katerem vrhu, se prav sedaj ne spomni, niti imena doline se ne spomni, še manj pa imena kakega bližnjega mesteca. Ugotoviš le lahko, da se po njegovem raztežajo Dolomiti od Polho-

vega Gradca do ... Mt. Blanca! Na izletu pa je bilo vreme lepo, le enkrat je ponoči deževalo, pa so iz šotorov pobegnili v neki senik. In pomislite: naslednje leto so prespali v istem seniku!

Med črednimi planinci prevladujejo samice, opažene pa so bile tudi skupine samcev, ki so tavale, npr. pod ledeniškim špicami iz Bistrice na Kamniško sedlo.

TRANSVERZALISTI

12. Planinski potovec je navaden planinec, ki se je odločil, da bo v mreži zaznamovanih planinskih poti izbral posebej označene in oštevilčene, ki imajo nekje svoj začetek in nekje konec, vmes pa večje ali manjše število kontrolnih točk, opremljenih z žigi in mrkogledimi oskrbniki. Ko v posebni knjižici zbere vse potrebne žige in avtograme oskrbnikov, jo pošlje organizatorju poti. Ta mu potem podeli posebno spominsko značko – ali pa tudi ne.

Takih planinskih poti je samo v Sloveniji na ducate. Številko 1 nosi še vedno prva, najdaljša, najlepša in sploh naj... Slovenska planinska pot od Maribora do Kopra, ki jo zmerjajo tudi

za transverzalo. Zmotno je mnenje, da so po tej poti prišli tisti, ki so kolonizirali Primorje.

Od takih poti ima največ tisti, ki mu ni le do žigov in značk, pač pa rad načrtno vtakne nos in razveseli oko z različnimi lepotami na izbrani poti. Potovec je torej pravo nasprotje planinskega zvesteža.

Med planinskimi potovci so tako samci kot samice, pa tudi naraščaj. Hodijo v manjših trumah, pa tudi posamič. Večje trume so bile opažene le redko.

13. Planinski zvestež je planinec, ki je zapriseženo ali le z redkejšimi »skoki čez plot« zvest le eni izvoljeni planinski postojanki, redkeje enemu samemu vrhu. Leto in dan obiskuje svojo izvoljenko ali izvoljenca in se le malo zmeni za vse ostale »pregrešne« možnosti, po novem cesarju opcije. Ne pozna ljubosumja in ga ne moti, če občuduje izvoljenko ali izvoljenca še truma drugih.

Seveda so tudi častne izjeme: zvesteži-samotarji.

Družabni zvesteži ustanovijo celo klube prijateljev izvoljenca. Imajo lastne vpisne knjige, v katere se smejo vpisovati šele od tridesetega obiska v koledarskem letu dalje. Ob imenu

Enotne planinske markacije

Komisija za pota pri Planinski zvezi Slovenije ugotavlja, da je stanje planinskih poti v Sloveniji »povprečno«, nekateri predeli, predvsem na Primorskem in ponekod na Dolenjskem, pa so slabo vzdrževani. Ob tem je treba poudariti stališče te komisije, da bi v doglednem času morali poenotiti označevanje poti po vsej Sloveniji, pri čemer so mišljene v prvi vrsti transverzale. Mnenje komisije je, da bi morale biti transverzale osnovna informacija, prednost pri označevanju pa bi vsekakor morale imeti evropske pešpoti, ker so mednarodne. Transverzale bi morale postopno dodatno označevati s smernimi puščicami, s tem pa bi lahko odstranili vse dodatne oznake ob markacijah, kar bi bila podlaga za morebitno oštevilčenje poti: pod isto številko bi bila pot v vodniku, zemljevidu in na terenu, kot predlaga predsednik Planinske zveze Jugoslavije **Tomaž Banovec**.

Svoje interese bi morali uskladiti Komisija za pota pri PZS, Komisija za popotništvo in geologi, ki imajo svojo geološko transverzalo.

Kot pravi načelnik Komisije za pota pri PZS **Tone Tomše**, se v visokogorju pri nas stanje poti izboljšuje; težava je le ta, da je vedno več poti dotrajanih, društvom pa zmanjkujeta sredstev za vzdrževanje. »Trdim,« pravi Tomše, »da večina društev premalo skrbi za svoje poti: svoj denar vlagajo večidel v kočne in domove, poti pa prepuščajo kdo ve komu. Pri večini društev so problem tudi kadri, kajti starejši ne zmo-

rejo več naporenega dela, mladih pa ni dovolj. Komisija za pota ima zdaj usposobljenih pet ekip za strojno nadelavo visokogorskih poti.«

Za letošnje leto so društva Komisiji prijavila, da bi bilo treba obnoviti naslednje visokogorske poti: Pot čez Plemenice, čez Kriško steno, na Bavški Grintavec, spodnji del Kopiščarjeve poti v Prisojniku, pot Mlinarsko sedlo-vrh Kočne, Kremžarjevo pot na Kočno, Kopinškovo pot na Ojstrico, Pot čez Psico v Storžiču in na Mangart. Samo dve društvi imata sredstva za obnovo dveh svojih poti – stroški za obnovo vsake take poti pa znašajo 50 000 do 60 000 dinarjev.

Vsekakor je hvalevredna pobuda, da bi Knafelčevo markacijo veljalo zaščititi, kar pomeni, da bi z njo smeli označevati poti samo pooblaščenim markacisti, ne pa vsakdo, ki je doslej tako markiral svoje poti. Ker je največ takšnega nerada posebno pod gozdno mejo, markacisti že nekaj časa premišlujejo o tem, da bi se planinci bolj ukvarjali predvsem s potmi v visokogorju in nad gozdno mejo, medtem ko naj bi pod gozdno mejo s posebnimi tablami označevali samo začetke planinskih poti – in seveda točke, kjer obstaja nevarnost, da bi popotnik zašel.

Komisija za pota daje v premislek tudi naslednji predlog, ki bi bil nemara izvedljiv že prihodnje leto: če bi vsak član planinske organizacije iz Slovenije pri članarini prispeval dva dinarja posebej za vzdrževanje poti, bi samo s tem denarjem lahko letno obnovili štiri visokogorske poti ne glede na to, ali društva imajo denar ali ne. V tem primeru bi Komisija po lastni presoji izbrala prednostni vrstni red za obnovo.

vpisujejo tudi zaporedno številko obiska. Nekje sem tako videl številko 371 – pa leto ni bilo za toliko dni prestopno! To le pomeni, da nekateri prihajajo tudi po večkrat v enem dnevu. Po novem letu navadno uredijo knjigovodstvo, priredijo slovesnost in razdelijo kolajne za posamezne razrede številca obiskov.

Zanimivo je, da med zvesteži zelo redko vidiš namrgoden obraz, zelo pogosto pa nekaj zarotniški nasmešek.

Planinski zvesteži so večinoma samci. Najdemo jih največ ob industrijskih središčih, ki proizvajajo razne svinjarije. V bližini so njihovi izvoljenci. Iz zaupnih virov je znano, da je večina zvestežev celo registrirana v računalniku na koncu ulice Moše Pijada v Ljubljani.

STOTNIJE IN DRUGE SKUPINE

14. Planinski trumovec je navadno udeleženec posebej organiziranih množičnih pohodov vrste 100. Menda se je pričelo z ženskimi, nadaljevalo z železarji, do kam proti začetku abecede so prišli dandanes, pa še ni povsem raziskano.

Planinski trumovec živi z navadno prikrito, zatajevano željo, opraviti obvezno vsenarodno romanje npr. na Triglav, pa se prijavi na javni ali posebni razpis. Če je prijava sprejeta, je njegova skrb le ta, da pride ob dogovorjenem času primerno zavarovan pred vremenskimi spremembami, torej oblečen; in ker so taki pohodi navadno jeseni, ko kače še ne spijo, ne sme biti bos. Vse ostalo preskrbi organizator pohoda: vreme, prevoz, vodnike, prenočišča, seznanjanje javnosti itd. Kakšne probleme pa vseeno povzročijo tak pohod, zlasti pri sto ženskah, pa vedo le v modnih trgovinah s športnimi potrebščinami, damski krojači, lepotilke in drugi te baže.

Navadno se tak pohod srečno izide, čeprav uspeh ni vedno 100-odstoten. Včasih jih pride na vrh le 85, včasih pa 115! Glede na namen organizatorja je odvisno, ali prevladujejo samci ali samice. Če prevladujejo samice, se lahko pripeti, da se katera poroči z kakšnim od vodnikov, saj nesreča nikoli ne počiva.

Nadaljnja značilnost takih pohodov je, da se jih večina pohodovcev udeleži trikrat: prvič, zadnjič in nikoli več.

Zadnje čase so objavili ekološko študijo o obremenitvi vegetacije in tal ob različnih človekovih aktivnostih, kot so ležanje, sedenje, stoja, vzpon in tek navzdol. Sedaj posamezniki, društva in celo krajevna oblast nasprotujejo takim trumarskim pohodom. Bajje mislijo celo za vrh Triglava določiti dnevno kvoto in posebne pisovalnice oziroma vrste, kot so zadnje čase v banki za devize z lastnega računa. Razmišljajo seveda tudi o primerni tarifi. Izid bo vsekakor zanimiv. Tolažim se s stariim slovenskim reklom: Pametnejši prej ali slej odneha. Nestrpnost pa pričakujemo objavo študije o obremenitvi vegetacije in tal s kolesi, motorji, avtomobili, tovornjaki, traktorji in buldožerji.

15. Planinski pohodnik se udeležuje množičnih organiziranih pohodov vrste na..., v..., v čast..., v spomin... itd. Pohodnik se

razlikuje od planinskega trumovca in zborovalca, ker organizator razpiše enkrat na leto le dan, cilj, smer(i) pohoda in čas proslave, vse drugo pa poteka po slobodni izbiri pohodnika. Število pohodnikov ni omejeno. Navadno na pričetku delijo kontrolne kartone, na cilju pa značke za enkratno, petkratno, desetkratno, dvajsetkratno, štiridesetkratno itn. udeležbo. Taki pohodi so navadno naporni, zato se pohodniki med pohodom, pa tudi na cilju primerno krepčajo. Ker so poti ali gazi ozke, slovanska duša pa široka, je jasno, da si mnogi dajejo duška na bližnjicah, obhodih ali pa kar tako. Zato organizator navadno preskrbi za spremstvo GRS, ki na koncu pregleda ožje in širše območje pohodovanja in pobere onemogle. Tudi primerjajo število izdanih in potrjenih kontrolnih kartonov.

Vsaka podobnost z romanji je zgolj naključna.

Med planinskimi pohodniki prevladujejo samci, udeležba samic pa je gotovo slišna, če že ne opazna.

GLASNI TIRANI

16. Planinski zborovalec bolj redko hodi po vrhovih, najdemo ga pa na raznih srečanjih, dnevnih planincev, proslavah, spominskih prireditvah, žegnanjih itn. Očitno ljubi družabna srečanja v planinskem okolju, zlasti če je organiziran tudi veselilni del s klobaso, tekočim okrepčilom in rajanjem. Klobaso uspešno spodrivajo starodavni čevapčiči in druge vrste osmojenega mesa.

Značilnost zborovalcev so klobuki, zlasti lični pradavni koničasti klobuki, ki izvirajo že iz šestdesetih let tega stoletja.

Bolj kot vse že napisano planinskega zborovalca privlači govorni del takih zborovanj, kar je očitno ob gromoglasnem ploskanju na koncu vsakega govora. Bajje je jakost ploskanja v nekem razmerju z dolžino govora.

Na zborovanja hodijo tako samice kot samci, le da je slednjih navadno še enkrat več kot samic.

17. Planinski gobeždač onesnažuje gorsko okolje s pretirano glasnim in gostobesednim besedičenjem, večinoma s samogovori. Glede na temo in izvedbo ločimo več vrst:

- Navadni gobeždač se o vsakdanjih temah pogovarja na večje razdalje, med gručami, najmanj pa od mize do mize! Daje duška veselju, da živi in da ga drugi morajo poslušati.

- Hvalisavec razglaša zgodovino oziroma največje ocvirke iz lastnega planinskega dnevnika. Prednost imajo dolge, nevarne ture v zelo kratkem času. Med pripovedovanjem se skromno ozira po naključnem občinstvu.

- Diktator je prava pokora med temi težaki. Z nenadnimi izbruhi »Ala, vsi gledat sončni vzhod! (ali zahod) ali kaj podobnega tiranizira skupine, nato pa še posameznike.

- Veseljak po svoje šaljivo razlaga vse, kar opazi, od naravnih pojavov do kron stvarstva. Navadno ni žaljiv. V njegov spored sodijo tudi malo ali sploh neverjetna pretiravanja in zgodbe. Poslušalce vleče (po gorenjsko: naklada), pa če kdo pelje ali ne.

• Zabavljaj očloda vse, kar vidi ali sliši. Vse mu gre na jetra. Pri komentiranju se ne ustraši niti meje dostojnosti, ne meje dobrega okusa. V dobro mu je šteti le, da je navadno manj glasen kot drugi gobezdači.

• Radijski gobezdač nosi s seboj kakšno škaflo. Ko jo slovesno vključi, se navadno sliši strašno šumenje in cviljenje, nato pa glasne recitacije: »Halo, Joško, tukaj Jani. Ali me slišiš? Oglasi se! Sprejem!«. Ko recitacijo ponovi deset- do dvajsetkrat, skomigne z rameni, izključi škaflo, da utihne šumenje in cviljenje, jo vtakne v nahrbtnik in jo pobriše na »boljše« mesto.

Kot gobezdači prevladujejo nasploh samci; med navadnimi gobezdači in hvalisavci je opazna tudi udeležba samic, ki pa skoraj ne nastopajo med diktatorji (javno) in radijskimi gobezdeči.

DRUGAČNE MARKACIJE

18. *Planinsko svinè* je podvrst planincev, ki jim med vsemi rodovi moč najbolj naglo in očitno peša. Na izhodišču naložijo tako v nahrbtnik kot v žepu vso mogočo kramo, večinoma pijačo, hrano, cunjice itd. Ko jim moč peša, selijo vsebino iz nahrbtnika bližje hrbtenici, navadno v želodec, da potem lažje hodijo. Papirčke, ovitke, omote, razne »pake«, steklenice, pločevinke, škaflice, vrečke, ogorke, lupine in vse take dele, ki si jih ne upajo spraviti skozi tanko črevo, mirno spustijo na tla tam, kjer se trenutno nahajajo, da se še bolj razbremenijo. Če se tako prekladanje dogaja v koči, bolj sramežljivi zbrcajo to blagodat pod mizo ali v kak kot.

Če pa se to dogaja kje na poti, vržejo to breme kam vstran. Na počivališčih delajo kupčke, manj sramežljivi pa se niti za to maniro ne zmenijo. So huda konkurenca markacistom, ker so za njimi v kopnem markacijah nepotrebne. Spreminjajo obliko gorske pokrajine in so eden od vzrokov, da se višina in oblika gora stalno spreminja. Pripomorejo mnogo k slikovitosti pokrajine in po nepotrebnem odganjajo rahločutnejše planince.

Področje njihovega delovanja sega od avtobusnih oz. železniških postaj do vrhov gora, kjer je njihova prisotnost najbolj opazna.

Čeprav je po imenu srednjega spola, mora glede na učinkovitost imeti močne samce in rodovitne samice. S svinjanjem je dejavno zlasti pred plodno dobo, po tej pa jim učinek, tudi v svinjanju, vidno pojema.

19. *Planinski smetar* je »proizvod« planinskega svinèta. Obstajata dve vrsti. Planinski smetar teoretik si izmišlja razna gesla, kot je »Kar je dala civilizacija, naj tudi požre!« in podobna. Pri tem, upam, ne misli na ljudožrstvo. Deli pa tudi nasvete, da naj vsakdo nosi s seboj vrečko za odpadke, ki naj jo prazni v dolini v smetnjak.

Teoretično še ni čisto dognano, kaj vse so taki odpadki, ali tudi tisto, kar pride skozi črevesje. Zato so resni planinci nekoliko zbegani. Ko bo dognano še to, predvidevajo, da bo vsak član PZ dobil ob plačilu članarine še zelen listič z ustreznimi navodili.

Kaj pa tisti, ki članarine ne plačujejo? Ali bodo ravnali še po starem? Tako vsaka napredna misel rodi pomislek, kar velja tudi za uspeh teoretičnih smetarjev.

TV gledano je uspešnejši planinski smetar praktičen. Vsako jesen se trume pretežno močnih samcev v spremstvu novinarjev napotijo opremljene s plastičnimi vrečami v Meko slovenskega planinstva, se povzpejo na samo najsvetejšo, to je na vrh Triglava, in poberejo v vreče vse, kar so pobožni romarji »darovali« poganskemu bogu Triglavu. Po obilnem dokumentiranju zmagoslavno odnesejo plen v dolino. V dolino ne hodijo skozi Vrata, o čemer priča velik kup ostalin pri studencu pod Begunjskim vrhom.

Javnosti je manj znano, da posamezna PD organizirajo »čiščenja poti« ali pa nastavljajo ob počivališčih vreče ali sode za odpadke, ki jih bolj ali manj redno praznijo. Pri takem delu sodelujejo tudi samice. Ker pa ni o tem početju zbrane nobene TV, filmske in foto dokumentacije, tudi jaz ne bom vznemirjal javnosti s takim početjem.

Zanimiva se mi zdi tale zgodbica, čeprav nastopa v njej tudi oskrbnik.

Uro hoda nad dolino je v okolici prestolnice Gorenjske izletniška točka s planinsko kočjo. Na športni dan je dolinska šola priredila tja izlet. Bil je pravi živ-žav. Oskrbnik jih je marljivo str/e/i/gel. Ko je naval uplahnil, je pogledal skozi duri in ostrmel: kamor mu je neslo oko, povsod so ležali pisani ostanki obiska. Kaj je govoril, o tem spodobna zgodovina molči. Pove pa, da je skrbno nabral tri velike vreče okraskov, jih spravil v dolino in odpeljal pred vrata tiste šole. Na vreče je pritrtil napis: *Tole ste včeraj pozabili na ... Pravi, da se mu še do danes ni za pošteno najdbo zahvalil niti tov./g. ravnatelj, niti katera od soudeleženihih tovarišic ali gospodičen.*

Hudomušni Janko sploh ni obravnaval dela oskrbnikov, zato si niti jaz ne drznem razširiti del in nalog oskrbnikov s takim početjem.

(Nadaljevanje prihodnjic)

odmevi

Stražni ognji

Dr. Hubert Požarnik je lani z »nadaljevanke« v Nedeljskem dnevniku sprožil polemiko s **trditvijo**, da je (vrhunski) šport oblika »toksikomanije« (kemični endorfini z morfijskim delovanjem, ki se sproščajo ob mišičnem naporu), do česar je prišel iz poročil iz ZDA. Združene države so dovolj pristojen teren za to, da njihovim izhodiščem smemo verjeti. Gotovo pa je tudi prof. Požarnik strokovnjak na **svojem** terenu, sicer ne bi bil v službi v Kliničnem centru kot psiholog. V času, ko je to pisal, pa je bil tudi predsednik Demokratske zveze, torej v samem vrhu političnih dogajanj.

Ob tem uvodu se zamislim nad ugotovitvijo **M. Rastresena** (PV 3/91) o zmanjšanju planinskega članstva lani. Možna je domneva, da gre za nezmožnost plačevanja članarine ob splošni

pavperizaciji ali pa za vrnitev »toksikomanov« v reševanje realnih problemov, kot so, na primer, mitingi, zbori, shodi itd. Vsaj iz TV prenosov je bilo lani videti, da je bilo tudi okolje gorâ uporabljeno v namene ne pohodov, ampak shodov, ne taborjenja, ampak taborov, ne ognjev ljubezni, ampak stražnih ognjev.

Boris Ogrizek, Kranj

Lepo je pri vas!

V septembru lani sva z ženo obiskala lep planinski dom na Kriških podih. Ker sva bila izredno zadovoljna, želiva to tudi pisno izraziti. Posebno želiva dati priznanje vsem vašim ljudem, ki so skrbeli za ugodno počutje v domu. Prijaznost, postrežba, dobra hrana in snaga zasluži najboljšo oceno.

Kot posebnosti, ki sva jih zapazila, pa želiva omeniti sledeče: Ker ste prejšnje dni obnavljali streho, je bilo okoli stavbe precej odpadkov, pa je vaš oskrbnik takoj organiziral pospravljanje z vsem trenutno prostim osebjem. Delo je teklo lepo in mirno. Ugodno so nas presenetila pripo-

ročila, nabita na več mestih v hiši, naj vsak odnese svoje smeti nazaj v dolino. Zelo pametno! Naglasiti morava tudi kot zelo primerno, da si vsi vaši obiskovalci že v veži lahko sposedijo copate za hojo po koči. Kot piko na i pa pozdravljava vaš sklep, da se v koči ne sme kaditi. Res naju čudi, da tak predpis ni v vseh kočah. Zakaj? Nekadilci smo v kočah postavljeni v neenakopraven položaj s kadilci. Planinski domovi so namenjeni vsem planincem, zato je prav, da se vsem zajamči ugodno počutje v koči. Kadilci naj pokadijo svojo cigareto pred kočo! Kajenje je razvada, ki ne prija vsakomu in je posebno v zaprtih prostorih močno nadležna (skromno povedano), zato je vsekakor prav, da se s prepovedjo zajamči vsem gostom ugodno bivanje v vseh prostorih doma.

Da bi vsak gost vedel, da kajenje ni dovoljeno, ni dovolj, da se to napiše po slovensko, ker ima to že v srbohrvaščini lahko drugačen pomen, zato menim, da je prav, da bi na vidnem mestu obesili mednarodni znak, ki pojasnjuje, da kajenje ni dovoljeno. Ob najinem obisku pri vas so bili prisotni tudi nemški in češki planinci.

Dora in Boris Vahtar, Radeče

»Šerpa rallye«

Zadnje lansko oktobrsko nedeljo je bil pri hotelu pri Popradskem plesu v Češki in slovaški republiki start 6. tekmovanja močnih gornikov in nosačev, ki ga vsa leta imenujejo »šerpa rallye«. Vsakemu od 27 tekmovalcev so na krošnjo naložili po natančno 60 kilogramov živeža in natančno ob 13.10 je dal štarter s pokom šampanjskega zamaška znak, da se je gorska dirka začela. Cilj te naporne hoje je bila planinska koča pod Rysi, do koder je 4,5 kilometra dolga

Start šerpske dirke – zmagal pa je nosač s številko 20

pot, ki jo »navadni« planinci z nahrbtnikom, težkim nekaj kilogramov, zmorejo v nekaj več kot dveh urah in pri tem premagajo višinsko razliko 750 metrov. Prvi »šerpa« z lanskega tekmovanja je svoj tovor prinesel v kočo v času 1:27:30, drugi je za njim zaostal slabih pet minut, nato pa so v časovnih razmakih po nekaj minut prihajali še ostali. Le eden med njimi je za pot potreboval več kot poltretjo uro, kar je vsekakor izreden čas za moža, starega več kot 50 let. Na cilj je prišlo vseh 27 tekmovalcev, ki so v kočo prinesli več kot tono in pol živeža. Vendar se je oskrbnik pošteno odrežal: neplačanim nosačem je pripravil zares obilno južino.

iz planinske literature

Hans M. Tuschar, Karawanken

Razen redkih izbrancev (med katerimi kot sodelavci najbolj izstopajo **Lubo Urbajs**, **Jože Dobnik** in **Iztok Tomazin** s Tržičani) nas je na južni strani Karavank presenetil vodnik »Karawanken«, ki ga je **Rudolf Rother** v Münchnu izdal konec leta 1990, napisal pa ga je na Dunaju živeči Borovljčan **H. M. Tuschar**.

To je doslej najbolj popoln vodnik po Karavankah. Morda je še preveč popoln, kajti omenja tudi vse sekundarno in marginalno, kar planinec sicer redko rabi. Vendar lahko to tudi mirne duše spregleda in se osredotoča na vredne cilje, ki jih ne manjka.

Z dokumentarnega vidika je »enciklopedičnost« seveda dobrodošla. Tu je zdaj knjiga, kjer je za planinske in imenoslovne potrebe vse skupaj. (Ali skoraj vse. Absolutistično kategorijo »vse« je konec koncev težko preveriti in zagovarjati. Resnično pa vsaj ob prvem prelistanju ni videti, da bi bil avtor pustil kako belo liso za kritiški prst.)

Brez dvoma je to življenjsko delo izjemnega ljubitelja tega gorovja, ki mu roka ni omahnila ne pri faktografsko natančnih, po enotnem vzorcu zasnovanih in z zgodovinskimi podatki podprtih opisih, ne pri zbiranju fotografij (čez 80 jih je), ne pri grebenskih, stenskih in drugih skicah (teh je okrog 100), ne pri otipavanju oprimkov v težkih smereh, ki jih je preplezal bodisi kot prvenstvene bodisi kot ponovitve.

Toda morda je v vodniku konec koncev le kakšna stvar preveč. Tradicionalno, recimo, Storžiča ne prištevamo h Karavankam, tu pa je obdelan v vseh podrobnostih. (Po tej usmeritvi bi v vodniku pričakovali tudi Raduho in njen vzhodni greben do Smrekovca. A naj o tem rečejo geologi in geografi zadnje besede.)

Za planinca je pomembno, da so opisi videti sveži in zanesljivi, od avtorja osebno doživeti, in še daleč ne kot da bi bili znešeni z vseh vetrov in prepisani z orumenelih listov. Kot da je res čisto vse sam prehodil in preplezal in opisal glede na stanje, kakršno je zatekel leta 1990. Skozi formalno urejenost (vodnik je pisan po splošno sprejetih smernicah UIAA) seva osebna prizadetost in vliva zaupanje.

Vodnik nadaljuje tradicijo karavanskih vodnikov, od tistih, ki jih je pisal **Ludwig Jahne** na začetku stoletja (v predgovoru je napaka, ko navaja letnico 1818; pomladiti jo je treba za sto let) do **Zoppovega** iz leta 1974. (**Badjurovega** vodnička iz tridesetih let ne omenja.) Vmes seveda stoji tudi naš slovenski vodnik iz leta 1971 (z dvema ponatisoma, 1975 in 1983), ki ga avtor pozna in uporablja, četudi tega posebej ne poudarja. Da ga uporablja, se vidi zlasti na slovenskih imenih.

Slovenci smo lahko prav tega zadnjega dejstva na Tuscharjevem vodniku še posebej veseli. Do slovenskega deleža v Karavankah je v vseh pogledih korekten, in to ne glede na državno

mejo. Med temi korektnimi pogledi pa niso samo imena gorā in drugih reliefnih elementov, pač pa tudi planinske organizacije (SPD Celovec, PZS, GRS, Društvo prijateljev mineralov in fosilov), poti (transverzala, slovenska geološka pot), kočje (recimo Koča nad Arihovo pečjo), vodniki in zemljevidi (našteti na straneh 34 in 35). Ko človek vidi to žlahtno sodelovanje, to spoštljivo upoštevanje, se mu stoji po starih časih in se vpraša, čemu neki je bilo treba po tisočletnem sožitju ravno za našo generacijo začrtati mejo na Karavankah (ki je, roko na srce, najbolj urezala Slovence!).

Vse slovensko v vodniku ni čisto pravilno, četudi velika večina, več kot 90 odstotkov, kaže izredno vestnost. Za tisto, kar je narobe, bo nekaj krivde na tujih tiskarniških stavcih, nekaj pa na morebitnem avtorjevem ne dovolj popolnem poznavanju slovenščine. Ni jasno, npr., zakaj pogosto piše »Dom na Srednji vrh« (namesto »... na Srednjem vrhu«) in »Šijo« (namesto imenovalnika »Šija«; najbrž zato, ker je v slovenskem vodniku bral »čez Šijo« in obdržal tožilnik). Slovenščini sta, hvalevredno, posvečeni dve strani v uvodu s slovarčkom najnujnejših izrazov, ki naj bi tujcu pomagali pri stikih z domačini.

V planinskih in (poljudno)znanstvenih krogih je navada, da se o stvareh diskutira. Tudi ta vodnik daje hrano za diskusijo. Ali se, recimo, greben Celovška špica-Stol po težavnosti res lahko primerja s Kugyjevo smerjo v severni steni Skrlatice, in zahodni greben Vrtače z Zmajevim grebenom na Montažu? To namreč preberemo na primerjalni tabeli v uvodu, vendar se zdi primerjava nekoliko tvegana. Res pa je težko najti prave smeri za primerjavo. (Ali ne bi potem primerjave sploh opustili?) In pri imenoslovju smo si radi malo navzkriž. Vrščič vzhodno od Vrtače, po naše Zelenjak, imenujejo Nemci že od nekdaj Pautz, kar je seveda le nemški zapis narečne slovenske izgovarjave besede »palec« (tj. pauc). Toda ime Palec pritiče v resnici naslednjemu vrščiču naprej proti vzhodu, ki mu Nemci praviyo Zelenka (ali Seletniza). Od pokojnega kmeta **Podnarja** – in kdo je bolj pooblaščen za imenoslovje kot domačin, ki z domačega praga vsak dan gleda svoje vršiče?! – imam avtentični podatek za Palec, in to po direktni metodi. To se pravi, z roko mi ga je pokazal. Iz Podna se vidi kot stisnjena pest, iz katere moli kvišku iztegnjeni palec. Tako si gora s svojo obliko sama ustvarja svoje ime. (Zaradi špičastega »palca« si je prislužila tudi vzdevek »karavanski Matterhorn«.) Očitno je, da prvotni nemški zapisovalci niso razumeli pomena besede »pauc« (Pautz) niti niso prav dojeli, na kateri vrh se nanaša. Žal se je navzkrižno nemško-slovensko poimenovanje zdaj tako zakoreninilo, da ni upanja, da bi ga spravili na isti tir.

Takale drobna diskusija, ki še daleč ne mara biti očitek, je kapljica v morje spričo velikega dela, vloženeega v vodnik. Slovenci smo svoj karavanski vodnik napisali po nekoliko prikronejnih smernicah, in zdaj, ko se pripravlja četrta izdaja, bomo smernice morda še bolj »poslovenili«. Karkoli smo že ali še bomo naredili s

svojim vodnikom, bo v vseh pogledih (besedilo, slike, skice) krajši in manj popoln. (»Eklektičen« v primeri s Tuscharjevimi, ki je »enciklopedičen«.) Upajmo pa, da bo za naše potrebe še vedno zadosten.

Pošteno je torej treba povedati, da bo tisti, ki mu ni žal 350 šilingov (ali 45 DM) za Tuscharjeve Karawanken, lahko mirno prepričan, da ima v žepu zares odličen vodnik. Za popotnico mu bo avtor povezal še zimzelene človekoljubne nazore: »Prizadevajmo si, vsi, da sebi in potomcem ohranimo veličastno lepoto Karavank. V srca vseh prebivalcev pogorja, ne glede na narodno pripadnost in materin jezik, naj Stvarnik vsadi medsebojno razumevanje in mir.«

Stanko Klinar

Društvena glasila

Takšna številka društvenega glasila, kot je 15. številka 5. letnika glasila PD Hrastnik »**Naša pota**«, bi morala vsekakor še kdaj in še kje iziti: največji del je posvečen anketi o tem, kako deluje PD Hrastnik, kako bi ga bilo treba organizirati na bolje in kakšne naj bi bile društvene akcije. Planinci, ki so se podpisali z imeni in priimki, so brez dlake na jeziku napisali: da društvena planinska dejavnost zelo peša in se zdi, kot da bi društvo zapadlo v malodušje, saj ni več take pripravljenosti za delo kot včasih, da je osip članstva predvsem pri mladih planincih nižje razredne stopnje, da je delo izvršnega odbora katastrofalno, saj so nekateri člani skrajno neodgovorni in je vse delo v društvu praktično na ramenih petih ali šestih ljudi; pa tudi, da so mlajši planinci v društvu dobro organizirani, saj imajo v šoli svoj planinski odsek in različna predavanja, pa tudi planinsko šolo, da naj bi vsekakor ohranili izlete za starejše planince, pri čemer naj bi poskrbeli za čim nižjo prevozno ceno. Ena od anketirank je odkritosrčno napisala, da je zadnji čas za delo, kjer se nič ne zasluži (in takšno delo je pri planincih in s planinci), prav malo interesov. »Moraš pač biti planinec tudi po srcu in ne le po opremi,« je napisala. »Koliko pa je v našem društvu še takih?« Potožil pa je tudi urednik glasila **Anton Salmič** (sourednica je **Gizela Greben**): čeprav je društvo imelo več lepih in zanimivih izletov in tur, o njih za društveno glasila ni poročil; »še predsedniki ne dajo podatkov za kroniko, da bi bilo njihovo dolgoletno delo v knjigi ovekovečeno za zanamce«. – Sicer pa je verjetno tudi v tem društvu podobno kot še v marasikaterem drugem: nekaj ljudi vleče društvo in vprašanje je, kaj bo, ko bodo odnehali.

Letošnja druga številka **Informatorja** PD Viharnik večidel opisuje planinske društvene izlete zadnjega časa in objavlja razpis društvenih izletov do prvih junijskih dni. Viharniki so šli ali bodo šli te pomladanske dni iz Rovt na Goropec in v Žiri, na Donačko goro, skozi Zgornje Danje na Ratitovec in skozi Prtovc v Železnike, po Trdinovi poti ob Krki iz Novega mesta do Cegelne in dalje do partizanskega doma na Frati, mimo vasi Sela pri Ajdovcu in Veliki Lipovec v Sotesko, iz gorenjskih Jesenic na Mežaklo ter skozi sotesko Vintgar in mimo Blej-

ske Dobrave v Žirovnico, na Blegoš, iz Kočevja na Fridrihštajn in nazaj v Kočevje, iz Semiča v Beli krajini skozi Jugorje na Trdinov vrh, na Gospodičino in skozi Pleterje na Otočec (to bo dvodnevni izlet), do Mengeške koče na Gobavici, kjer bo 26. maja planinski tabor ljubljanskega meddruštvenega odbora, in na Matajur. – Poročilo je v glasilu posvečeno tudi letošnjemu občnemu zboru PD Viharnik, ki se ga je udeležilo kakšnih 50 članov.

M. R.

Knjiga o večno drugem

Dne 24. oktobra 1989 je omahnil v smrt v steni vseh sten, v južni steni Lotseja, in sicer le prav malo pod vrhom, poljski alpinist **Jerzy Kukuczka**. Enako kot njegov vsekakor bolj znan prednik **Walter Scott** šteje med tiste, ki jim je ostala nehvaležna in nemara celo »tragična« vloga drugega. Le štiri tedne za **Reinholdom Messnerjem** je Kukuczka priplezal na vseh 14 osemstisočakov, na zadnjega od njih na Šišo Pangmo, potem ko naj bi nekateri mediji inscenirali »tekmovanje v Himalaji«, ki se mu oba konkurenta nista mogla popolnoma izogniti. Zdaj je ta dirka celo v podnaslovu knjige, ki opisuje Kukuczko gorniško življenjsko bilanco: v Münchenski založbi J. Berg je namreč izšla knjiga Jerzyja Kukuczke »V štirinajstih nebesih – tekmovanje v Himalaji«. Če naj bi bil torej Kukuczka v podvojenih **Dantejevih** sedmih nebesih, kot bi lahko mislili glede na naslovno stran knjige, je bilo v tem vendarle vsaj nekaj pelina.

Tudi sicer bi lahko potegnili še kakšno vzporednico med Kukuczko in Messnerjem. Smrt njegovega prijatelja **Tadeusza Piotrowskega** na K-2 ga je na enak način prizadela kot je Reinholda Messnerja izguba njegovega brata Güntherja leta 1970 na Nanga Parbatu. Celo okoliščine in kraj Kukuczkovega smrtnega padca bi bilo mogoče povezati z vlogo »drugega«: le malo pred njim je spodletelo tudi odpravi v južno steno Lotseja, ki jo je vodil Messner. Vsi člani Messnerjeve odprave so preživeli, medtem ko se Kukuczka, ki je bil le s šestmilimetrsko vrvjo in premalo druge opreme preslabo varovan, ob padcu ni mogel ustaviti. 3000 metrov nižje od kraja, kjer je padel, so kolegi našli njegovo truplo v ledeniški razpoki, ki bo ostala njegov ledeni grob.

V vsem drugem – in to je pomembno – pa je bil Kukuczka vseskozi izviren in enkratno plezalec, kot zdaj podrobno odkriva še njegova biografija, ki je nastala v sodelovanju s poljskim novinarjem **Tomazem Malanowskim** v obliki intervjujev. **Walter Bonatti** je k temu napisal z vsemi simpatijami prežet energičen predgovor, ki je zelo vidno kritično usmerjen proti gladiator-skemu plezalstvu.

Kukuczka je v komaj devetih letih splezal na vse osemstisočake, na Broad Peak, ki mu je v knjigi posvečena najbolj doživeta lepa fotografija z duhovnim nabojem, celo trikrat. Potegnil je izjemno težavne nove smeri in je po pravici postal najbolj znan poljski alpinist, ki je pod najslabšimi ekonomskimi pogoji dosegal veličastne uspehe v Himalaji in Karakorumu. Ku-

kuczka je svoje projekte uresničeval z neprimer- no skromnejšimi sponzorskimi podporami in spremljanjem medijev kot je bil to primer pri uspešnejšem »prvem«.

Da »prvi« in »drugi« nista konkurenčno nasto- pala drug proti drugemu, ampak sta imela vseskozi poštene stike, pa že spada med (vsaj do pred nedavnim) zgledna dogajanja v »areni smrti«. Reinhold Messner je nekoč napisal Je- zryju Kuczki: »Ti nisi drugi. Ti si veličasten.« Knjiga, ki je zdaj pred nami, je tudi glede tega prav pomemben dokument.

(Neue Zürcher Zeitung)

Kako se ubraniti posledicam mraza

Planinska zveza Slovenije je s soglasjem ame- riške založbe The Mountaineers Books izdala prevod priročnika Podhladitev, omrzline in dru- ge poškodbe zaradi mraza. Namenja ga planin- cem vseh vrst, zlasti pa članom in inštruktorjem GRS, KA, MK, pa tudi drugim, ki se ukvarjajo s sorodnimi dejavnostmi, saj bodo v njem naši marsikakšen koristen podatek o človeškem te- lesu in njegovem odzivu na mraz, pa tudi napotek, kako poskrbeti, da zaradi mraza ne bi bilo škode.

Priročnik so posebej za potrebe planincev napi- sali **dr. J. A. Wilkerson, dr. C. C. Bangs in dr. J. S. Hayward**. Povod je dala nesreča pohod- nikov znanega »The Four Inns Walk« v Angliji leta 1964. Zaradi zelo neugodnega in mrzlega vremena je od 240 udeležencev le 22 doseglo cilj (običajno uspe kar okoli 65 odstotkov pohod- nikov). Trije so umrli, štiri so rešili zadnji hip. Vzrok – podhladitev!

Snov je zbrana v osmih poglavjih, v katerih nas avtorji postopoma seznanijo z vsem, kar naj bi vedeli.

V prvem poglavju je obravnavana temperatura človeškega telesa in njeno uravnavanje. Med drugim se seznanimo z nehotenim in hotenim ohlajanjem in s samodejno samozaščito telesa – drgetanjem – kot virom toplote.

V drugem poglavju vzemo najprej o načinih, kako telo oddaja toploto: z gibanjem snovi (konvekcija), z dotikom (kondukcija), z izhlape- vanjem (evaporacija) in sevanjem (radiacija). Večina poglavja je posvečena oblačilom in obu- tvi, ki naj prepreči ohlajanje, sodobnim materia- lom, iz katerih je zaščitna oprema, nastajanju toplote s presnovo in s telesnim delom. Spozna- mo tudi, da je telo v podhlajenem stanju zelo lačno kisika.

V tretjem poglavju nas avtor povede v bolezen- ske spremembe, ki jih povzročata mraz v posa- meznih organih našega telesa in opozori na možne zaplete.

Četrto poglavje navaja najrazličnejše razmere, v katerih se telo lahko podhladi – vsakdanje bivanjsko okolje, potopitev, poškodbe, mirova- nje, vreme, obleka, zavetje. Ne izogiba se niti osebnostnim lastnostim oziroma občutljivosti zaradi rasnih razlik. Na zaključku se seznanimo s tem, kaj je lažja in kaj globoka podhladitev in kako ju ugotavljamo.

Peto poglavje je v celoti posvečeno posegom, s katerimi pomagamo podhlajenim, in medicin-

ski prvi pomoči. Posebej obdela lažjo in globoko podhladitev. Praktičen zgled treh ljudi v divjini odkriva nekatere prijeme različne pomoči.

Šesto poglavje obravnava podhladitev v vodi, pri čemer loči kratkotrajno potopitev z motnjami dihanja in delovanja srca in ustreznimi varnost- nimi ukrepi ter dolgotrajno potopitev. Ukvarja se tudi z vprašanji varnosti: zaščitite pred potopi- tvijo, upočasnitev ohlajanja in psihološkimi vidiki preživetja.

V sedmem poglavju pride na vrsto vse o omrzli- nah: kako nastanejo in kako jih preprečujemo, kako jih prepoznavamo in zdravimo, kako ogre- vati in zdraviti omrzle, kako oživiti krvni obtok in še drugo. Zelo poučno in zanimivo zlasti za alpiniste in odpravarje!

Osmo poglavje je za planince zanimivo zaradi ozeblin, sicer pa je namenjeno širšemu krogu ljudi. Odstavki o rovovski nogi bodo zanimali predvsem vojake, ribiče in mornarje oziroma ljudi, ki se zadržujejo na vodah, najbrž tudi kmetovalce, ki se bavijo s pridelavo riža in veliko časa prestoje v vodi.

V kratkem dodatku oziroma opomniku je še navodilo za izdelavo **Hiblerjevega** toplotnega omota. Uporabljajo ga gorske reševalne službe po vsej Evropi, da bi zaščitile varovance pred nadaljnjim ohlajanjem med reševanjem in trans- portom v dolino oziroma v zdravstveno ustano- vo. Navodilo smo povzeli po prispevku zdravni- ka GRS **dr. Jožeta Četine** za posvet zdravni- kov GRS na Vrščicu leta 1987.

Poročnik je prevedel **P. Šegula**. Z nasveti in pripombami so pomagali zdravniki **GRS dr. J. Andlovic, dr. T. Ažman, dr. J. Četina, dr. F. Malešič, dr. A. Robič** ter travmatolog **dr. I. Kalinšek** in patofiziolog **dr. M. Kordaš**. Lektori- ca je bila **g. M. Malešič**.

P. Š.

Avstrijski tritisočaki

Prijazni pomoči **Gerharda Moserja** iz kartograf- ske sekcije Avstrijske planinske zveze (ÖAV) se je treba zahvaliti, da je planinska javnost dobila natančen predstavitev avstrijskih tritiso- čakov, urejenih po gorskih skupinah. Če lahko računamo, da mejni vrhovi pripadajo obema državama, je na Vorarlberškem 16, Koroškem 83, Salzburškem 95 in Tirolskem 573 tritisoča- kov. Vse te kote so opremljene z natančnimi višinami, temu seznamu pa je dodan še seznam desetih najvišjih gor v državi. To so Gross- glockner, Wildspitze, Weisskogel, Hofmannspit- ze, Grossvenediger, Hinterer Brochkogel, Hin- tere Schwärze, Similaun, Grosses Wiesbach- horn in Vorderer Brochkogel.

Visoke in Zahodne Tatre

Ko se odpirajo evropske meje, ko so vzhodno- evropske države na široko odprle meje zahod- noevropskim turistom (in tudi gornikom) in obratno, se popotnikom iz obeh delov nekdanj blokovo razdeljena celine odpirajo nove mož- nosti, da bi spoznavali nove predele. To je bil glavni vzrok, da so se pri znani založbi **Freytag & Berndt** odločili v osmih barvah natisniti prvo

od popotniških (planinskih) kart Češke in Slovaške republike, ki predstavlja celoten predel Tater skupaj z znanim in vsekakor ogleda vrednim narodnim parkom.

Ta karta z oznako WkCS (Wanderkarte CS1) obsega Visoke in Zahodne Tatre od poljske meje na severu do Liptovskega Mikulasa na jugozahodu in Poprada na jugovzhodu. Kot je že običajno pri planinskih kartah te založbe, so na hrbtni strani natisnjeni sezname krajev, planinskih koč in zavetišč ter opisi različnih gorskih poti. Napotki o najugodnejših prometnih povezavah olajšajo popotniku dostop pod gore, kulturni vodič s podrobnimi podatki pa opozarja na številne znamenitosti.

Kdor bo želel obiskati ta izredno lep naravni raj, bo na novi planinski karti iz založbe Freytag & Berndt (WkCS 1) našel vse pomembne informacije, ki bodo ustrezale stanju v naravi. Ko pa se popotnik dobro znajde v naravi, ko s pomočjo karte nima več težav z orientacijo, mu je hoja po označenih poteh ali po brezpotjih še v večji užitek, kar še posebno velja za tujce, ki bodo obiskali te gorske predele.

Jame ob planinskih poteh

V Velenju deluje jamarski klub »Speleos«, ki vsako leto izda vsaj en Jamarski bilten. Prva letošnja številka Biltena je že izšla in je zanimiva tudi za planince, saj med drugim opozarja na vse premalo poznano delo **Frana Kocbeka** o raziskavi jam. Fran Kocbek je znan kot prvi predsednik Savinjske podružnice SPD, kot narodni buditelj ob zatonu prejšnjega stoletja, kot človek, ki je ohranil Savinjske Alpe slovenske, manj pa je znano, da se je zanimal za podzemski svet. Spomin na to njegovo delo so obudili »velenjski jamski medvedki« s prispevkom »Poteh raziskav v jami Špehovka 1890–1990«.

Jamarji citirajo del članka, ki ga je objavil Fran Kocbek v Planinskem vestniku decembra 1895. V njem Kocbek podrobno opisuje jamo Zelena peč, ki danes ni znana, poznamo pa Špehovko, katere opis je zelo podoben opisu, ki ga je napravil Kocbek. Jama Špehovka je znana po arheoloških raziskavah, ki jih je opravljal že **Srečko Brodar** in drugi pred drugo svetovno vojno. V enem izmed člankov jamarji podrobno opisujejo, kako so lani odkopavali jamo in kakšno delo jih še čaka. Zanimiv je članek »V pričakovanju«, v katerem obiskovalec jame opisuje lepote, ki jih sreča v podzemnem svetu.

Velika vrednost Biltena je tudi v tem, ko opozarja na Hudo luknjo (Špehovska je v bližini Hude luknje). Ta jama v soteski ob cesti Velenje–Slovenj Gradec je danes nedostopna za turiste. Jamarji v pregledu opisujejo zgodovino te jame in tega območja, predvsem pa opozarjajo na dejstvo, da je bila jama nekoč turistično urejena, medtem ko danes vsi pozabljajo na njo. Obstajajo slike turistov, ki so obiskali jamo v prejšnjem stoletju! Pa danes? Pred letom 1899 so izdali razglednico o jami, danes pa so jamarji edini, ki bi radi ponovno odkrili ta prečudoviti svet turistom in tudi pohodnikom po Šaleški poti, ki pelje tod mimo, pa so nemočni.

Franc Ježovnik

Ko gore postanejo bolj strme

»Gorništvo v drugi polovici življenja«, tak podnaslov je dal **Karl Lukan** svoji knjigi »Ko gore postanejo bolj strme«, ki je izšla pri **založbi Bruckmann**. To je prva knjiga v nemškem jeziku o tej tematiki, je pa prijetno berljiva zbirka anekdot, zgodbic, doživljajev in izkušenj iz tistega življenjskega obdobja, ki se ne hvali več s pretiranimi in ekstremnimi aktivnostmi niti se ne sprizajni s tiho vdanostjo v usodo.

Od francoskih Alp do nemških gorá sega mavrica spominov in izkušenj Karla Lukana. Pripoveduje o poledenelih poteh, o gorskem kolesarjenju, o problemih osamljenosti in šoku ob upokojitvi, predvsem pa o sreči, biti na poti, ki ni odvisna niti od nobene težavnostne stopnje, niti od višinskih metrov ali popotniških kilometrov. To je pravzaprav tudi knjiga, ki bi bila lahko prav tako zanimiva za mlade in mlajše, saj je velika umetnost gorništva med drugim ta, da bi človek na gori lahko užival tudi v starosti.

Karl Lukan, rojen leta 1923, od leta 1939 na poti po gorah, njega dni vrhunski alpinist, zdaj pa še vedno navdušen plezalec do četrte težavnostne stopnje, ve marsikaj o problematiki staranja. Ko je po dolgem poklicnem življenju šel v pokoj, je to proslavil s svojo ženo Fritzi, ko sta leta 1984 šla na šestmesečno prečenje Alp. Kmalu po tem je tudi o tem svojem gorskem in podgorskem potovanju napisal knjigo »Sprehod po Alpah«.

175 strani debela knjiga »Ko gore postanejo bolj strme« stane 226 avstrijskih šilingov.

Karti Langtang Himala

Kartografski oddelek Avstrijske planinske zveze (ÖAV) je pred kratkim izdal novi karti, na katerih so predstavljeni predeli Nepala. Zemljevida zahodnega in vzhodnega Langtang Himala v merilu 1 : 50 000, pokrajini, ki ju pogosto obiskujejo trekinške in ekspedicijske skupine in ležita severno od Katmanduja, obsegata približno 1795 kvadratnih kilometrov veliko ozemlje. Najvišja gora na zemljevidih je tibetanski osemstisočak Šiša Pangma. Karti je mogoče kupiti v avstrijskih, nemških in švicarskih specializiranih trgovinah ali naročiti pri ÖAV (poštni predal – Postfach 282, 6010 Innsbruck, Österreich).

Maroške gore

Maroko je po mnenju **Bernarda Domenecha**, ki je za založbo Denoël iz Pariza napisal knjigo »Le Maroc« s podnaslovom »Najlepše poti in smeri« (stane 250 francoskih frankov), prava sanjska dežela za gornike, ki so se že naveličali svojih hribov na stari celinii. Visoki Atlas, v katerem so tudi štiritisočaki za smučarje, in hribi še bolj na jug celine so taki, kot bi jih vzeli iz tisoč in ene noči. Tem in drugim goram v Maroku je Domenech, gorski vodnik in gorniški športni novinar, posvetil podrobno monografijo, iz katere je mogoče videti, da gradivo, ki ga popisuje, zares dobro pozna. Predstavlja po svojem prepričanju najlepše gorske ture in po-

potovanja, trekinge, smučarske ture in plezanje v gorah te države. Številne karte, krokiji, fotografije z vrisanimi potmi in smermi ter številne čudovite barvne fotografije dopolnjujejo skupaj s turističnimi informacijami to knjigo, ki je lahko turistični vodnik, pa tudi spodbuda, da bi se z gorniški ambicijami odločili za potovanje v te predele. Pa tudi če popotnik v to državo ne namerava hoditi po tamkajšnjih gorah, je to knjiga, ki jo je vredno kupiti že pred potovanjem kot spomin na to deželo.

društvene novice

In memoriam: Miha Markun

5. marca smo na zadnjo pot pospremili **Miha Markuna**, dolgoletnega oskrbnika Valvasorjevega doma pod Stolom. Huda in težka bolezen je bila močnejša, ni ji mogel več kljubovati.

Miha se je rodil leta 1908 v Srednji Beli pri Preddvoru. Tu so mu

tekla otroška in fantovska leta. Po poroki se je preselil na Koroško Belo in delal v železarni polnih 40 let. Z ženo Marijo sta imela tri otroke.

Ves čas je bil zaveden narodnjak, med vojno je veliko pomagal in delal za partizane.

Med planince se je včlanil leta 1932. Vedno je rad zahajal v gore in v naravo. Leta 1968 sta z ženo prevzela v oskrbo Valvasorjev dom. Tu je ostal tri leta, nato je bil dve leti oskrbnik Staničevega doma. Komaj leto dni po operaciji se je leta 1978 vrnil v Valvasorjev dom in ostal v njem 10 let. Tudi izven redne sezone je rad priskočil na pomoč, če je bilo potrebno.

Z ženo sta skrbeli za dom kot prava, dobra in skrbna gospodarja. Zato so mnogi tako radi obiskovali dom, ker so se v njem počutili kot doma.

Miha je bil mirne narave, skromen in delaven. Poznali so ga domačini, gozdarji, lovci, graničarji in planinci, četudi so le redko obiskovali dom. Človeka, ki te prijazno sprejme, ti nakloni toplo in prijazno besedo, zlepa ne izgubiš iz spomina. Planincem je znal svetovati ali jih odvracati od nameranih tur, če je kazalo na slabo vreme ali nevihto.

Ni mu bilo lahko zapustiti kraj, ki mu je bil 13 let drugi dom. Toliko let lahko vzdrži le človek, ki so mu pri srcu gore in narava, v kateri zna poiskati njene čare in lepote. In Miha jih je našel v polni meri, saj je po njej vedno hodil z odprtimi očmi. Zelo rad je gobaril, poznal je ogromno vrst gob, pa tudi zdravilnih zelišč.

Toda bolezen in tudi leta so ga prisilili, da se je moral vrniti v dolino, v svoj pravi dom.

Na Miha nam bodo ostali lepi spomini. Njegov zadnji dom je obdan z vencji gorá, ki jim je bil zvest do zadnjega dne.

PD Radovljica

Želje so večje od smrti

Dne 19. januarja 1991 se je pri plezanju zaledenelega slapu nad Žagano pečjo v Kamniški Bistrici smrtno ponesrečil član našega Alpinističnega odseka **Danilo Golob**. Rodil se je 4. oktobra 1964. Domače gore so mu bile položene v zibelko in pravzaprav

ni mogoče povedati drugače, kot da so mu postale potrebne kot kruh. Po gorah je zapustil veliko sledi. Sodeloval je pri delu Planinskega društva, pomagal pri gradnji koč na Kamniškem in Kokrskem sedlu in bil vseskozi eden od najaktivnejših članov alpinističnega odseka.

Alpinistom se je pridružil pred osmimi leti, da bi spoznaval nespoznavno in osvajal neosvojljivo. Od takrat je bil doma tudi v tistih predelih gora, ki so dostopni le izbrancem. Bil je vsestranski alpinist in je deloval tako v klasičnem alpinizmu in alpinističnem smučanju kot tudi v športnem plezanju. Povsod je bil uspešen, tako da smo bili njegovih uspehov veseli prav vsi.

Vedno je rad priskočil na pomoč, še zlasti pri vzgoji mladih rodov alpinistov in plezalcev. Vsi, ki smo ga poznali ne le kot alpinista, smo občudovali tudi njegovo veliko ljubezen do oblikovanja lesa, v domačem glasilu Glas gora pa so izšle njegove izredno občutene pesmi.

Pred njim so se začela odpirati nova obzorja in novi izzivi, ki naj bi pomenili izpolnitev njegovih mladostnih želja: Patagonija, Himalaja... A koliko njegovih želja in načrtov, nam neznanih, je ostalo neizpolnjenih?

Naš alpinistični odsek po njegovi smrti ni in ne more biti več to, kar je bil. Z njim je odšel tudi delček nas samih in naših idealov.

Alpinistični odsek Kamnik

Minister Bavčar v PD Kranj

Na prvi pomladanski dan, letošnjega 21. marca, je bil na obisku v Planinskem društvu Kranj republiški sekretar za notranje zadeve **Igor Bavčar** z najožjimi sodelavci, med katerimi sta bila **mag. Pavle Čelik** in **Milan Domadenik**. Pogovoru sta prisostvovala tudi načelnik letalske komisije **Boris Žnidaršič** in načelnik UNZ Kranj **Ivan Hočevar**. Goste sta z delom Planinskega društva Kranj seznanila predsednik PD Kranj **Franc Ekar** in tajnik **Emil Herlec**. Predvsem so razpravljali o letalskem reševanju v gorah in o helikopterskih poletih v gorah nasploh. Helikopterje uporabljajo v gorah upravljalci Triglavskega narodnega parka, lovci, naravovarstveniki, planinci in še kdo. Omenjeno je bilo, da vsi ti in drugi nimajo nikakršnih pripomb, ko jim helikopter nosi v gore tovore, prevažajo goste in opravlja druge storitve, ko pa svojo nalogo opravi, letijo na račun helikopterja kritike, češ da to transportno sredstvo onemahuje gorsko okolje, dela hrup in podobno. Gostitelji so svoje goste ob tej priložnosti seznanili s

podatkom, da so zdaj helikopterji v gorah najpogosteje kot že skoraj nepogrešljivi pomočniki gorskih reševalcev (90 odstotkov poletov), pri dostavi živil za planinske kočje, gradbenega materiala itd. Seveda pa je logično, da brez poprejšnjih trenajzhih poletov piloti helikopterjev ne morejo opravljati svojih nalog v gorskem svetu.

Najuspešnejše obdobje

Planinsko društvo Ljubljana-Matica je letošnji občni zbor opravilo 27. marca v prostorih Sindikatov v Ljubljani.

Ob skromni udeležbi članstva in prisotnosti **Andreja Brvarja**, predsednika Planinske zveze Slovenije, ter častnih predsednikov Planinske zveze Slovenije **dr. Mihe Potočnika** in **Vlasta Kopača** so obravnavali delovanje društva v letu 1990 in v preteklem petletnem obdobju 1986–90, plan delovanja v letu 1991 in v petletnem obdobju 1991–95.

Ugotovili so, da je lani društvo imelo v vseh treh starostnih razredih skupaj 8355 članov, kar je 4,8 odstotka manj kot prejšnje leto. Čeprav je to še vedno povečanje za 4 odstotke v primerjavi z letom 1988, so mu posvetili pozornost z zahtevo, da se posebno posvetijo osnovnošolski mladini.

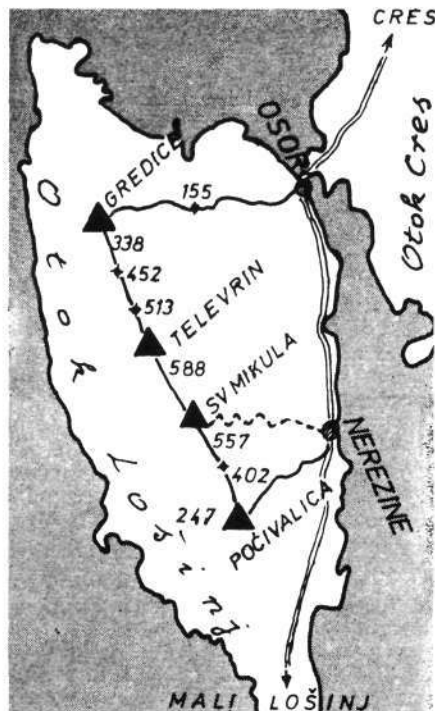
S pomočjo finančne podpore društva v višini 291417 dinarjev – v ta namen odvajajo vso članarino, ki ostane društvu in vso namensko dotacijo mesta Ljubljane – so vsi odseki, od alpinističnega, mladinskega in markacijskega do naravovarstvenega in izletniškega nadaljevali svojo aktivnost.

Alpinistični odsek je s 121 registriranimi alpinisti opravil 1078 vzponov in tur. Največje pozornosti sta bila deležna prvenstveni vzpon **Mihe Proprtnika** prek 1200 metrov visoke stene gore Forteza v Patagoniji in proglasitev **Tadeja Slabeta** za prvaka Slovenije v športnem plezanju. Oba sta dobila posebno priznanje društva. Tudi ostali odseki so uresničili svoje letne načrte. Gospodarsko poslovni sektor je kljub slabemu

Lošinjska transverzala

Oddelek za turizem Lošinjske plovbe je za obiskovalce otoka Lošinja, za zainteresirane goste in turiste Osorja in Nerezin pripravil možnost, da se med počitnicami na otoku tudi planinsko udeležujejo in obišejo gorski hrbet Osorščice, ki se razteza po osrednjem delu Lošinja. Kdor v Turistični agenciji v Nerezinah kupi knjižico Planinske transverzale in obiše šest predvidenih točk ter tam v knjižico pritisne žig, odnese domov poleg spominov na prelepe razglede z najvišjih otoških vrhov tudi spominsko značko kot dokaz za prehojeno pot.

Izhodišče za pohod po tej transverzali je kraj Nerezine ob cesti Porozina–Osor–Mali Lošinj (64 kilometrov iz Porozine, 16 kilometrov iz Malega Lošinja). Z avtobusne postaje v Nerezinah je treba iti po cesti proti Malemu Lošnju do kapelice in pet minut dalje po ulici Podgora proti levemu vzhodu Osorščice. Pot pelje v ovinku nad ruševinami Velikega Dvora in pride skozi gozdiček na prelaz Počivalice (274 m), kar je 45 minut hoje iz Nerezin. Tam je prva kontrolna točka. Vzpenjati se je treba dalje po desnem pobočju hriba do kapelice sv. Mikule, kjer je večidel brezpotje, v dobri uri hoje pa se menjata lep borov gozd in ostro kamenje. Tam je druga kontrolna točka. Po 30 minutah hoje po grebenu, po kraškem kamenju in gostem grmovju proti severu se pride na Televrin (588 m, kontrolna točka), najvišji vrh Osorščice. Pot pelje dalje po gorskem grebenu, od koder se ponujajo lepi razgledi na otoke (Unije, Cres, Krk) ter na Istro in Velebit. Po 40 minutah se prek skalne pregrade pride na koto 457 m, na vrh Dražico. Naslednjih 20 minut hoje je po golem grebenu, kjer je treba izbirati čim boljše pot, do

vrha Gredice (388 m, kontrolna točka). Tam steza zavije na desno in se rahlo spušča 15 minut. Naslednjih 45 minut se hodi po prijetni stezi med kamenjem. Pot se konča v kampu v Osorju, vrnitev v Nerezine, Lošinj ali do Porozine pa je z rednim avtobusom. Za celotno pot potrebuje planinec štiri in pol do pet ur hoje.

(Naše planine)

začetku leto uspešno zaključil in skupaj vnovič 10 045 345 dinarjev prihodka. Od tega sta polovico prispevala Triglavski dom in Koča pri Triglavskih jezerih, ki imata po obnovi in povečanju zmogljivost skupaj 500 ležišč. Dom v Kamniški Bistrici je še vedno zaostajal za željenim prometom.

Poslovni uspehi so rezultat pametne investicijske politike v osemdesetih letih, zato je društvo z obnavljanjem in dogradnjami tudi leta 1990 nadaljevalo v vseh petih postojankah. Osrednje naložbe je bila deležna Koča pri Savici, ki je pridobila podstrešne prostore za skupna ležišča in povečano gostinsko zmogljivost. Društvo je v osnovni šoli Nove Jarše zgradilo tudi plezalno steno. Skupaj so naložbe znašale 2,15 milijona dinarjev. Od tega so 11 odstotkov prispevali pokrovitelji. Prva leta izgradnje postojank je delež pokroviteljev znašal 80 odstotkov, kar pomeni, da se je po povečanju zmogljivosti položaj obrnil.

V planinskem gospodarjenju je bilo preteklo petletno obdobje za PD Ljubljana-Matica najuspešnejše. To se manifestira s stalnim povečevanjem prometa v vseh visokogorskih postojankah.

Kljub kriznemu obdobju in negotovi prihodnosti v PD Ljubljana-Matica pogumno planirajo društveno dejavnost za leto 1991 in 1991-95 v vseh treh sektorjih, planinsko alpinističnem, poslovno gospodarskem in investicijsko razvojnem. V tem času naj bi dokončali Kočo pri Savici, obnovili Dom na Komni in Dom v Kamniški Bistrici, obnovili Aljažev stolp na Triglavu ter postopoma reševali ekološko in energetska problematiko v vseh svojih planinskih postojankah. Za leto 1991 je v te namene predvidenih 2 150 000 dinarjev zbranih sredstev od poslovanja v lanskem letu, letošnje amortizacije in deležev pokroviteljev.

PD Ljubljana-Matica bo nadaljevalo sodelovanje pri nadomestni gradnji kapelice na Kredarici.

Ob stoletnici delovanja bo društvo do 27. februarja 1993 izdalo društveni zbornik, ki naj bi počastil jubilej in se zahvalil vsem, ki so na poti razvoja planinstva v PD Ljubljana-Matica igrali ustvarjalno vlogo. Skupaj s PD Dovje-Mojstrana bo 7. avgusta 1995 na vrhu Triglava organiziralo praznovanje stoletnice Aljaževega stolpa.

Občni zbor je sprejel s Statutom PZS usklajena pravila društva in za naslednji dve leti izvolil za predsednika **Gregorja Klančnika**, za člane upravnega odbora pa **Milana Čučnika**, **dr. Borisa Kobala**, **Saša Mariniča**, **Jurija Mušiča**, **Marjana Oblaka**, **Jozeta Rovana**, **Jasno Rosman** in **Tomaža Willenparta**.

Za načelnike odsekov so bili potrjeni **Peter Janežič**, **Gregor Kresal**, **Stanislava Lesica-Koleša**, **Boštjan Rigler**, **Tone Sazonov** in **Hinko Solinc**.

V nadzorni odbor so bili izvoljeni **Luka Kočar**, **Slavko Krušnik** in **Tone Poljšak**, v častno sodišče pa **Stane Kernik**, **dr. Bojan Špicar** in **Stane Vernik**.

Za 50-letno članstvo so zlato značko društva prejeli **Vida Bebler**, **Janez Kobilica**, **Štefan Urbanc** in **Zdenko Zavadlav**.

Gregor Klančnik

Emil Herlec – šestdesetletnik

Marca je bilo v klubu Planinskega društva Kranj intimno, prijetno slavlje, ko smo se spomnili Milčevih šest desetletij in mu ob tem izročili sliko – olje **Dore Plestenjakove** Krajina Kranjske gore.

Emila Herleca-Milča poznamo kot goram zvestega človeka. Od leta 1946 ga je pot vodila od

Emil Herlec s sliko Dore Plestenjak Foto: Tončka Sušnik

dobrega alpinista do gorskega reševalca, gorskega vodnika, pospeševalca in organizatorja letalskega helio reševanja in člana v organih planinske organizacije.

Značilna za Milča sta humor in veselje, ki ga spremljata vseskozi, pa tudi boj proti pretirani birokraciji v planinski organizaciji. Stalno se je zavzemal za to, da bi bila Planinska zveza Slovenije zveza društev in da bi bil odločilen vpliv tistih, ki so nepogrešljivi izvajalci in upravljalci na gori. Nemaokrat ga moti tudi stanje v GRS, planinska poraba v mejah nesprejemljivosti, akcije, ko se predvsem realizirajo osebne želje, šele nato pa se pred dejstvo postavlja planinsko organizacijo...

Milču kot tajniku Planinskega društva Kranj in načelniku GRS postaje Kranj želimo še veliko užitkov in prijetnih trenutkov v gorah in tudi med prijatelji.

PD Kranj

Marčevski pohod na Šmohor

V nedeljo, 17. marca, je planinsko društvo Laško pripravilo in izvedlo tradicionalni, po vrsti že sedmi marčevski pohod na Šmohor (784 m), na katerega je vabilo predvsem dekleta, žene in matere, pa tudi vse druge ljubitelje gorskega sveta. V lepo urejenem in predlanskim preurejenem domu, do katerega je iz doline kakšni dve uri hoje, so bili ta dan menda prvi planinci iz Trbovelj, kot je videti iz vpisne knjige. Drugi planinci, ki so prišli pozneje, so hodili naokrog, med drugim do svetega Mohorja, do več kot 400 let stare lipe, ki še kar kljubuje gostemu zraku iz bližnjih dolin, in na Malič, do gojišča muflonov; pisec teh vrstic ni imel te sreče, da

bi jih videl, vendar se je popolnoma zadovoljil z lepim razgledom in s pogledom na prelep travnik, na katerem se je paslo pet različno velikih srn. Ob 11. uri je bil pri domu kulturni program, ki je bil namenjen predvsem obiskovalkam, prijeten pa je bil tudi za obiskovalce. Vreme je bilo ves dan lepše, kot so napovedovali vremenarji, tako da so obiskovalci gore obračali obraze k soncu, da bi jim čimprej zbrisalo zimsko bledico z lic.

Zadovoljni so se planinci vračali v doline in nekateri od njih premišljevali: na plakatu, ki je vabil na Šmohor, je pisalo »Na svidenje na Šmohorju«, zdaj pa bi bilo treba dodati »tudi prihodnje leto«.

Stanč

Turni smuk Rodica 1991

V prijetnem zgodnjepomladanskem dnevu sedimo na Suhi in lovimo tople sončne žarke, čaj in šilce žganega pa nam krepita dobro voljo. Turni smuk z Rodice je danes. Večji del smuka je za nami, zato še toliko raje posedimo pred stanom **Anžlinovega Franca**. Kramljamo s prijatelji, s katerimi se videvamo morda le tu, in opazujemo turne smučarje, ki se v dolgih lokih spuščajo po danes idealnem snegu z Rodice. Drugim mahamo v pozdrav z željami po snidenju prihodnje leto. Oni, ki hodijo na Rodico že vrsto let, obljublajo, da pridejo spet, tisti ki so prvič, so navdušeni. Spominska lesena medalja je presenečenje, za nekatere morda prva medalja v življenju in jim je zato še toliko bolj pri srcu. Kar obsedeli bi tu na Suhi pri prijaznih domačinih, vendar nas čaka še del smuka skozi gozd in potlej po gozdni cesti prav v dolino.

Turni smuk z Rodice je bil letos že 15. po vrsti; vse od leta 1977 so se vrstili. V začetku je bilo smučarjev manj, z leti razmaha turnega smučanja in z vedno boljšo organizacijo pa je obisk vse večji. Nekatera leta seveda vse ni bilo tako idealno kot letos; včasih smo turni smuk morali prestaviti zaradi slabih snežnih razmer ali slabega vremena. Leta 1988 je smuk uspel šele ob tretjem terminu. Vemo, da so bile nekatere zime skope s snegom, a tudi ta leta je smuk bil, čeprav včasih (1983, 1990) bolj v družinskem – društvenem krogu. Nasploh pa je turni smuk z Rodice zelo priljubljen, saj je bil obisk v idealnih razmerah, kot so bile leta 1987 in letos, naravnost fantastičen: čez dvesto ljubiteljev turnega smučanja se je spustilo z vrha Rodice.

Za turni smuk z Rodice že lahko rečemo, da ima svoj značaj in ugled. Po obisku, priljubljenosti in odmevnosti je po mojem mnenju pred njim le še klasični Triglavski turni smuk. Temu botruje sorazmerno kratek in ne pretežak pristop, pri katerem nam seveda pomagajo žičničarji z Vogla, ki nas s popustom prepeljejo precej visoko, čudoviti smučarski tereni z vrha Rodice prav do doline in seveda nepozabno srečanje na Suhi. Tega seveda ne bi bilo brez naših neumornih **Franca Podlipnika**, čigar stan je na dan smuka last nas vseh, **Janka Lapajne**, ki je »spiritus movens« organizacije smuka, ter še drugih prizadevnih članov PD Bohinjska Bistrica in AO Bohinj.

Martin Solar

Velika gostija pri Sedmerih

»V soboto sem šla na Triglav. Pri Sedmerih je bila velika gostija. Jezera so dvignili in pod njimi postavili gorilnike. Jezera so zavrela, v vrelo vodo so vrgli zelenjavo, po eno Argo kocko in nekaj krav. Potem so člani gorske reševalne službe zastonj delili juho.«

Če take in podobnih zgodb ne bi bil vesel sam baron Münchhausen, naj mu konj ostane privezan na cerkvenem zvoniku!

To zgodbo o triglavski pojedini je poslala Mateja Ahlin iz Šentruperta na Dolenjskem na prireditve »Ključec v Mirni na Dolenjskem« in natančno 1. aprila zvečer so jo na mirenski prvoaprilski proslavi razglasili za zmagovalko v tekmovalni skupini »navadne laži« in s tem za nosilko častnega naslova Slovenski Ključec 91.

(Dolenjski list)

Klic pomladi

Pomlad: zvončki, trobentice, teloh, mačice... Le kdo bo doma! Gremo v hribe! Tokrat smo se odločili za Mrzlico in Kal. Z avtobusom smo se pripeljali do Podmeje, tam izpraznili nahrbtnike in napolnili želodce. Po lepi poti smo se nato odpravili proti Mrzlici. Krajši počitek – in že smo se spustili proti Kalu. Na vsakem koraku pomlad, čeprav smo čez 1000 metrov visoko. Ko smo hodili med leskami, se je prašilo kot v mlinu. Le da nismo bili beli, ampak rumeni. Na Kalu smo se igrali, žigosali dnevnike in kar nič se nam ni dalo v dolino. Po suhi travi smo »pridsali« v Čeče, kjer nas je že čakal šofer Zdravko.

S pomladjo v laseh in v pljučih in z dvema žigoma v Zasavski transverzali smo se vrnili na Senovo.

Planinci OŠ XIV. divizije
Senovo

Veste, kje je Ramšakov vrh?

V Krajevni skupnosti Vinska gora je bilo lani ustanovljeno planinsko društvo; osamosvojila se je sekcija, ki je poprej delovala v okviru Partizana. Člani te sekcije in sedaj društva so daleč naokoli znani po svojem aktivnem delu. Leta 1983 so uredili planinsko pot, ki vodi po obrobju krajevne skupnosti – Vinskogorsko pot. Poskrbeli so za markacije in izdali vodnik po poti. Vodnik ni samo opis poti, temveč nas opozarja tudi na znamenitosti in naravne pojave tega predela. Pot je zelo razgledna in nam odpira popolnoma nov svet sredogorja.

Že več let vsako leto organizirajo pohod oziroma vzpon na Ramšakov vrh, ki je ena izmed osrednjih točk Vinskogorske planinske poti. S tem skušajo opozoriti širšo planinsko javnost na planinsko pot in na lepote svoje krajevne skupnosti.

Letošnji pohod je bil prve dni februarja, udeležil-

lo pa se ga je 130 pohodnikov, ki so prišli od blizu in daleč, tudi iz Maribora.

Pohod se je pričel pred osnovno šolo, od koder so se pohodniki povzpeli do cerkve, kjer se že odpirajo pogledi po Vinski gori in okolici; še lepši so razgledi z Gonšarjeve peči, ki je bila naslednja točka pohoda. Pot so nadaljevali do Vihrove jase, kjer se odprejo razgledi na Šaleško dolino, Mozirske in Savinjske Alpe. Od tu je vodila pot na Radoč (930 m) in se končala na Ramšakovem vrhu (969 m). Na vrhu so pohodniki dobili poseben, spominski žig v lično izdelane kartončke, pohodniki, ki so že večkrat opravili pohod, pa so dobili posebne spomske značke. Za pohodnike je bil v prelepem nedeljskem dopoldnevu prijeten dveurni pohod z prekrasnimi razgledi.

Na letni konferenci PD, ki je bila sredi februarja, so pozitivno ocenili izvedbo pohoda. Ugotovili so, da je na pohodu vedno več pohodnikov in da so vsi zelo zadovoljni. Marsikateri se tudi še pozneje sam odpravi na Vinskogorsko pot.

Prav tako so pozitivno ocenili lanski pohod krajanov na Triglav. Izlet je imel v kraju velik odmev in izražena je bila želja, da bi tako organizirali še več akcij.

Posebno priznanje zasluži lanskoletna prireditelj »Spoznajmo stare običaje«. Planinci so lani prvič organizirali prikaz starih običajev in tekmovanje v različnih spretnostih – recimo, kdo bo na starinskih saneh najhitreje prišel na vrh hriba ali katera ekipa je najbolj močna v vlečenju vrvi. Mlajši so spoznali, kako se je včasih delalo, koliko truda je bilo potrebno pri različnih kmečkih opravilih, starejši pa so se zabavali ob igranju. Planinci, domači fantje, so s to prireditvijo uspeli; splošna zahteva je, da mora postati tradicionalna. Glavna vrednost prireditve pa je, da se s tem obudi spomin, da ne potone v pozabo staro kmečko delo, da se poudari veličina kmečkoga dela.

V Vinski gori torej deluje skupina fantov in deklet, ki je zelo zagnana pri svojem delu, zato pričakujejo, da bodo uspehi društva pod vodstvom **Mirana Lesjaka** letošnje leto še večji, kot so bili lani.

Franc Jezovnik

Upokojenci na Lisci

V soboto, 16. marca, je skupina 44 železniških upokojencev Hrvaškega železniškega gospodarstva iz Zagreba obiskala Lisco (947 m), biser Zasavskih gorá. Njihov cilj je bil Tončkov dom na Lisci, kjer so jim domačini pripravili v lepo pripravljeni jedilnici sprejem. Obiskovalci so bili navdušeni nad lepo urejeno in čisto okolico, nad razgledi daleč naokrog in nad poleti z zmaji, kjer so se udeleževali zagrebški in mariborski letalci. Uživali so kajpada tudi ob lepem spomladanskem cvetju, ki pa je – tudi zaradi prijazne prošnje vodje potovanja – ostalo le na ogled njim in vsem drugim, ki te dni prihajajo na Lisco. Zagrebčani so bili tako navdušeni nad slovensko gorsko pokrajino, da so že pred koncem izleta na Lisco sklenili pripraviti naslednji svoj izlet bodisi na Kum bodisi v Logarsko dolino.

Josip Sakoman

Pohorsko srečanje »železničarjev«

V organizaciji Planinskega društva Železničar iz Maribora je bilo 6. aprila na Pohorju srečanje planincev-železničarjev Slovenije in Hrvaške. Organizatorji bi pravzaprav morali biti člani PD Železničar iz Ljubljane, vendar so zaradi preobremenjenosti prosili, naj njihovo vlogo prevzamejo Mariborčani. Na srečanju niso bili edine železničarji-planinci iz Gospiča, vzrok za njihov izostanek pa ni znan. – Srečanje, na katerem ni bilo (vsaj predstavljenih) vodilnih struktur iz železniškega gospodarstva, je bilo prijetno: ob pesmi in glasbi, pa tudi tombola je bila, ki je prisotne razveselila z nagradami. Na Pohorju je bilo vreme lepo, ob koncu srečanja pa je začel naprej padati dež, nato dež, pomešan s snegom in naposled sneg.

J. S.

Šest tipov spalnih vreč

V Tovarni prešitih odevi Odeja iz Škofje Loke ta čas izdeluje šest vrst spalnih vreč, od takih, ki so prej rjuhe kot spalne vreče in jih uporabljamo v toplih planinskih kočah, do takih, v katerih je mogoče spati na prostem. Vsaka od teh šestih vreč ima svoje ime za lažje razpoznavanje.

Krištof je spalna vreča iz stoodstotne bombažne tkanine s prevleko za zglavnik. 260 krat 90 centimetrov velika vreča je nadomestek za posteljno perilo v planinskih kočah, počitniških prikolicah in na taborjenju. Zložiti jo je mogoče v vrečko, v kateri se tudi kupi, tako da v nahrbtniku zavzame prav malo prostora.

Tomaž je 240 krat 72 centimetrov velika tenka spalna vreča iz prešite poliamidne tkanine na zunanji in stoodstotne bombažne tkanine na notranji strani. Mehko stogramsko polnilo PES v sredini vreče je vzdolžno prešito in služi tudi kot toplotna izolacija. Tudi to vrečo je mogoče zložiti v priročno majhno vrečko.

Vagabund je debelejša 190 krat 72 centimetrov velika spalna vreča, izdelana na obeh straneh iz bombažne tkanine. Lahko jo uporabimo kot navadno spalnno vrečo, kot prešito odejo ali pa dve vreči z zadrgo združimo v eno za dve osebi.

Kamp I je topla in lahka, 190 krat 72 centimetrov velika spalna vreča, izdelana z zunanje strani iz vodoodbojne, z notranje strani pa iz bombažne tkanine, medtem ko je polnilo iz vlaken PES, ki jih je 200 gramov na kvadratni meter. Spalno vrečo je mogoče zelo enostavno zviti in zložiti v vrečo.

Kamp II je enako široka in 40 centimetrov daljša od spalne vreče Kamp I. Razlika med obema je tudi ta, da slednjo zvijemo v kapuco in prepašemo v majhno torbo.

Potepuh je 230 krat 82 centimetrov velika spalna vreča za spanje na prostem. Zunanja stran je iz vodoodbojne tkanine, na notranji strani pa je bombažna tkanina. Vreča je v obliki kokona, polnilo pa je iz vlaken PES, ki jih je 300 gramov na kvadratni meter.

Nalepke za podporne člane GRS

Gorska reševalna služba deluje v Sloveniji že od leta 1912. Organizirana je v 16 postajah GRS in združuje več kot 600 reševalcev – prostovoljcev. Gorski reševalci požrtvovalno, v vsakem času, tudi za ceno svojega zdravja in življenja, opravljajo človekoljubno delo, ko rešujejo ponesrečene v gorah ali iščejo pogrešane.

Reševalno delo terja poleg visoke moralne in strokovne pripravljenosti tudi reševalno opremo, pri tem pa reševalci uporabljajo še lastno zaščitno opremo. Ob

vsem idealizmu, prostovoljnosti in naši zagnanosti ne moremo uspešno delati brez sodobne opreme, ki stane ogromno denarja in predstavlja za našo organizacijo in vse, ki nam pomagajo po svojih močeh, hudo breme.

Na vas se obračamo s prošnjo, da po svojih močeh pomagate naši službi kot »Podporni član GRS« s prispevkom, ki v letu 1991 znaša 100 dinarjev. Zbrani denar bo uporabljen izključno za nakup reševalne opreme.

Za svoj finančni prispevek boste prejeli prikupno nalepko, ki jo boste pritrčili tam, kjer boste z njo najbolj izkazali svojo povezanost z Gorsko reševalno službo.

Nalepke prodajajo vse postaje GRS, naprodaj pa so tudi v tajništvu Planinske zveze Slovenije v Ljubljani, Dvoržakova 9.

Znesek za naročeno število nalepk lahko nakazete tudi na tekoči račun Planinske zveze Slovenije 50101-678-47046 s pripisom »za akcijo Podporni član GRS«. Nalepke boste prejeli po pošti.

Gorska reševalna služba
pri Planinski zvezi Slovenije

Zimski vzpon na Porezen

V organizaciji PD Cerkno iz Cerknega je bil konec marca 16. pohod na Porezen iz Železnikov, Petrovega brda, Podbrda, vasi Jesenikov, Bače in Cerknega, pri čemer so organizatorjem gromotno pomagali pri organizaciji sponzorji okoliških gospodarskih organizacij.

Ena od skupin PD Željezničar iz Zagreba je odšla iz Petrovega brda po močnem dežju, ki ni nehal padati niti med sestopom v dolino, kljub temu pa sta bila volja in kondicija pohodnikov močnejša od dežja. Druga skupina Zagrebčanov, ki je bila telesno slabše pripravljena, je odšla do Litostrojske kočice, da bi prehodila Soriško planino, pa se ni povzpela niti na vrh Lajnarja nad kočico, kajti to pot je bilo gostoljubje tople kočice bolj zapeljivo od deževnega hriba. V tej skupini je bil tudi **Velimir Neferović**, ki je bil pred tem zadnjič na Sorici davnega leta 1939 pod vodstvom **Iva Grubišiča** – torej pred več kot pol stoletja.

Obe skupini je preganjal dež, poleg tega pa jim je še megla skrivala razglede. Zato pa so se v obeh planinskih kočah gostitelji še toliko bolj potrudili, tako da so bili obiskovalci kljub slabemu vremenu zadovoljni. Organizacija pohoda na Porezen je bila brezhibna; edina pripomba bi bila ta, da nikakor ni mogoče navaditi kadičev, naj ne kadijo v prostoru planinske kočice, kjer so poleg njih tudi nekadilci.

Josip Sakoman

Fotografije Levstikove poti

Pohod po Levstikovi poti od Litije do Čateža bo tudi letošnje leto, in sicer v soboto, 9. novembra. Ob jubilejnim, petem pohodu želijo organizatorji pripraviti razstavo slik in fotografij s celotnega območja med Litijo in Čatežem, slik v vseh tehnikah in barvnih ter črnobelih fotografij. Zato bi želeli, da na razstavi sodelujejo tudi udeleženci pohodov v minulih letih. Motivi naj obsegajo krajino, zgodovino, arhitekturo, prebivalce in njihovo življenje, nikakor pa ne kakšnih fantazijskih del. Prispevke zbirajo do konca avgusta na naslov Turistična agencija LIST, p. p. 34, 61270 Litija. Najboljša dela bo posebna komisija izbrala in nagradila, organizator pohoda pa bo najboljše dela odkupil za prodajo na razstavah po Sloveniji.

R. B.

Iščem planinskega spremljevalca

V letošnji poletni gorski sezoni julij-avgust '91 za izlete v tuja in domača gorstva iščem planinske prijatelje za skupne izlete. Prevoz zajamčen. Gorstva: Švicarske Alpe, Dolomiti v Italiji: Monte Rossa, Marmolata itd.

ing. Svetko Lapajne
Bogišičeva 1, 61000 Ljubljana

Mali oglas

Planinsko društvo Snežnik iz Ilirske Bistrice išče najstarejšo fotografijo Snežnika. Veseli bomo tudi manj starih uspešnih fotografij Snežnika.

Hvaležni bomo tudi za Planinske vestnike, in sicer za letnike 1895, 1898, 1899, 1902 in 1903.

PLANINCI, PLANINKE!

Obogatite svoje poznavanje naše lepe dežele s knjižicami iz zbirke KULTURNI IN NARAVNI SPOMENIKI SLOVENIJE, ki izhaja že nad 25 let. Za vas smo izbrali 38 izmed več kot sto naslovov, ki so trenutno na voljo. Cena posameznega vodnika je 50,00 din, le najnovejši so dražji in smo pri le-teh pripisali ceno. Avtorji vodnikov so znani strokovnjaki, besedilo pa dopolnjujejo številne risbe, reprodukcije in fotografije.

Naročite lahko posamezne naslove ali pa se odločite, da postanete stalni naročnik vodnikov. Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov ZALOŽBA OBZORJA MARIBOR, Služba prodaje knjig 62000 MARIBOR, Gosposka 3. Za dodatne informacije pokličite telefonsko številko (062) 28 881. Pri večjem naročilu znaša najmanjši obrok 200,00 din. Manjše število vodnikov pa lahko naročite v vsaki slovenski knjigarni.

16. več avtorjev: MULJAVA	128. Vidali: MENGEŠ
24. Bogataj, Faganel: DOSLOVČE	131. Avguštin: ŠKOFJA LOKA
53. Dular: VINICA	132. Mikuž: KOPER
63. Kopač, Zupančič, Curk: VRHNIKA	134. Vuga: VIPAVSKA DOLINA I
65. Praprotnik: JULIANA (120,00 din)	136. Brate: IDRIJSKE KLAVŽE
66. Stopar: ROGATEC	143. Novak: KRANJSKA GORA Z OKOLICO
76. Valič: ARHEOLOŠKI SPOMENIKI GORENJSKE	147. Sušnik: KOTLJE
77. Bračko: HRASTNIK	148. Curk: DRAVOGRAD Z OKOLICO
82. Meze, Ramovš: LOGARSKA DOLINA	149. Curk: RAVNE NA KOROŠKEM
93. Stopar: VITANJE	150. Skoberne: TRIGLAV
94. Reisp: TURJAK	157. Vuga: MAGDALENSKA GORA
97. Gregori: ZELENCI, IZVIR SAVE DOLINKE	160. Curk: LENART
98. Stopar: DOBRNA	163. Marinc, Rihteršič, Strgar: DONAČKA GORA
102. več avtorjev: SOTESKA HUDA LUKNJA	164. Slabe: POLHOV GRADEC
105. Curk: MARIBORSKO POHORJE	167. Curk: GORNJA RADGONA
107. Marušič: ŠENTVIŠKA PLANOTA	169. Pavšič: LJUBLJANSKO BARJE II
117. Traven: RAŠICA	171. Vuga: SOŠKA FRONTA (350,00 din)
120. Knez, Bogataj: PO DOLINI ZGORNJE KRKE	172. Curk: LJUTOMER Z OKOLICO (140,00 din)
122. Reisp: BLEJSKI GRAD	173. Petrič: RATEČE (250,00 din)

ZALOŽBA OBZORJA p.o. MARIBOR, Partizanska 3–5, 62000 MARIBOR

NAROČILNICA

A. S to naročilnico želim postati redni naročnik zbirke Kulturni in naravni spomeniki Slovenije.

B. Nepreklicno naročam knjižice pod številkami: _____

Ime in priimek _____

Naslov _____

Zaposlen pri _____

Matična številka občana _____

Št. os. izkaznice _____ Izdane od _____

Datum _____ Podpis _____

Plačilo: a) v enkratnem znesku

Ljubljanske mlekarne

19. SEJEM OPREME IN SREDSTEV CIVILNE ZASČITE, KRANJ, 5.—8. JUNIJ '91

gasilska protipožarna zaščita, radiotelekomunikacijski sistemi, zdravstvena oprema
JUGOSLOVANSKI PROIZVODNI PREGLED **MEDNARODNA PONUDBA**

RAZSTAVI:

- **UJMA '90** – prikaz sanacije po poplavah v Zgornji Savinjski dolini
- **VARNOST** – zaščitni sistemi varovanja premoženja

6. JUNIJ '91:

- ob 8.00 uri strokovni posvet **EVROPA IN MI** s področja zaščite in reševanja ter mednarodne pomoči
- ob 14.00 uri specialna vaja »**SAVA '91**« s prikazom zaščite in reševanja v primeru požara v industrijskih objektih

7. JUNIJ '91:

- ob 8.00 uri strokovni seminar **EKOLOŠKE IN TEHNOLOŠKE NESREČE IN CZ**
- ob 10.00 uri zaključek vaje na Jezerskem »**JEZERSKO '91**« – prikaz usposobljenosti ekip vodnikov reševalnih psov

8. JUNIJ '91 – DAN GASILCEV

- ob 13.00 uri: blagoslov gasilske reševalne opreme
- ob 15.00 uri: zaključek sejma z **gasilsko veselico** v parku Gorenjskega sejma

AKTUALNO TUDI ZA PLANINSKE POSTOJANKE IN DEJAVNOST GRS

SEJEM JE ODPRT OD 9. DO 18. URE

ODEJA

Kidričeva 80, Skofja Loka
tel. (064) 632 251

NOVO IZ ODEJE

VREČE ZA SPANJE
V PLANINSKIH KOČAH:

- IZ BOMBAŽNE TKANINE
- TOPLEJŠE IZ TANKEGA
PREŠITJA

SO LAHKE, PRAKTIČNE,
NEPOGRĚSLJIVE,
V NAHRBTNIKU
PA ZAVZAMEJO ZELO
MALO PROSTORA

